T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRKİYE'DE İNTİHARLAR VE NEDENLERİ (1926-1931)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİKMET KARACA

İSTANBUL 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
CUMHURİYET TARİHİ BİLİM DALI

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRKİYE'DE İNTİHARLAR VE NEDENLERİ (1926-1931)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİKMET KARACA

DANIŞMAN:
Prof. Dr. ŞERAFETTİN CAN ERDEM

İSTANBUL 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **III**

ÖZET ..... **VI**

ABSTRACT ..... ***VII***

KISALTMALAR ..... ***VIII***

GİRİŞ ***1***

BİRİNCİ BÖLÜM ***5***

İNTİHAR ÜZERİNE **5**

1.1. Felsefe'de İntihar Problematiği **5**

1.2. Psikoloji'de İntihar Problematiği **8**

1.3. Sosyoloji'de İntihar Problematiği **10**

1.4. Teoloji'de İntihar Problematiği **14**

1.4.1. Yahudi İnancında İntihar **14**

1.4.2. Hristiyan İnancında İntihar **16**

1.4.3. İslam İnancında İntihar **20**

İKİNCİ BÖLÜM ***23***

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRKİYE'DE İNTİHAR **23**

2.1. 1920'li Yıllarda Türkiye'de İntihar Salgını **23**

2.1.1. Ruhiyatçı ve İçtimaiyatçı Gözüyle İntihar **25**

2.2. İntihar Vakalarının Artışındaki Nedenler **33**

2.3. İntiharın Salgın Haline Gelmesindeki Faktörler **42**

2.4. İntihar ve Müntehir Algısı **50**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ***56***

MÜNTEHİR TİPLERİ VE İNTİHAR NEDENLERİ ***56***

3.1 Genç Kız Ve Kadınlarda İntihar Ve Nedenleri **56**

3.2. Bir İntihar Nedeni Olarak Aşk Ve İhanet **66**

3.3. Bir İntihar Nedeni Olarak Mektep, Sefalet ve Hastalık **77**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM *82*

İNTİHARA DAİR YÖNTEM, MÜCADELE VE İSTATİSTİK VERİ *82*

4.1. İntihar Yöntemleri **82**

4.2. İntiharla Mücadele **83**

4.3. İstanbul'daki İntihar Vakalarına Dair İstatistik Veriler **88**

4.4. Türkiye Genelindeki İntihar Vakalarına Dair İstatistik Veri **94**

SONUÇ *99*

EKLER *102*

KAYNAKÇA *117*

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk yılları üzerinde yapılan akademik çalışmalar içerik ve yaklaşım olarak çoğunlukla siyasi, ekonomik ve dış politika ağırlıklıdır. Toplumsal tarih veya toplumsal denebilecek konular üzerinde yapılan araştırmalar varsa da oldukça azdır. Bizim bu tezi yazmamızın nedeni hem sosyal tarihimize katkı sağlamak hem de tezimizin zaman aralığı olan 1926-1931 yılları arasında artış gösteren ve salgın olarak tabir edilen intiharların nedenlerini kaynakların müsaade ettiği kadarıyla ortaya koymaktır. Çalışmamızda The New York Times'ın '*Türklerin Yeni Savaşı*' olarak vurguladığı intiharı, sosyal, siyasal ve ekonomik nedenlere değinerek açıklamaya çalıştık. İnanıyoruz ki çalışmamız Cumhuriyet tarihimizin ilk yıllarındaki toplumsal yapıya ve yapılan yeniliklerin yaratığı umumi cereyanların nelerle sonuçlandığına bir nebze de olsa ışık tutacaktır.

Tez sürecinde karşılaştığımız en büyük sorun bu dönemde görülen intihar vakalarına dair resmi kaynaklara erişememektir. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne yaptığımız başvuru neticesinde onlara ait evrakın Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerine devredildiği bilgisini aldık. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'ne yapmış olduğumuz başvuru da ise Emniyet evrakının araştırmaya açık olmadığı cevabını aldık. Bu durum bizi basın taraması yapmaya sevk etti. Sayısı yirmi beşi aşan ulusal-yerel gazete ve mecmua tarayarak kaynaklarımızı oluşturduk. Ancak kaynaklarımız yine de yeterli değildi. Çünkü gazetelerdeki intihar başlıklı yazılar çoğunlukla intihar vakalarını ait olduğu için bize tam olarak bir yargıda bulunma imkanı vermiyordu. Bu noktada Prof. Dr. Zafer Toprak'ın *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma* adlı eseri, kaynakçamızı yeterli hale getirmemizde yol gösterici oldu. Onun sayesinde konumuza ait yazıların hangi dergilerde daha çok ele alındığını öğrenerek kaynakçamızı zenginleştirdik. Bu noktada Prof. Dr. Zafer Toprak'a teşekkür ederiz.

Karşılaştığımız bir diğer sorun ise gazete ve dergilere erişimin sınırlı olmasıdır. Örneğin istatistik veri çıkarmak için incelediğimiz Cumhuriyet gazetesinin 1929-1931 yılları arasındaki sayıların tamamı başvurduğumuz arşivlerde bulunmamaktaydı. Bu noktada yine aynı dönemde yayınlanan diğer gazetelerden yararlanarak var olan eksikliği gidermeye çalıştık. Ancak bu durum yerel gazeteler bağlamında daha zor ve imkansızdı. Bunun için yerel yayın organlarını erişebildiğimiz kadarıyla kaynak olarak kullanabildik. Kaynakçamız genel olarak ele aldığımız dönemde faaliyet göstermiş olan ve popüler denebilecek mecmular, yerel ve ulusal gazetelerden oluşmaktadır.

Araştırmamızı 1926 yılından başlatmamızın nedeni söz konusu intihar vakalarındaki artışın bu yıldan itibaren ciddi bir yükseliş göstermesidir. Araştırmamızı 1931 yılında sonlandırmamızın nedeni ise aynı yıl intihar haberlerinin vakalardaki artışa neden olduğu düşüncesi ile intihar haberlerine getirilen yayın yasağıdır.

Çalışmamız, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan intiharları konu alan ilk araştırma değildir. Bu konuyu ilk olarak Nezahat Arkun *İntiharın Psikodinamikleri* adlı eserinde istatistik olarak ele almıştır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Prof. Dr. Zafer Toprak da *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma* adlı eserinde bu konuyu ele almıştır. Prof. Dr. Rüya Kılıç da *İntiharın Tarihi* adlı eserinde Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki intiharları ele almıştır. Tuşen Olgunlu Atlıhan *Erken Cumhuriyet'te Kadın İntiharları* adlı yüksek lisans tezinde bu dönemdeki intiharları kadınlar bağlamında ele almıştır. Son olarak Arzu Çağla Vural da *İntiharın Tarihselliği Bağlamında Beşir Fuad Ve Topluma Mâl Olmuş Kişilerin İntiharlarından Derlemele*r adlı tezinde bu dönemde görülen intiharlara değinmiştir. Bizim çalışmamızın ilk sayılabileceği tek nokta Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı çerçevesinde yapılmış olmasıdır. Bizim çalışmamız yukarıda değindiğimiz eserlerden birçok noktada farklılık göstermektedir. Rüya Kılıç'ın eseri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemini kapsamaktadır. Bizim çalışmamız ise erken cumhuriyet dönemini kapsamaktadır. Tuşen Olgunlu Atlıhan'ın eseri bu dönemde yaşanan intiharları, İstanbul özelinde ve sadece kadın intiharlarını kapsamaktadır. Bizim çalışmamız ise intiharları Türkiye bağlamında ve genel olarak bu dönemde yaşanan kadın-erkek intiharlarını kapsamaktadır. Arzu Çağla Vural'ın eseri topluma mal olmuş kişilerin intiharlarını kapsamaktadır. Bizim çalışmamız ise Türk toplumunda görülen tüm intiharları ekonomik, siyasal ve toplumsal faktörler bağlamında ele almaktadır.

Çalışmamızın giriş bölünde intiharın tarihine ve filolojik tanımana değindik. Birinci bölümde intiharın felsefi, sosyolojik ve psikolojik tanımına, teolojik olarak Yahudi, Hristiyan ve İslam inancında ve bu inançların kutsal kitaplarındaki intihar olgusuna değindik. İkinci bölümde, Türkiye'deki intihar salgınına, bir sosyolog ve psikoloğun bakış açısına göre intiharın ne olduğuna, kimlerde görüldüğüne, nedenlerine, intiharın neden ve nasıl çoğaldığına, intiharın salgın haline gelmesine, ve intihar - müntehir algısına değindik. Üçüncü bölümde, genç kız ve kadınların intihar ve intihar nedenlerine, aşk, hayal kırıklığı ve ihanet nedeniyle gerçekleşen intiharlara, öğrenci intiharlarına, sefaletin neden olduğu intiharlara ve hastalık nedeniyle gerçekleşen

intiharlara değindik. Dördüncü bölümde intihar yöntemlerine, intiharla mücadeleye ve Türkiye'deki intiharlara ilgili istatistik bilgilere değindik.

Son söz olarak tez danışmanın olan sevgili hocam Prof. Dr. Şerafettin Can Erdem'e, tez süreci boyunca kahrımı çeken sevgili anneme, babama ve kız kardeşlerime, bu süreç boyunca yanımda olan ve beni motive eden arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hikmet KARACA

İstanbul-2022

ÖZET

Türk toplumu 1912-1922 yılları arasında uzun bir savaş dönemi geçirmiş ve birçok insan bu uzun süreçten birçok yönden olumsuz olarak etkilenmişti. 1922'de son bulan savaş döneminden sonra Türkler dağılan imparatorluklarının yerine bir cumhuriyet kurarak varlıklarını ulus devlet olarak devam ettirmişti. Cumhuriyet, Türkler için yeniydi ve birçok yenikliklere gebeydi. Art arda yapılan sosyal, siyasal ve hukuksal devrimler zaten sarsılmış olan toplumu bu defa eski olanla yeni olan arasında bırakmıştı. Yeni olanı tam olarak içselleştirenler hayatlarında yeni bir sayfa açarak yaşamaya devam ederken, eski olandan vazgeçmeyen ve eski ile yeni arasında gidip gelen kararsızlar ise ruhsal bir acı çekmişti. Kararsızların çektiği ruhi sancılar, tutunacak bir dal ve kendilerini adayacak bir amaç bulamadıklarında onları kurtuluş olarak gördükleri ölüme sürüklemişti. Ancak ölümde kurtuluş arayanlar sadece ruhi sancılar çekenler değildi, aşk ve eğitim hayatında başarısız olanlar, sefalet çekenler, aldatılanlar ve maddi olarak iflas edenler de Azrail'in ipine sarılmışlardı.

İntihar vakaları en çok kadınlarda görülüyordu. Onların intihar nedenleri arasında aşk en başta geliyordu. Aşk hayatlarında karşılaştıkları engeller bazen ailevi bazen de aldatılma ve terk edilmeleriydi. Kadın intiharlarının bir diğer nedeni ise ailevi sorunlardı. Ailevi sorunlar ise büyük oranda aile kavramının da değişimden etkilenmesiyle ortaya çıkmıştı. Aile bireylerinin ev içindeki konumları, modern aile kavramı ile bağlantılı olarak değişmeye başlamıştı. Ailevi sorunlar bazen anne-babadan, bazen kardeşlerden ve evli olan kadınlar için eşlerinden kaynaklanıyordu. Erkelerin intihar nedenleri ise ailevi sorunlar, aşk ve işsizlikti. Özellikle 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin de etkisiyle borç ve iflas erkeklerin intihar nedenleri arasına girmişti. Sonuç olarak birden çok faktörün etkili olduğu intihar vakalarının artmasıyla bu durum bir intihar salgını olarak isimlendirilmişti.

Anahtar Kelimeler: İntihar. Müntehir. İnkılap. Salgın.

ABSTRACT

Turkish society went through a long war period between 1912-1922 and it affected many people negatively from this long process in many ways. After the war period that ended in 1922, the Turks established a republic instead of their disintegrating empire and continued their existence as a nation-state. The Republic was new to the Turks and was accessible with many innovations. The successive social, political and legal revolutions left the already shaken society, this time between the old and the new. Those who fully internalized the new and continued to live by opening a new page in their lives, while those who did not give up on the old and oscillated between the old and the new, suffered a spiritual pain. The spiritual torment of the indecisive drove them to death, which they saw as salvation, when they could not find a branch to cling to and a purpose to devote themselves to. However, those who sought salvation in death were not only those who suffered from spiritual pain, but also those who failed in love and education, those who suffered misery, those who were deceived and those who were financially bankrupt, also clung to the rope of Angel Of Death.

Suicide cases were mostly seen in women. Among the reasons for their suicide, love was the foremost. The obstacles they faced in their love life were sometimes family and sometimes cheating and abandonment. Another reason for female suicides was family problems. Family problems arose as a result of the change in the concept of family to a large extent. The position of family members in the home began to change in connection with the concept of the modern family. Family problems were sometimes caused by parents, sometimes by siblings, and for married women, their spouses. Among the reasons for men to commit suicide were family problems, love and unemployment. Especially with the effect of the 1929 World Economic Crisis, debt and bankruptcy became one of the causes of suicide for men. As a result, this situation was named as a suicide epidemic due to the increase in suicide cases where multiple factors were effective.

Keywords : Suicide. Suicidal. Revolution. Epidemic.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.t.	Adı Geçen Tez
a.g.m.	Adı Geçen Makale
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
çev.	Çeviren
ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
s.	Sayfa
vb.	Ve Benzeri

GİRİŞ

Bir canlı olarak kendi varlığı hakkında düşünen ve onu devam ettirip ettirmeme kararını alabilen tek örnek insandır. Bundan dolayı intihar, hemen hemen bütün toplumlarda ve tarihin bilinen her döneminde insanların üstesinden gelemedikleri sorunlardan kurtulmak için başvurdukları bir tür kurtuluş çaresi ve insanın ortaya çıktığı tarih ile yaşıt bir kavram ve olgu olmuştur. Savaş, ekonomik buhran, tedavisi mümkün olmayan hastalıklar, topluma adaptasyon sağlayamama ve özelde aşk gibi nedenlerden dolayı yaşama arzusu tükenen insan, Shakespeare'in *Hamlet*'te sorduğu gibi "Olmak ya da olmamak?" sorusunu kendine yöneltir ve üzerinde hak sahibi olduğu yaşamına son verir.[1]

Biraz önce de belirttiğimiz gibi intihar, bilinen insanlık tarihi ile yaşıt bir kavramdır. Antik dünyada intihar bazı toplumlar tarafından onurlu bir davranış olarak kabul görürken bazıları tarafından da kınanmıştı. Örneğin Antik Yunan'da kişisel nedenlerden kaynaklanan intiharların kabul görmesinin altında yatan neden soylu kişilerin, hastalıklı bedenleri soyluluk kimliğine yakıştırmaması ve yaşlılıkla beraber gelen bazı olumsuz fiziksel ve ruhsal durumları bu kimliklerine uygun görmemeleriydi. Bu bağlamda Antik Yunan'da kişinin kendini öldürmesi, fiziksel ve ruhsal olarak acizce bir hayat sürmesine nazaran daha iyi bir şey olarak kabul edilmişti.[2] Ancak Antik Yunan dünyasında intihar kavramı/olayı herkes tarafından hoş görülen bir durum değildi. Platon, Aristoteles ve Pythagoras intiharı hoş görmemiş ve onaylamamıştı.

Roma dönemi düşünürleri ise intihara özgürlük kavramı bağlamında bir yaklaşım göstermiştir. Seneca bu yaklaşımı şöyle tarif etmiştir: "İntihara olumsuz bakmak, özgürlüğün kapısını kapatmaktır." [3] Cicero ise intiharı iyi veya kötü görmemekle beraber dinsel ve sosyal açıdan intihar olayının meşruluğuna karşı çıkmıştır.[4] Roma'da, intiharın doğruluğu veya yanlışlığı konusunda bir fikir birliği yoktu. Ancak intihar onaylansın veya onaylanmasın toplumda görülen bir ölüm yöntemiydi. Bu yöntemin nedenleri farklı olsa da bazen bir protesto biçimi olarak başvurulan bir yöntemdi. Örneğin, Tarquinius yönetimini protesto etmek için intihar edenlerin cesetleri bir ceza olarak çarmıha gerilmişti. Roma toplumunda intihar hukuki açından iki sınıf için yasaktı, bunlar özel mülkiyet olan köleler

[1] Georges Minois, *İntiharın Tarihi*: *İstemli Ölüm karşısında Batı Toplumu*, (çev. Nermin Acar), Dost Kitapevi, Ankara 2008. s.11.
[2] Necati Sümer, *Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2015. s.16.
[3] Mehmet Murat Karakaya, "Antik Yunan ve Roma Felsefeleri Ekseninde Plotinos Felsefesinde İntihar", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, Cilt 8, Sayı 1, (2018), s.343.
[4] Hayati Hökelekli, "*İntihar*" Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , Cilt .22, Türkiye Diyanet Vakfı , Ankara 2000, s.351.

ve askerlerdi. Hür olan vatandaşlar için manevi ya da hukuki bir yaptırım yoktu. Özgür yurttaşlar için yaşamak bir haktı ve Romalı yurttaşlar onu dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahipti.[5]

Antik Mısır'da ise intihar hangi nedenlerden kaynaklanırsa kaynaklansın kesinlikle hoş karşılanmayan aşağılayıcı bir ölüm biçimi olarak görülmüş ve bir ceza yöntemi olarak kullanılmıştı. Örneğin, III. Ramses'e karşı düzenlenen suikaste katılmakla yargılanan 88 tanığa kendilerini öldürme cezası verilmişti.[6] Yukarıda saydığımız toplumların yanı sıra, intihar olayı, antik diyebileceğimiz Kelt toplumunda, Maya medeniyetinde ve Çin medeniyetinde ve bunların mitolojilerinde yer almıştı.

İntihar eski Türk halklarında da var olan ve hoş karşılanmayan bir durumdu. Bunun en büyük kanıtı Eski Türk kültüründe intihar eden insanların ruhlarından oluşan Alban adında kötü ruh ve ruhların bulunmasıydı.[7] Alban Buuraylar adı da verilen kötü ruhlar semanın altıncı katında yer alırlar ve kötü ruhlar arasında sayıca kalabalık bir grubu teşkil ederlerdi.[8] Alban aynı zamanda intihar eden insanların da ruhuna verilen bir isimdir. Alban'ın kötü bir ruh olması intiharın hoş karşılanmayan bir durum olduğuna yorulmuştu. Eski Türk toplumlarının inançlarında kötü ruhlardan oluşan Alban'ın yanı sıra bir de insanları intihara sürükleyen Fesat Tanrıçası Satılay Hanım vardı. Var olan inanca göre korkutucu bir görünüme sahip olan Satılay Hanım, genellikle çaresiz kalmış ve umudunu yitirmiş insanlara birtakım kötü ruhlar vasıtası ile musallat olurdu. Kötü ruhların daha da depresif hale getirdiği insanlar sonuç olarak intihar ederler ve Alban'a dönüşürlerdi.[9]

İntiharın tarifi de kendisi gibi kolay değildir. Littre, intiharı "kendini öldüren insanın fiili" olarak tarif etmişti. Durkheime ise, sonunda ölüm olduğu bilinerek sergilenen fiilin sonucunda gerçekleşen ölümlerin tümünün intihar olduğunu belirtmiştir.[10] Denilebilir ki intihar, güç ve imkan arasındaki bir tür dengesizlik halidir. Başka bir değişle intihar, hayatın yaşamaya değer olup olmadığının sorgulanmasıyla gerçekleşen bir tür istemli ölümdür. Bir kavram olarak kendini katletme yani intihar etme Latince' de "sui homicida, sui ipius homicidum" şeklinde tarif edilirken bu kelimenin yazıldığı ilk eser olarak *F. M. Meninski*'nin ele aldığı *Thesaurus linguarum orientalium, Turcicae, Arabicae,*

[5] Minois, *a.g.e*., s.61-62.
[6] Sümer, *a.g.t.*, s.23.
[7] Deniz Karakurt, *Türk Söylence Sözlüğü*, e-kitap, 2011, s.8.
[8] Naciye Yıldız, "Sibirya Türklerinin Mitoloji ve İnançlarında Kötü Ruhlar", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, (2008) s.88.
[9] Karakurt, *a.g.e*., s.178.
[10] Nezehat Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1963. s.1.

Persicae… adlı eseri kaynak gösterilmektedir. Kıta Avrupası'nda intihar anlamına gelen "suicide" kelimesinin ilk olarak Edward Phillips'in *A New World in Words* isimli sözlüğünde kullanıldığı da iddia edilmekle beraber Al Alvarez bu kelimenin 1635 yılında Sir Thomas Browne tarafından *Religio Medici* adlı eserde kullanıldığını söylemektedir.[11] Fransızca'da ise intiharı bir kelime olarak kullanan ilk kişi Abbe Destofanies oldu ve kelime olarak intihar 1762'de *Dictionnaire de L'Academie'*de yer aldı.[12]

İntihar kelimesi Osmanlı/Türk literatürüne Tanzimat dönemi ile girmiştir. William James Redhouse'ın Sultan Abdülmecid döneminde ve onun isteği üzerine ele aldığı *Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye* adlı sözlüğünde intihar, "kendü kendüni katl itmek" olarak tanımlanmıştır. [13] *Şemseddin Sami*'nin 1899'da yayınladığı Türkçeden Türkçeye ilk sözlük olan *Kâmûs-ı Türkî*'de "katl-i nefs, itlaf-ı nefs"[14] olarak tanımlanmıştır. Arapçadan Türkçeye geçen intihar kelimesi, boğazlama anlamına gelen "nahr" sözcüğünden türetilmiştir. Bir kelime olarak intihar, kendi kendini öldürme anlamına gelmekle birlikte, TDK'nin *Türkçe Sözlüğü*'nde "Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi." anlamını da barındırmaktadır.[15]

Araştırmamızın konusu olan intiharlar da bireylerin çektiği elem ve sancılar nedeniyle gerçekleşmişti. Zira, Türkiye'nin sahne olduğu yenilikler hali hazırda derinden sarsılmış olan toplumda ve insanlarda yeni sarsıntılar yaratmıştı. Türk toplumu on yılı aşkın savaş süreci boyunca birçok yönden hassaslaşmış, manevi olarak yıpranmış ve onları hayata bağlayan istekli ölümlerinin önünde bir set olan Allah korkusu bu savaş süreci boyunca zayıflamıştı. 1922'de son bulan savaştan sonra Türkler yıkılan imparatorluklarının yerine ulus devlet anlayışının hakim olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak yeni bir sayfa açmışlardı. Cumhuriyetin sağlam temellere dayanması için öncelikle Hilafet kurumu ortadan kaldırılmıştı. Bunu, eğitim ve hukuk alanlarındaki devrimler takip etmişti.

Hukuksal alanda yapılan devrimlerle kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik büyük oranda giderilmişti. Ancak bu eşitlik herkes için erişilebilir bir serbestiyet yaratamamıştı. Çünkü, toplum eskiyi simgeleyen yaşam ve düşünce tarzını henüz terk edip yerine yeni

[11] Arzu Çağla Vural, *İntiharın Tarihselliği Bağlamında Beşir Fuad ve Topluma Mâl Olmuş Kişilerin İntiharlarından Derlemeler*, Aydın Adanan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2021. s.1-2.
[12] Arkun, *a.g.e.*, s.1.
[13] William James Redhouse el- İngilizî, *Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye*, Türk Dil Kurumu, Ankara 2016, s.63.
[14] Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul 2012, s.139.
[15] *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.1199.

olanı içselleştirememişti. Yapılan yenilikler toplumda bir tür düalizme sebebiyet vermişti. Eski kadın - yeni kadın, eski aile - yeni aile, eski giyim kuşam - yeni giyim kuşam, eski akideler - yeni akideler, eski toplumsal bağlar - yeni toplumsal bağlar vb. ikilik durumları insanları seçim yapmak zorunda bırakmıştı. Ancak neden sadece bu değildi. Bazen de eskinin yerine yeninin konmaması insanların ölüme koşmasında tetikleyici olmuştu. Yaşama amacını kaybedenler yeni bir yaşama amacı bulamadıklarında ufak bir tesirle kendilerini ya denize atarak ya bütçelerinin yettiği kadarıyla edindikleri tentürdiyotu içerek ya da kibrit uçlarını suda eritip içerek ölmeyi arzuluyorlardı.

Aile kurumu ve aile bağlarında da ciddi değişimler yaşanmıştı. Kadının asrileşmesi ile aile de asrileşmişti. Ancak eski aile tipi hala duruyordu. Eski aile tipinin bireyleri arasında bir tür gelenek - modern çatışması yaşanıyordu. Bu çatışmanın tarafları ebeveynler ve çoğunlukla kız çocukları oluyordu. Anne ve baba, kız çocuklarının asri hayata karışmalarında bir engel oluşturarak onları gelenek dairesinde tutmaya çalışıyordu. Bu ikilik ve tercih hakkının olmayışı bazı durumlarda intiharla sonuçlanıyordu. Aşk, modernitenin gençlere sunduğu bir yenilikti. Ancak bu yenilik ergenlik ve gençlik yılları Cumhuriyet'e denk gelenler için geçerli bir hususta. Karma eğitimle beraber iki cins arasındaki ortak faaliyet ve görünürlük ciddi anlamda artmıştı. Karşı cinsleriyle ortak görünürlük alanlarının artması da gönül ilişkilerinin oluşmasına bir zemin hazırlamıştı. Aşk yüzünden intihar etmelerinin nedeni de genellikle hissedilen aşkın tek taraflı olması, terk edilmek ve ailelerden gizli yaşanan sevgililiğin açığa çıkmasıydı.

Farklı nedenlerden kaynaklansa da intihar Türk toplumunun neredeyse en önemli sorunu haline gelmişti. Ortada bir sorun vardı. Bu sorunun nedenleri ve sorunu çözmenin çareleri de olmalıydı. Bu noktada İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Profesörü Max Bonnafous ve Psikolog Fahrettin Kerim devreye girerek kendi ihtisas alanlarına ve kendi düşüncelerine göre intiharın neden kaynaklandığı ve intiharı önlemenin çarelerini tartışmış ve intihar üzerine makaleler ele almışlardı. İkisinin de bakış açıları farklıydı ancak son kertede tartışmalarından ortak bir fikir çıkmıştı; Birine göre intihar ruhsal sorunları olanlar arasında görülüyordu ve toplumsal değişim ise sadece tetikleyici bir unsur olarak etkiliydi. Diğerine göre toplumsal değişim süreci ruhsal sorunlara neden oluyordu ve insanları intihara sürüklüyordu.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTİHAR ÜZERİNE

1.1. Felsefe'de İntihar Problematiği

Antik Yunan düşünürlerinden Pythagoras, intiharı tanrısal yetkiye/isteğe karşı gelme, evrendeki düzeni bozmayı amaçlayan kişisel girişim olarak tanımlamış ve "Her şey sayıdır ve sayı her şeydir." düsturundan hareketle intiharı her nesnede var olan ruhani matematikselliği tahrip etme eylemi olarak görmüştür.[24] Ona göre ruh, bedenin ölmesinden sonra da yaşamaya devam eder, ebedi olan ruh insan bedeninde tutsaktır, insan kendisi için bir ceza yeri olan dünyada bedeninde tutsak olan ruhu felsefe ve matematikle arındırmak zorundadır.[25] Yine ona göre kişi, tanrının rızasıyla gerçekleşecek özgürlüğü yani doğal ölümü beklemelidir. Çünkü insanın bedeninde tutsak olan ruh ilahi ruhtur ve ruhun ilahi olmasından dolayı beden de yüksek bir değere sahiptir. Kişi intihar edip ilahi direktiflere karşı gelerek dengeyi bozmak yerine ilahi güç tarafından özgürlüğün/doğal ölümün bahşedilmesini beklemelidir.[26]

Platon'a göre intihar eylemi, siyasi otoriteye karşı işlenen bir vatandaşlık suçudur.[27] O, intiharı kişinin kendine karşı korkakça verdiği bir ceza olarak görmüş ve intihar eylemini gerçekleştireni ise "kaderini talihin yazgısından zorla koparan insan" şeklinde tanımlamıştır.[28] Platon, intiharı bir suç olarak gördüğü için intihar edenlerin cezalandırılması gerektiğine inanmış ve intihar ederek hayatlarına son verenlerin mezarlarının diğer mezarlıklardan ayrı tutulması gerektiğini, yanlarına başkanının gömülmemesini, defin işlemlerinin törensiz olmasını ve isimsiz olarak gömülmesi gerektiğini savunmuştur. Platon, intihara karşıdır ancak ona göre intihar etmek için bazı istisnai durumlar vardır. Bu durumlar, dayanılmaz bir utanç ve kaçınılamaz bir talihsizliktir. Ona göre, kişi dayanılmaz bir utançla veya kaçınılmaz bir talihsizlikle zorlanmadıkça intihar etmemelidir.[29] Aristoteles ise intihar olayına her şartta karşı çıkmıştı. Ona göre intihar, kişinin kendisine ve içinde yaşadığı siyasal organizmaya karşı

[24] Karakaya, *a.g.m.,* s.341.
[25] Neslihan Şen, "Batı Dünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası", *Kaygı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı11, (2008) s.193.
[26] Sümer, *a.g.t.,* s.17.
[27] Hökelekli, *a.g.m.,* s.351.
[28] Platon, *Yasalar IX. Kitap*, (çev. Candan Şentuna, Saffet Babür), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007. s.368.
[29] Platon, *a.g.e.,* s.368-369.

yaptığı bir vefasızlıktır. Erdemliliğe aykırı olan bu eylem, sorumluluk almaktan çekinen korkakların bir davranışıdır. Ona göre kişi dayanılması zor acılar çekse bile buna göğüs germelidir, hayatın kişiye getirdiği bütün kötü şartları kabullenmeli ve hayata tutunmalıdır, aksi halde intihar ederek hem erdemliliğe hem de içinde yaşadığı devlete karşı suç işlemiş olacaktır.[30]

Yukarıda saydıklarımızın tam tersine Kynikler, Kyreneciler, Epikurosçular ve Stoacılar ise intiharı hoş görenlere örnektir. Bunlar, insanın kendi ölümüne de karar verebileceği görüşünü savunmuşlardır. Kynikler ve Kyreneciler bireysellikten hareketle insanın var olmakla yok olmak arasında karar vermede özgür olduklarını savunmuşlardır. Kyreneciler için hayat mutluluk getirdiği takdirde yaşamaya değerdir, mutsuzluk getiren hayatı sürdürmek ise onlara göre bir deliliktir. Kynikler için ise intihar etmemek için koşulan şart makul bir yaşamdır. Kynik ekolünün kurucusu Antisthenes'e göre insanın yaşaması için iyi bir nedeni olmalıdır eğer iyi bir nedeni yoksa bir ipi olmalıdır.[31]

Epikurosçulara göre intihar etmek büyük bir suç değildir ancak intihar bir çare de değildir. Onlara göre hayat değerlidir. İnsan hayattan haz almalı, yaşadığı hayattan memnun olmalıdır. Toprak altında bedeninin çürüyerek yok olacağını bildiği halde insanın intihar etmesi bu felsefeye göre doğru bir hareket değildir.[32] Ancak yaşanılan hayatın haz ve mutluluk getirmediği durumda bilgeliğin intiharı önerdiğini dile getirmişlerdir.[33] Stoacılar, intihar kavramına doğal yasalar çerçevesinde bir yaklaşım göstermişlerdir. Onlara göre ölüm de yaşamak kadar olağandır, intihar eylemini gerçekleştiren kişi ne içinde yaşadığı topluma ne de Tanrıya karşı bir suç işlemiş değildir çünkü insan kendi yazgısının efendisi konumundadır.[34] İnsan gerektiği taktirde intihar edebilir, bu onları kötülüklerden korumaya yönelik bir önlemdir, buradaki amaç erdemli olma durumunu kurtarmaktır, nitekim Stoacıların öncüsü Zenon da doksan sekiz yaşında ayağını yaraladıktan sonra dayanılmaz acılar çekmiş ve bunu erdemli kimliğine yakıştırmadığı için intihar etmiştir.[35]

Rönesans ve Aydınlanma Çağı'na geldiğimiz de ise intihar ve müntehir algısında bir değişim yaşanmıştır. Rönesans dediğimiz dönem 14. Yüzyılda başlayan ve Antik Dünya'nın bilgisinin yeniden keşfedilmesiyle karanlık olarak kabul edilen Orta Çağ'dan

[30] Minois, *a.g.e.*, s.60.
[31] Minois, *a.g.e.*, s.57.
[32] Sümer, *a.g.t.*, s.18.
[33] Minois, *a.g.e.*, s.57.
[34] Şen, *a.g.m.*, s.194.
[35] Karakaya, *a.g.m.*, s.342. / Sümer, *a.g.t.*, s.18.

çıkışın başladığı bir serüvendir. Bu süreçte her anlamda değişim gösteren düşünce kalıpları intihar kavramı kapsamında da değişmeye başlamıştır. Bu dönemin düşünürleri intihar kavramını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmışlardır bu tutumlarının başat sebebi ise Hümanizm olmuştur.[36]

Rönesans'ın önemli isimlerinden biri olan Thomas More, Ütopya adlı eserinde aciz durumda olanlara din adamlarının ve yöneticilerin ağzından kendilerini öldürmelerini öğütlemiştir. More, bunun onurlu bir davranış olduğunu ve Tanrı'ya karşı işlenmiş bir suç olmadığını aksine Tanrı'nın isteği olduğunu belirtmiştir. Bu dönemin bir diğer aydını olan Montaigne de kişinin kendi hayatını sonlandırmasını doğru bulmuştur. Montaigne, direkt olarak intihar eylemini değil ölümden korkmamayı savunmuştur. Ona göre ölmek, yaratılmanın bir şartıdır, insanın ölümden kaçması aslında kendisinden kaçmasıdır, eğer yaşanılan hayat boşa yaşanmışsa onu kaybetmekten korkmamak gerekir.[37] Robert Burton ise insanların neden intihar ettikleri ile ilgili fikirler ortaya atmıştır. Ona göre bireyi intihara sürükleyen en önemli neden melankolidir. Melankolinin bireyde umutsuzluğun mizaç haline gelmesine neden olduğunu, oluşan bu mizacın bireyi çevresel faktörler tarafından daha da kötü duruma getireceğini belirten Burton'a göre insan, hayatı çekilmez hale geldiğinde intihar eder. Çünkü umutsuzluğun mizaç haline geldiği insanlar ancak öldüklerinde rahata kavuşurlar.[38]

Aydınlanma Çağı'na gelindiğinde intihar, özgürlük bağlamında ele alınmaya başlanan bir kavram olmuştur. Montesquieu bu dönemde müntehirlere yönelik kanunlara eleştiri getirmiştir. Ona göre insanları intihara götüren şey inançların yanlış yorumlanmasıdır. Yine ona göre intihar eyleminin Tanrısal düzene karşı suç kabul edilmesi veya doğaya aykırı olması gibi düşünceler gurur ve egoizmden başka bir şey değildir.[39] O, intiharın tanrıya, topluma ve doğaya karşı bir suç olmadığını ve toplumun karşılıklı çıkar üzerine kurulduğunu ve dolayısıyla insan eğer çıkar elde edemiyorsa ve kendisine bahşedilen hayatı artık bir lütuf olarak görmüyorsa intihar edebileceğini dile getirmiştir.[40] Jean Jack Rousseau'ya göre insan yaşadığı hayatın güzel olmadığını düşünmeye başladığında hayatı terk etmek yani intihar etmek olanağı artık insanın elindedir. Çünkü hayat tanrı tarafından güzel yaşanılması için insana verilmiştir. İntihar

[36] Vural, *a.g.t.*, s.10.
[37] Vural, *a.g.t.*, s.11.
[38] Sümer, *a.g.t.*, s.110.
[39] Vural, *a.g.t.*, s.12.
[40] Minois, *a.g.e.*, s.261.-262.

eden kişinin de sadece fiziksel olarak yok olduğu dile getirmiştir.[41] Yakın dönem düşünürlerinden Albert Camus felsefenin bir tane önemli sorunu olduğunu ve bunun da intihar olduğunu dile getirmiştir. Ona göre intiharın birden çok nedeni vardır ama en göze çarpanları en etkili nedenler değildir. Kişideki bunalımı başlatan gücü/etkiyi denetlemenin mümkün olmadığını dile getiren Camus, kişinin mustarip olduğu dert veya tedavisi mümkün olmayan hastalıkların birer neden olduğu ancak ölmek isteği oluşan insanın son anlarındaki yaşadıklarının daha önemli olduğunu çünkü bunun henüz eyleme geçirilmemiş eyleme hız verebildiğini ve intiharın aslında insanın içindekini söylemesi, yaşanılan hayatın ağır geldiğini belirtmesi veya yaşamak için çabalaya değmez demek olduğunu belirtmiştir.[42]

İntihara yönelik felsefi tartışmalar ve görüşler sonraki yüzyıllarda da beyan edilmiştir. Araştırmamızın ana konusu Felsefe ve İntihar olmadığı için bu başlık altında bazı önemli düşünürlerin intihar üzerine görüşlerini elimizden geldiğince vermeye çalıştık.

1.2. Psikoloji'de İntihar Problematiği

Psikoloji alanından intihar üzerine önemli araştırmalar yapan isimlerinden biri Sigmund Freud'dur. "Yas ve Melankoli" adlı makalesiyle intihar eyleminin psikanalisttik açıklamasını yapan Freud, iki içgüdünün olduğunu söyler; yaşama içgüdüsü 'Eros' ve yok etme içgüdüsü 'Thanatos'. Yok etme içgüdüsünün amacının canlı olan ne varsa yok etmek olduğunu belirten Freud, intiharı insanın öldürme içgüdüsünü kendine yönlendirmesi olarak açıklamıştır.[43] Ona göre intiharın tek nedeni bu değildir bir diğer neden de anksiyetedir. Anksiyeteyi insanın karşı karşıya kaldığı bir tehlike karşısında yaşadığı iç çatışma olarak tanımlayan Freud, kişinin yaşadığı bu iç çatışma nedeniyle kendisini öldürebileceğini belirtmiştir.

Bir İntiharolog olan Edwin Schneidman'a göre insanın intihar etmek istemesinin nedeni yaşadığı ve üstesinden gelemediği acılardır. Kişi ilk önce karşılaştığı acıdan kaçmaya odaklanır bu ise kişiyi yalnızlığa sürekler. Bu aşamaya gelindiğinde ise artık kişi için tek kurtuluş yolu kendini öldürmek olur. Yine ona göre intihar, insanın bilinçaltında taşıyamayacağı ölçüde öfke birikmesi ile insanın kendini mücrim hissetmesi durumundan

[41] Sümer, *a.g.t.*, s.113.
[42] Albert Camus, *Sisifos Söyleni*, (çev. Tahsin Yücel), Can Yayınları, İstanbul 2010. s.15-17.
[43] Ian Marsh, *İntihar Foucault Tarih ve Hakikat*, çev. Yonca Aşçı Dalar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021. s.239-240.

çıkma çabasıdır. Julian Rotter'in öne sürdüğü Sosyal Öğrenme Kuramına göre ise intihar kişinin sonradan edindiği bir davranış biçimidir. Kişi yaşamı sırasında tanık olduğu intiharı daha sonra bir tür çıkmaza girdiğinde kendisi için bir çözüm olarak görür. Başka bir değişle, kişi çevresinde gerçekleşen intihar olaylarına tanık olmakla bu kavrama maruz kalır ve üstesinden gelemediği bir durumla karşı karşıya kaldığında edindiği bu kurtuluş çaresini kendine uygular.[44]

Bir psikanalist olan Erich Fromm'a göre intiharın merkezinde kişisel sosyal güdüler bulunmaktadır. Aşk, kıskançlık, özgürlük, dayanışma ve hırs gibi güdülerle din, mitoloji, güzel sanatlar ve sahne sanatları insanın hayatını renklendirir ve bu hayatı anlamlı kılar. Kişi bu güdüler ve tutkular için hayatını riske atar ve bu tutkulara ulaşamadığında intihar eder. Ona göre, bireyselleşme evresindeki çarpık olma durumundan kaynaklanan yalnızlık hissi intiharın nedenlerindendir. Buradaki intihara giden süreç kişinin dış dünya ile iletişiminin ilk aşaması olan yakın aile efradı ile bağının kopmasıyla başlar.[45] Psikiyatrist olan Karl Menninger ise intiharı yaşamak ve ölmek arasındaki bir savaş olarak görür. Ona göre intihar, öldürme, öldürülme ve ölüm olarak üç aşamadan oluşan ölme isteğinin insan tarafından kendine yönlendirmesi ile gerçekleşir. Onun intihara ilişkin tek görüşü bu değildir. Yine ona göre hayat boyunca karşı karşıya kalınan hastalık ve ekonomik sıkıntı ve realite insanda psikolojik acılar yaratır. İnsan bu acılarla yüzleşemeyip kaçtığı zaman travma oluşur ve sonuç itibariyle çaresiz kalan insan intiharı bir kurtuluş olarak görür.[46]

A. Delmas, intihara psikopatolojik çerçeveden yaklaşarak intiharı gerçek ve sözde olarak ikiye ayırmıştır. Ona göre gerçek intiharın nedenleri üç ruhsal durumda ortaya çıkar, bunlardan ilki düşüklük halleri (Cyclothymique), ikincisi kronik ve devamlı düşüklük halleri (Cyclothymie), ve üçüncüsü bünyevi heyecanlılıkta aşırı dönemler.[47] Bu üç halin de temel nedeni anksiyetedir. Anksiyete tek başına intihar için yeterli değildir ancak bir dereceden sonra yeter miktarda bir neden teşkil eder ve kişiyi intihara sürüklemeye neden olur. Aşırı heyecanlılık döneminde ise dış etkenler ve sosyal faktörler bir tür şok etkisi yaparak intihara neden olur. Ancak ona göre intihar yukarıda saydıklarımızla beraber bir bünye meselesidir. İntihar etmek isteyen her insan intihar etmez sinestezinin yani birleşik duygunun anksiyete devresine kadar bozulması doğuştan

[44] Vural, *a.g.t.,* s.21.-22.
[45] Sümer, *a.g.t.,* s.10.
[46] Sümer, *a.g.t.,* s.11.
[47] Nezahat Özel, "İntiharlar Hakkında İstatistik Araştırma" *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, Cilt.2, Sayı 0, (1952), s.109-110.

ya da aşırı heyecanlı bünyelerde bulunur.[48] Nezahat Arkun'a göre ise intihar insanın ruhsal tabakalarında meydana gelen bir iç çatışmanın sonucudur. Ruhsal çatışmanın nedeni İçben ile sıkı ilişki içinde bulunan Üstben'deki değer yargılarının İçben'in istekleri ile zıtlaşmasıdır. Bu durumda kişideki yaşamak isteği zayıflar, buna karşı ölüm veya ölmek isteği artış gösterir. Bu aşamada hayatı sonlandırmak bir arzu haline gelir.[49]

1.3. Sosyoloji'de İntihar Problematiği

Fransız Sosyolog Masaryk, intiharın nedenini bireyde değil modernleşsen toplumda aramıştır. Masaryk'e göre intihar oranındaki artış modernleşme ile bağlantılıdır. Modern toplum insanının eğitim seviyesinin artmasıyla birey geleneksel düşünce/düşünme kalıplarından uzaklaşarak akla uygun düşünce/düşünme biçimini benimser, bu durumun neden olduğu kişisel sorunlar ise bireyi intihara sürükler.[50] Fransız Sosyolog Tarde ise intihara sosyal öğrenme kuramı bağlamında bir yaklaşım göstermiştir. Ona göre insanlar, yakın çevresindeki insanların sergilediği davranışları örnek alarak intihar ederler. Eylemlerini taklit ettikleri insanlar önem ve anlam verilen kişilerdir. Bu insanların davranışlarını taklit etmenin kendilerine saygınlık kazandıracağına inanırlar. Tarde, tam olarak bu noktada toplumsal intiharların artmasındaki nedeni bu tür kişilerin yani taklit yolu ile intihar edenlerin sayıca artmasından kaynaklandığı belirtmiştir.

Sosyoloji'de intihar üzerine bugüne kadar yapılmış en kapsamlı araştırma Fransız Sosyolog Emile Durkheim'a aittir. Durkheim, Tarde'nin görüşüne karşı çıkarak intihar vakalarının artmasını modernleşme ile bağdaştırır. Onun intihar teorisine göre sonunun ölümle sonuçlanacağı bilinen her davranış bir intihardır.[51] Durkheime, intiharın akıl hastalığı, ırk, ikilim, kalıtım ve taklit ile gerçekleştiği görüşlerine tamamen karşı çıkmıştır. Ona göre intiharın nedeni toplumsal etkenlerdir.[52] Bireysel olan intiharlarda bile toplum etkeni bulunur ve intiharın toplumsal etkenler çerçevesi için ele alınması gerekir.[53] Ona göre bir toplumda intihar olayının orantısını belirleyen unsur intihar ile beraber o toplumda görülen toplumsal/sosyal etkenler, toplumun yaşadığı kökten toplumsal dönüşümler ile orantılıdır ve ancak bu etkenler ile intiharı anlamlandırabiliriz. Bu tespitten

[48] Özel, *a.g.m.*, s.110.
[49] Nezahat Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri*, 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978, s.176-177.
[50] Mehmet Ruhi Köse, *İntihar Sosyo Psikolojik Kültürel ve Ekonomik Bir Çözümleme,* Anı Yayıncılık, Ankara 2016, s.11.
[51] Emile Durkheim, *İntihar*, (çev. Özer Ozankaya) Cem Yayınevi, İstanbul 2021, s.25.
[52] Durkheim, *a.g.e.*, s.6.
[53] Durkheim, *a.g.e.*, s.5.

hareketle intiharı Bencil İntihar, Elcil İntihar ve Kuralsızlık İntiharı olarak üç kategoriye ayırıp incelemiştir. Bencil intihar, kişinin mensubu olduğu toplumla bütünleşmemesi ile gerçekleşen intihardır. Bu tür intiharlar kişinin karşılaştığı sorunlarla başa çıkmada yalnız kalması ile gerçekleşir ve onu yalnızlaştıran faktörlerin artması ile bu kategorideki intihar oranında artış yaşanır. Durkheim'ın bu saptamasındaki örneklem dini inanç, aile ve toplumun yaşadığı büyük olaylar şeklindedir. Ona göre Katoliklerde intihar oranı azdır çünkü bu inanç kümesinde yoğun bir birliktelik vardır.

Katoliklerin aksine Protestanlarda intihar oranı fazladır. Çünkü kişi ile mensubu olduğu topluluk arasındaki bağ bireyselliğin ön plana çıkması ile zayıflamıştır. Bununla beraber aile arasındaki bağların güçlü olması ya da zayıf olması da bencil intihar oranını belirleyen bir diğer etkendir. Bencil intihar oranını belirleyen bir diğer unsur ise toplumsal/siyasal değişim - bunalım dönemleridir. Durkheim, büyük bunalımlar geçiren toplumlarda bireylerin kendi sorunlarını göz ardı edip toplumsal sorunlara aktif bir biçimde katılımının artışı ile bencil intihar oranının düştüğünü belirtmiştir.[54]

Elcil intihar, yoğun toplumsal bütünleşmenin neden olduğu intihar türüdür. Hayatın örf, gelenek, kültür ve inanç kurallarıyla yaşandığı toplumlarda kişi kurtuluşu sınırlandırılmış hayatını sonlandırmakta görür. Ona göre bu tür intiharlar, hayatın ve kişisel özgürlüklerin sert bir biçimde sınırlandırıldığı dini/siyasi toplumlarda görülmektedir. Kuralsızlık intiharı ise sergilenecek davranışın uygun olacağı veya davranışı sınırlayacak ölçütlerin olmamasından kaynaklanan intihar türüdür.[55] Bencil intihar ile elcil intihar nasıl ki birbirinin karşıtı ise kuralsızlık intiharının da bir karşıtı vardır. Durkheim, kuralsızlık intiharının karşıtı olan intiharın aşırı denetlenmeden kaynaklandığını belirtmiş ve şöyle örneklemiştir: "Baskıcı bir disiplinle gelecekleri acımasız bir biçimde engellenmiş, tutkuları şiddetle bastırılmış olanların başvurduğu intihardır. Çok genç iken evlenen erkeğin, çocuksuz evli kadının intiharı böyledir."[56]

Ona göre insan sürdürdüğü hayatta karşısına çıkan ve onu aşan engellerden ötürü intihar etmez.[57] Bu bağlamdan hareketle yukarıda tanımını yaptığımız Bencil İntihar türünü irdelememiz gerekmektedir. Bu intihar türü, insanların mensubu olduğu toplumla bir bütün haline gelmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu türdeki intihar oranın artması, toplumun yozlaşmasından kaynaklanır. Bu durumda kişi zayıflamış olan

[54] Durkheim, *a.g.e.*, s.7-8.
[55] Durkheim, *a.g.e.*, s.7-9.
[56] Durkheim, *a.g.e.*, s.320.
[57] Durkheim, *a.g.e.*, s.454.

toplumun dışına çıkma olanağına sahip olur, yani birey mensubu olduğu toplumun etki alanının dışına çıkma imkanına sahip olmuş olur ve birey ile toplum arasındaki bağ ya zedelenir ya da yok olur. Ona göre bencil intiharı engellemenin yolu bu bağı yeniden sağlamakla mümkündür. Kişi ile toplum arasındaki bağ yeniden sağlandığında insan, sergilediği davranışların ereğini kişisel benliğinde değil kendisini aşan bir amacın mensubu olduğunu anlayarak yaşadığı hayatın bir anlamı olduğu bilincine varacaktır.[58]

Durkheim'a göre bireye dayanışma ruhunu aşılayan içinde bulunduğu toplumsal kümelerdir. Bu toplumsal oluşum siyasal toplum değildir. Çünkü siyasal yapıyla olan bağımız dolaylıdır ve canlı değildir. Bununla beraber intiharı önlemede istikrarlı bir bağlılık da değildir. Çünkü burada birey bir amaca hizmet ettiğini arada bir değil sürekli hissetmelidir. Dini toplum da bu bağlamda yeterli değildir. Din, ancak mensubu ile her anlamda kurduğu güçlü bir bağ ile bireyi intihardan kurtarabilir. Başka bir değişle din, insanın özgürce düşünmesine mani olduğu şartlarda intiharı engelleyebilir. Yani din, insan aklına sınır koyduğu sürece intihara mani olabilir. Ancak bu durum günümüz için din anlamında olanaklı değildir. Bencil intiharlardan ancak ve ancak toplumsallaşmakla kurtulabiliriz, din artık bizleri toplumsallaştıracak derecede etkili değildir.[59]

Durkheim'a göre bencil intiharlar toplumsallaştığımız taktirde azalmaktadır. Siyasal, dinsel ve aile kümeleri bu toplumsallaşmayı yeteri kadar veya hiç karşılamıyorsa başvuracağımız bir tek meslek/mesleki kümeler kalır. Meslek kümesi veya kümeleri diğer üç kümeye nazaran konum olarak daha olanaklıdır. Çünkü hayatın her anında hep vardırlar ve yaşamın büyük bir bölümüne sirayet etmektedirler. Meslek kümeleri siyasal kümeden farklı olarak mensuplarıyla sürekli temas halindedir. Ona göre, meslek hayatı yaşamın tümüdür ve mesleki teşekkülde bireyi saran, onu manevi yalnızlıktan kurtarmak için lazım gelen her şey mevcuttur. Diğer kümeler bu konuda artık aciz kaldıkları için toplumsallaşmayı sağlayacak olan şey meslek kümeleridir.[60]

Durkheim bu çözüm önerisi ile Kuralsızlık İntiharları'yla da mücadele edilebileceğini dile getirmiştir. Kuralsızlık, ona göre toplumsal hayata düzen vermesi için kurulmuş olan kümelerin yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda uyumdan yoksun olma şartı meydana gelir. Meslek birlikleri ekonomik işlevlere düzen vererek uyum yoksunluğuna son verebilirler. Bu yöntem aynı zamanda aile kuralsızlığından

[58] Durkheim, *a.g.e.*, s.438-439.
[59] Durkheim, *a.g.e.*, s.440-441.
[60] Durkheim, *a.g.e.*, s.445.

kaynaklanan intiharı da önleyebilir. Ona göre aile kuralsızlığı intiharı, geleneklerden ve boşanma kurumundan kaynaklanmaktadır. Bu tür intiharı önlemenin veya oran olarak azaltmanın yöntemi ise aile bağlarını daha güçlü hale getirmektir.[61]

Durkheim'a göre aile kuralsızlığı intiharındaki sorun kadın ve erkeğin cemiyet hayatına eşit miktarda katılamamasından kaynaklanmaktadır. Erkek, toplumsal yaşama etkin olarak katılırken kadın ancak bir seyirci durumundadır. Erkek, toplumun bir ürünü iken kadın doğanın yarattığı gibi kalmıştır. Başka bir değişle erkek toplumsallaşmışken kadın toplumsallaşamamıştır. Yine ona göre kadın kendine özgü olmak şartı ile toplumsallaşabilir ve toplumda önemli bir rol üstlenebilir. Bu durumda kadın ve erkek farklılaşacaktır. Toplum, bu farklılaşmayı düne göre daha fazla kullanabilir. Bu farklılık şöyle tanımlanabilir; erkek, fayda getiren işlere yoğunlaşırken artık uğraşmadığı sanat etkinliği kadına geçecektir. Bu durumda kadın ve erkeğin farklılaşarak birbirine yakınlaşacağını belirten Durkheim, her iki cinsin de farklı şekillerde toplumsallaşacağını dile getirmiştir. Peki bu sağlandığında ne olacaktır? Bu sağlandığında manevi karşıt olma durumu ortadan kaldırılmış, eşler arasındaki mesafe azaltılmış ve evlilik kurumunun erkeği kayırdığı düşüncesi ortadan kaldırılmış olacaktır. Erkek ve kadın aynı niteliklere sahip varlıklar olarak kabul gördüğünde ise evlilik bağı artık çözülmez olacaktır.[62]

Sonuç olarak Durkheim'a göre bütünleşme ve denetlenme arasında orantılı bir bağ kurulduğunda intihar oranı minimum seviyeye düşürülebilir. Toplumsallaşmanın fazla, denetlenmenin az olduğu toplulukta intihar oranı artar. Toplumsallaşmanın az, denetlenmenin fazla olduğu toplulukta da intihar oranı artış gösterir. Özetlemek gerekirse onun belirlediği intihar türlerinin azalıp arttığı durumlar şöyledir: Fatalistik (Kaderci) intihar, toplumsal bütünleşmenin asgari, denetlemenin ise azami olduğu durumlarda ortaya çıkar. Egoistik (Bencil) intihar, toplumsal bütünleşme ve denetlemenin asgari olduğu durumlarda ortaya çıkar. Anomik (Kuralsızlık) intihar, toplumsal bütünleşmenin fazla, denetlemenin az olduğu durumda ortaya çıkar ve son olarak hem bütünleşmenin hem de denetlemenin fazla olduğu durumda Altruistik (Elcil) intihar oranı artış gösterir.[63]

İntiharın nedenini toplumda arayan tek kişi Durkheim değildir. Sorokin ve Zimmerman da kırsal ve kentsel intihar oranları üzerine yaptıkları araştırmada kent yaşamında intiharın daha fazla olduğunu göz önüne sermişlerdir. Neden olarak da sosyal

[61] Durkheim, *a.g.e.*, s.449-450.
[62] Durkheim, *a.g.e.*, s.451-453.
[63] Köse, *a.g.e.*, s.16.

düzen bozukluğunun kent yaşamında daha belirgin hissedildiğini iddia etmişlerdir. Son olarak Merril de intiharın sosyal bir durum olduğunu ve sosyal düzendeki bozukluğun insanda bireysel düzen bozukluğuna neden olduğunu belirtmiştir.[64] Zimmerman, Durkheim'ın metodu ile intiharı aile bağlamında yorumlayarak intiharın, aile kavramının çökmesi ve ailenin mensup olduğu toplumdaki değerlerin tamamen değişmesi/ortadan kalmasından kaynaklandığını belirtmiştir..[65]

1.4. Teoloji'de İntihar Problematiği

1.4.1. Yahudi İnancında İntihar

Yahudi inancında intihar kavramına değinmeden önce bu inançtaki hayatın/yaşamın önemine değinmek gerekmektedir. Bu inancın din bilginleri için sürdürülen yaşamın anlamlı olmasının ön koşul hayatın başkalarıyla müşterek olmasıdır. Yani yaşanılan hayat, başkası ile paylaşılınca anlam kazanmaktadır. Bu durum, hayat kavramı hay'ın çoğulu olan hayim kelimesi ile ifade edilmiştir. Bu inancın din bilginlerine göre her Yahudi'nin birincil görevi hayatı korumaktır. Çünkü kutsal kitaplarına göre Tanrı, hayatı insan için yaratmıştır. Tanrı'nın yarattığı hayat insan için bir fırsattır.[66]

Tanrı, insan için yarattığı hayatın nasıl yaşanması ve nasıl korunması gerektiğini şöyle belirtmiştir: "Gelin ey çocuklar, beni dinleyin: RAB korkusunu size öğreteyim. Kimdir o adam ki, hayattan hoşlanır, iyilik görmek için uzun günler sever? Dilini şerden, dudaklarını da hile ile söylemekten tut, Şerden sakın ve iyilik et: Selâmeti ara ve onun ardınca koş. Rabbin gözleri salihleredir, kulakları onların feryatlarına açıktır. Onların anılmasını, yeryüzünden kesip atmak için RABBİN yüzü şer işleyenlere karşıdır. Salihler feryat ettiler ve RAB işitti ve bütün sıkıntılarından onları azat etti. RAB Yüreği kırık olanlara yakındır ve ruhu ezilmiş olanları kurtarır. Salihin dertleri çoktur: Fakat RAB hepsinden onu azat eder. Bütün kemiklerini tutar; onlardan hiçbiri kırılmaz. Kötüyü şer öldürür; ve salihten nefret edenler mahkûm olur. RAB kullarının canını kurtarır; ve ona sığınanların hiçbiri mahkûm olmaz."[67] Tanrı, burada yarattıklarına kendisine sığınmaları öğütler ve kendisine sığınanların sıkıntılarını gidereceğini belirtmiştir.

Yahudi inancında ölüm, hayat/yaşam gibi Tanrı'nın yarattığı dünyanın bir parçası olarak görülür. Başka bir deyişle ölüm de Tanrı tarafından yaratılmıştır. Nitekim bu

[64] Arkun, *a.g.e*., s.134-135.
[65] Orhan Türkdoğan, "Carle C. Zimmerman Sosyolojisinin Esasları" *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Cilt 0, Sayı 4, (1963). s.114.
[66] Sümer, *a.g.t.*, s.32-33.
[67] *Mezmurlar, 34/11-22*. (Kitab-ı Mukaddes, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1941.)

inancın mensupları dualarında Tanrı'yı "ölüm ve yaşamın nedeni Olan" şeklinde anmışlardır.[68] Var olmanın ve yok olmanın kaynağı olan Tanrı'nın bir gün ölüme de son vereceği bu inancın mensupları tarafından umut edilmektedir. Bu durum Kutsal Kitapta *İşaya- Bap 25/8*'e dayandırılmıştır. Burada Tanrı Yehova'nın ölümü yutacağı belirtilir. Bir ölüm şekli olan intihar İbranice'de "meabbed azmo la-daat" şeklinde ifade edilmekle birlikte bu kavram *Kutsal Kitap'*ta yer almamıştır. Başka bir değişle Yahudilerin kutsal kitabında intihar kavramı yer almamıştır. Yahudi din bilginleri bu noktada yorumlamaya giderek Tanrı'nın yaşamın korunmasına verdiği önemle intiharın zaten yasaklandığını dile getirmişlerdir.[69]

Dini bir kısıtlama-onaylama veya yasaklamanın olmadığı intihar, Yahudiler tarafından gelenek boyutunda yasaklanmıştır. *Kutsal Kitap'*tan bazı bölümler referans alınarak örneğin "Öldürmeyeceksin"[70] emrinden hareketle bunun insanın kendi canı için de geçerliği olduğuna yorarak intihar yasağına dayanak oluşturmuşlardır. Dini bir hüküm olmamasına rağmen Yahudi inancı, intiharı yaratıcıya karşı işlenmiş bir suç olarak kabul etmiş ve intihar edenleri ölüm sonrası ritüellerden menederek bir tür cezaya tabi tutmuştur.[71]

Eski Ahit'te her ne kadar intiharla ilgili bir hüküm bulunmasa da bazı intihar olayları yer almaktadır. Bu örneklerden biri Ahitofel'in intihardır. Ahitofel, Peygamber Davut'un oğlu Abşalom'a babasını öldürmesini öğütler. Abşalom bu öğüdü tutar ancak daha sonra aldığı bu öğüdü Huşay'a danışır. Huşay bu öğüdün kötü ve yanlış olduğunu dile getirir ve Abşalom bu sefer Huşay'ın öğüdüne sarılır. Abşalom'un öğüdü, Ahimaats ve Yonatan tarafından Davut'a bildirilir ve Davut bu suikastten kurtulur. Ahitofel ise söylediklerinin yapılmadığını ve Davut'un bunu haber aldığını öğrenince evine giderek kendini boğarak öldürür.[72] *Esti Ahit*'te yer alan diğer intihar olayları ismen şöyledir: *1. Krallar 16/15-19*'da yer alan *Zimri*'nin intiharı, *Hakimler 9/50-54*'te yer alan Avimelek'in intiharı, *Hakimler 16/20-30*'da yer alan Simon'un intiharı.

Yahudiler arasında intiharın hoş karşılanmamasının nedeni, onların ilk dönemlerde küçük topluluklar halinde yaşamasından kaynaklanıyordu. Çünkü intihar eylemi, kabileler halinde yaşayan Yahudilerin sayıca azalmasına neden oluyordu. Yahudiler arasında

[68] Reuven Firestone, Yahudiliği Anlamak, (çev. Çağlayan Erendağ, Levent Kartal), Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş,, İstanbul 2004. s.175.
[69] Sümer, *a.g.t.*, s.40.
[70] *Çıkış 20/13.*
[71] Yusuf Besalel, "İntihar", *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş, İstanbul 2001, s.235.
[72] *II. Samuel, 17/1-23.*

intihara karşı sert çıkışlar MS. 200-500 arasında yaşandı. Bu dönemde Yahudi toplumu bazı büyük değişimlerle karşılaşmıştı. Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına giren Yahudiler arasında topluca intihar olaylarının artış göstermesi üzerine Yahudi din alimleri önce intiharı cinayet olarak ilan etmiş ve intihar edenlerinin cenaze törenlerine ve gömülecekleri yerlerle ilgili bir takım önleyici tedbirler almaya gitmiştir.[73]

Orta Çağ'da Yahudi din bilginleri, intiharı bir cinayet ve Tanrı'ya karşı suç işlemek olarak kabul etmişlerdi. İntihar hoş karşılanmasa da Yahudiler, onurlarını korumak için gerek bireysel gerekse de topluca intihar eylemine başvurmuşlardı. Bu konuda ilk örnek MS. 73 Yılında yaşanmıştı. Yahudilerle Romalılar arasında yaşanan çarpışmalarda sayıları bini bulan bir grup Yahudi, liderleri Eleazer öncülüğünde Massada'da kalesine kapanmış, kale Romalılar tarafından kuşatılınca savaşı kaybettiklerini anladıklarında liderleri Eleazer yanındaki askerlere kendilerini öldürmeyi öğütlemişti.[74]

Yahudiler arasında topluca intiharın ilk örneği olan Massada, sonraki yüzyıllarda devam etmiştir. 1096 yılında Worms'ta, 1190 yılında İngiltere'nin York ve Rhineland yerleşimlerinde Yahudiler arasında topluca intihar olayları yaşanmıştır.[75] Yahudilerin topluca intihar etme eylemleri özellikle Hitler döneminde büyük bir artış göstermiştir. 1933'te Yahudi Hans Sach'a ait olan bir fabrikanın basılması ve bunun boykot edilmesi sonucu karşılaştıkları zorluklar nedeni ile aynı yılın Nisan ayında bir grup Yahudi işçi toplu intihar eyleminde bulunmuştur.[76] Son yıllarda Yahudi din alimleri, yaşanan intiharların psikolojik nedenlere dayandığını netice itibariyle bir hastalıktan kaynaklandığına dair yorum getirerek intiharlara karşı sert tutumlarında yumuşamaya gitmişleridir. İntihar eden kişiler için normal bir defin işlemi, yas süreci uygulamakla beraber mezarlıklarda da ayrıma gitmemişlerdir.

1.4.2. Hristiyan İnancında İntihar

Hristiyan inancında intihar kavramına değinmeden önce bu inancın insan bedenine ve hayatına yüklediği anlama değinmek gerekmektedir. Hristiyanlara göre hayatı bahşeden Tanrı'dır ve Tanrı tüm ulusları tek bir insandan türeterek yarattığı

[73] Sümer, *a.g.t.*, s.50
[74] Minois, *a.g.e.*, s.31.
[75] Hökelekli, *a.g.m.*, s.351.
[76] Sümer, *a.g.m.*, s.54.

insanları dünya üzerinde yaymıştır.[77] İnsanların, onlara hayatı bahşeden Tanrı'dan uzak olmadığı ve insanların Tanrı'da yaşadığı hatta Tanrı'nın soyundan geldiği belirtilmiştir.[78] Bu bağlamda Tanrı'da yaşayan insanın bedeni kutsal sayılmıştır. Bedenin kutsiyeti ise Tanrı'nın ruhunu barındırmasından kaynaklanmaktadır. Beden, sahip olduğu bu kutsiyetle aynı zamanda bir mabet olarak görülmüştür. [79] *İncil*'e göre insan kendine ait değildir. Çünkü insan, bedenini Tanrı'dan bir bedel karşılığı satın almıştır. İnsanların veya iman edenlerin asli görevi, Tanrı'yı Tanrı'dan satın aldığı bedende yüceltmektir.[80] *İncil*'de açıkça belirtildiği gibi, insan kendisi için yaşamaz ve kendisi için ölmez. İnsan Tanrı için yaşar ve Tanrı için ölür. İnsan hem yaşarken hem de ölürken de Tanrı'ya aittir.[81]

Kutsal Kitaba göre insanın kendi bedeni üzerinde bir hakkı yoktur. Yukarıda da değindiğimiz gibi insan hem bedenen hem de ruhen Tanrı'ya ait bir canlı olarak görülmüştür. Hristiyan inancına göre insan bedeni kutsal bir tapınaktır ve insan hem yaşarken hem de ölürken Tanrı'ya aittir. İnsan için Tanrı için yaşanan hayat ve Tanrı için gerçekleşen ölüm makbul görülmüştür. *Yeni Ahit*'te de tıpkı *Eski Ahit*'te olduğu gibi intiharı yasaklayan doğrudan bir ifade yoktur. Ancak Hristiyanlığa göre insana iki seçenek sunulmuştur: hayat ve ölüm. Eğer insan tercihini hayattan yana kullanacaksa İsa'ya inanmalı ve İsa'nın buyruklarını hayatına tatbik etmelidir. İnsanın tercihi ölümden yana ise iki dünyada da acı çekmeye katlanmak zorundadır ve inanca göre insan bu iki seçenekten birini seçmek mecburiyetindedir. [82]

Hristiyan din adamları *Eksi Ahit*'teki "öldürmeyeceksin" emrini referans alarak intihara karşı çıkmışlardır. Ancak Hristiyanlık tarihi boyunca bu tutumlarında bazı yumuşamalar olmuştur. Hristiyanlığın erken dönemlerinde Hristiyanların gördüğü baskılar nedeniyle Aziz Cyprian (MS 200-258), dindaşlarına baskı ve zorbalıktan kurtulmaları için kendilerini öldürmesini öğütlemiştir.[83] İlk Latin Hristiyan kelamcısı olan Terullian (MS 150-220) da dindaşlarına, gördükleri baskı ve zulümden dolayı intiharı bir seçenek olarak düşünmelerini öğütlemiştir. Bu öğütlerden hareketle birçok Hristiyan İsa Mesih gibi canlarını feda etmişlerdir. Bu noktada İsa'nın ölümün bir intihar olduğu şüphesi doğmaktadır. Ya da İsa Mesih yukarıda değindiğimiz gibi Tanrı için mi ölmüştür

[77] *Elçilerin İşleri, 17/25.*
[78] *Elçilerin İşleri, 17/28.*
[79] *1. Korintliler, 3/16-17.*
[80] *1.Korintliler,6/19-20.*
[81] *Romalılar, 14/7-8.*
[82] Sümer, *a.g.t.,* s.68.
[83] Sümer, *a.g.t.,* s.90.

sorusu gündeme gelmektedir. İsa'nın ölümün intihar olduğu şüphesinin kaynağı *Yeni Ahit*'te geçen bu cümledir: "Ben koyunlarımın uğruna canımı veririm."[84] Bu şüpheyi kuvvetlendiren diğer bir cümle de şöyledir: "Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de tekrar geri alamaya da yetkim var. Bu buyruğu Baba'mdan aldım"[85]

İsa Mesih'in bu durumu Tanrısal bir edemle kendi canına kıydı şeklinde bir yoruma neden olmuştur. Gerçekten de İsa Mesih sonunu bildiği halde yargılanmaktan kaçma girişiminde bulunmamış bir başka değişle İsa Mesih ölüme kendi ayakları ile yürümüştür. İsa Mesih'in ölümünü intihar olarak kabul ettiğimizde bunun diğer intiharlardan ayırmamız gerekmektedir. Çünkü o kendisinin de dediği gibi kuzuları için can vermiştir.[86] İsa Mesih, sevdikleri için sonunda ölümün olduğu bir yolda yürümüştür. Bu yolda yürümeleri için kendisine inananlara da çağrıda bulunmuş ve onlardan canlarından vazgeçmelerini istemiştir. *Yeni Ahit*'te açıkça belirtildiği gibi İsa Mesih: canını kendisi uğrana feda edenlerin aslında canını kurtaracağını dile getirmiştir.[87] Yine *Yeni Ahit*'te insanın dostları uğrana canını feda etmesinden daha büyük bir sevginin olmadığı belirtilmiş ve İsa Mesih kendisinin izinden gidenlere birbirlerini sevmelerini öğütlemiştir.[88]

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Hristiyanların gördükleri baskı nedeniyle intihar etmeleri bir yerde Tanrı içindir. Bunlar Tanrı uğruna canlarını verdikleri için şehit olarak anılmıştır. Bu bağlamda Tanrı için gerçekleşen intihar hoş karşılanmış, aksi halde yani ilahi değil de insani bir nedenle gerçekleşen intihar kabul görmemiştir. İlerleyen zamanlarda intihar eylemi nedenine göre tepki almıştır. Yukarıda saydığımız hususlardan hareketle aslında Hristiyanlık inancında bir intihar olgusunun var olduğunu söyleyebiliriz. İsa Mesih'in gönüllü olarak kendi canından vazgeçmesi, İsa'nın öğretisinin peşinden gidenlere bir örnek teşkil etmiş ve intiharla ilgili farklı görüşlerin oluşmasına neden olmuştur.[89] Örneğin John Chrysostom (MS. 347-407) inançlı kadınlara namuslarını korumak ve kafirlerin elinde esir olmamak için intihar etmelerini *öğütlerken* Aziz Ambrosius (MS. 340-379) intiharın Tanrı'yı rencide ettiğini ve inancın bu yöntemi hoş görmeyeceğini belirtirmiştir. Daha fazla örneklerle açıklayabileceğimiz intihar

[84] *Yuhanna, 10/15.*
[85] *Yuhanna, 10/18.*
[86] Minois, *a.g.e.,* s 34.-35.
[87] *Matta, 16/25.*
[88] *Yuhanna, 15/13-17.*
[89] Minois, *a.g.e.,* s.36.-37.

eylemi karşısındaki dini otoritelerin bu zıt görüşleri MS. 5. Asırda yavaş yavaş aşılmış ve intihar tamamen yasaklanan bir ölüm şekli olmuştur.[90]

İntiharın tamamen yasaklanması gerektiği görüşünü köktenci bir şekilde savunan ilk kişi Aziz Augustinus (MS 354-430) olmuştur. Ona göre insanlar geçici sıkıntılar nedeniyle intihar etmemelidir. Çünkü bu ona göre büyük bir günahtır ve daha iyi bir hayat için kendine kıyanların daha iyi bir hayata kavuşmaya hakkı yoktur.[91] Augustinus'a göre intihar lanetlenmesi gereken bir günahtır. Onun, intiharı günah kabul etmesinin temel argümanı Kutsal Kitap'taki "öldürmeyeceksin" emridir. Ona göre intihar eden kişi de netice itibariyle insan öldürmüştür. O, bu bağlamdan hareketle intihar eylemini gerçekleştiren kişinin Tanrı'nın gözünde bir katilden farklı olmadığını belirtmiştir.[92] Daha sonra farklı din adamları intiharı kınayan görüşler ifade etmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda 452 yılında Arles Konsili, intihar eylemini cinayet olarak kabul etmiş ve yasaklamıştır. 533 yılında düzenlenen Orleans Konsili'nde intiharı önleyici adımların atılması noktasında görüş birliği sağlanmış ve intihar edenlerin cenaze töreninin düzenlenmemesi kararı verilmiştir.[93] 10. Yüzyıla gelindiğinde Kilise, piskoposlardan intihar vakaları dair teferruatlı bilgi toplanmasını isteyerek intihar edenlere karşı bir tür cadı avı başlatarak intihar olaylarına karşı sert bir tutum sergilemeye başlamıştır. 11. Yüzyıla gelindiğinde Kilise'nin takındığı sert tavır din adamlarına da yansımış, intihar edenler Aziz Bruno tarafından "şeytanın şehitleri" olarak tarif edilmiştir.[94]

13. yüzyıla gelindiğinde intihar kavramı Aziz Thomas Aqunias tarafından mercek altına alınmıştır. Thomas'a göre intihar doğaya aykırı bir eylemdir. Yaşam ise insana Tanrı tarafından bahşedilen bir hediyedir. Bu bağlamda intihar, bahşedilen hediyeyi geri çevirmek ve Tanrı'ya karşı saygısızlıktır. Yine ona göre intihar Tanrısal yasalara ve içinde yaşanılan cemiyete karşı da bir suçtur. Thomas'ın bu öğretisini benimseyen Kilise, intihar eden Hristiyanları afaroz etmeye ve intihar edenleri cenaze merasiminden menetmeye devam etmiştir. Rönesans dönemiyle beraber intihar kavramı düşünürler tarafından daha özgürce ele alınan bir kavram haline gelmiştir. İntihar üzerine olumlu görüşlerin ileri sürüldüğü a bu dönemde Katolik din alimleri fikir birliğinde bulunarak intihara karşı hoşgörü göstermeyeceklerini dile getirmiştir. 1545 yılında toplanan Trente Konsili'nde, insanın kendi hayatını sonlandırabilecek kadar kendi hayatı üstünde hak sahibi olmadığı

[90] Sümer, *a.g.t.,* s.91.
[91] Minois, *a.g.e.,* s.38.
[92] Sümer, *a.g.t.,* s.92.
[93] Sümer, *a.g.t.,* s.92-93.
[94] Sümer, *a.g.t.,* s.93.

belirtilmiş ve Kilise'nin intihara kayıtsız şartsız karşı olduğunu vurgulanmıştır.[95] Mezhep ayırmaksızın Hristiyan din adamları ve Protestan, Katolik, Ortodoks Kiliseleri, intihara karşı sert tutumlarını günümüze kadar devam ettirmiş ve intiharı Tanrı'ya karşı işlenen bir suç olarak görmüşlerdir.

1.4.3. İslam İnancında İntihar

İslam inancına göre insan, yaratıcı tarafından değerli ve diğer canlılardan üstün kılınmıştır.[96] Yine İslam inancına göre diğer canlılardan üstün kıllanan insan, gayesiz ve başı boş yaratılmamıştır. İnsanın dünyadaki görevi, yaratılmış olmanın amacını gerçekleştirmek ve yer kürede halife olmak ve yaratıcısına kulluk etmektir. İnsan, bu amaca hizmet etmek ve yaratılışın gayesini yerine getirmekle sorumlu kılınmıştır.[97] İslam dinine göre İnsan, dünyaya kendi iradesi dışında ve bir amaç uğruna gönderilmiştir. Dünyadan ayrılması, yani ölmesi de kendi iradesi dışında tutulmuştur. İslam'a göre insan, ona biçilen ömrü güzel kullanmalı ve hayatı dini ahkamlara uygun yaşamalıdır.[98]

İslam inancının kutsal kitabı *Kur'an*'a göre insan, görme ve işitme yetileri verilerek sınanma için yaratılmıştır.[99] Buradaki sınanma bir uyarı mahiyetinde düşünülürse insandan beklenen vazifenin dünyanın güzelliklerine kapılmaması ve yaratılış gayesinden ayrılmaması yönündeki bir uyarı olarak ele alınabilir. Bu düşüncemizi İslam Peygamberi'nin dünya hayatının tatlı olduğunu bunun için insanların Allah'ı düşünerek yaşamaları gerektiğini belirten hadisi ile güçlendirebiliriz.[100] Yine *Kur'an*'a göre insan dünyada iken korkuyla, açlıkla, fakirlikle ve canı ile sınanır.[101] Bu sınanma durumunda insandan sabretmesi ve her şeyin Allah'tan geldiğine iman etmesi beklenir. Bu tür durumlar karşısında insanın ümitsizliğe kapılmaması için ona başına gelen olaylar karşısında sabretmesi, namaz kılması ve rızıklarını Allah için harcaması öğütlenmiştir.[102] İnsanın depresif bir hal sonucu intihar etmesi ve onu intihara sürükleyen birtakım zorluklar, İslam inancına göre bir sınavdır. İnsan bir zorlukla karşılaştığında bunun Allah'tan geldiğine iman edip sabretmelidir.

---

[95] Sümer, *a.g.t.,* s.96-97.
[96] *İsra, 17/70,(Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010.)
[97] *İlmihal,* Cilt 1, Diyanet İşleri Başkanlığı, s.120. Erişim Tarihi: 28.12.2021. 20:29. https://webdosya.diyanet.gov.tr/DiyanetAnasayfa/UserFiles/DiniBilgiler/ilmihal_cilt_1.pdf
[98] Sümer, *a.g.t.,* s.123-124.
[99] *İnsan, 76/2.*
[100] Sümer, *a.g.t.,* s.125.
[101] *Bakara, 2/155.*
[102] *Hac, 22/35.*

İslam inancında intiharın yasaklandığını bildiren kesin bir dini hüküm yoktur. Ancak *Nisa Suresi* 29. ayette yer alan "kendinizi öldürmeyin" ibaresi İslam'da intiharın yasak olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Yine *Bakara Suresi* 195. ayette "kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın" ibaresi de insana kendi kendini ölüme götürecek davranışlardan uzak kalmasının emredildiği şeklinde yorumlanmıştır.[103] *Necm Suresi* 44. ayette "insanı dirilten ve öldüren O'dur" ibaresi de insanın Allah tarafından verilen cana kıyma hakkının olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. İslam'a göre hayat Allah tarafından bahşedilmiştir ve değerlidir. İnsan, hayatını korumadığı taktirde Allah'ın emanetine ihanet etmiş sayılır. Birini öldürmek de kendi canına kıymak gibi yorumlanmış ve bu eylem cinayet olarak görülmüştür.[104]

Kur'an'da intiharla ilgili doğrudan bir hüküm yer almasa da bu fiil, hadislerde yer almıştır. Hadislere göre intihar eden kişi intihar yöntemine göre sonsuza dek cehennemde cezalandırılacaktır. Hadislerde, insanın Allah tarafından verilen hayat üstünde tasarruf hakkının olmadığı, dayanılmaz acılar çekse bile intiharın meşru olmadığı, İslam Peygamberi'nin de intiharı hoş görmediği ve intihar edenlerin cenaze namazına katılmadığı belirtilmiştir.[105] Hz. Muhammed'in intihara karşı olduğu ve İslam'ın intiharı yasakladığına dair bir hadis şöyledir: "Resulullah ile birlikte Hayber gazvesinde hazır bulunduk. Müslüman olduğunu söyleyen bir adam için Efendimiz, bu ateş ehlindendi, dedi. O kişi, savaş başlayınca çok şiddetli şekilde mücadele etti ve yaralandı. Ashaptan bazıları peygambere, az önce ateş ehlinden dediğiniz kimse çok şiddetli şekilde kahramanca savaştı ve öldü, dediler. Hz. Muhammed onlara cehenneme gitmiştir, cevabını verdi. Bunun üzerine Müslümanlardan bazıları peygambere, o asker henüz ölmemiş fakat ağır şekilde yaralanmış, dediler. Nitekim gece olunca adam yaraya dayanamadığı için kılıcının keskin tarafını alıp üzerine yüklendi ve böylece intihar etti. Durum Hz. Muhammed'e bildirilince o şöyle söyledi: Şehadet ederim ki ben Allah'ın kulu ve Resulüyüm, biliniz ki cennete sadece Müslüman nefisler girecek. Fakat Allah, bu dini facir bir kimse ile de güçlendirir."[106]

Buna benzer birçok hadiste intihar meşru olmayan bir ölüm şekli olarak görülmüş ve yasaklanmıştır. İslam'da intihar eden kişiye ayrıca bir tür yaptırım uygulanmıştır. Bu yaptırım yukarıda da değindiğimiz, Hz. Muhammed'in intihar eden kişinin cenaze namazına katılmadığını belirten hadisten kaynaklanmaktadır. Dindeki yaptırım, intihar eden kişinin cenaze namazının kılınmamasıdır. Ancak bu yönde din alimlerinin kesin bir görüş birliği yoktur. Örneğin Ezvai ve Ebu Yusuf, intihar eden kişinin cenaze namazının

[103] Hökelekli, *a.g.m.*, s.351.
[104] Sümer, *a.g.t.*, s.130.
[105] Hökelekli, *a.g.m.*, s.152.
[106] Sümer, *a.g.t.*, s.131.

kılınmayacağını[107] belirtirken, İmam-ı Azam ve İmam Muhammed kılınabileceğine dair görüş belirtmiştir. Bunun yanı sıra intihar eden kişinin cenaze namazına katılmama durumu ise uygun görülmüştür. [108]

[107] Sümer, *a.g.t.*, s.132
[108] Hökelekli, *a.g.m.*, s.352.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA TÜRKİYE'DE İNTİHAR

2.1. 1920'li Yıllarda Türkiye'de İntihar Salgını

Antik Yunan düşünürlerinden Epikür, etrafında toplanan kalabalığa karşı şöyle bir soru yöneltmişti: "Ölümün size gelmesi mi, yoksa sizin ölüme gitmeniz mi daha iyi olur? Düşünmelisiniz!."[109] Yirmili yıllarda elinize aldığınız herhangi bir gazetenin zabıta sütununda ölüme gidenlere dair haber veya haberlere rastlama olasılığınız bir hayli yüksektir. Örneğin 70 yaşındaki Yafes Efendi, fakirliğin ve yoksulluğun sebep olduğu sinir hastalığından dolayı Haydarpaşa rıhtımından kendini boğazın serin sularına bırakarak intihar etmiştir. 34 yaşındaki Zekeriya Efendi, revolver tabancasıyla sol memesinin üstüne sıkarak ölmek istemiş ama muvaffak olamamıştır. Hastanede verdiği ifadesinde intihar teşebbüsünün nedeni olarak uzun zamandan beri çektiği ve tedavisi mümkün olmayan hastalığı göstermiştir.[110] Adana'da bir bankada veznedarlık yapan Hayim Efendi, çok sevdiği nişanlısına kavuşamadığı için tabanca ile ağzına sıkarak hayatına son vermiştir. Bursa'da ise Mefharet isminde bir genç kız farklı bir intihar şekli tercih ederek hizmetçilik yaptığı ve yaşadığı evi ateşe verip yanarak intihar etmek istemiş ama arzuladığı ölüme kavuşamamıştır.[111]

Günlük gazeteler yukarıda örnek olarak verdiğimiz haberlerle dolup taşarken bu intiharların nedenlerine dair fikir beyan edenler de oluşmaya başlamıştı. Bu insanlar neden intihar ediyorlar? İntiharların nedeni ferdi mi yoksa içtimai mi? Başka bir ifadeyle, intiharlar kişisel nedenlerden mi yoksa toplumsal nedenlerden mi kaynaklanıyordu? Bu sorular, fikir beyan eden, ortaya çeşitli iddialar ileri süren mütefekkirlerin başlıca sorularını teşkil ediyordu. Bu soruların yanı sıra, Kimler intihar eder? sorusu da bir hayli öneme sahipti. Bazılarına göre intiharın bir veya birden çok nedeni vardı. İntiharların nedeni olarak inkılapları, emekleyen iktisadi hayatı, aile bağlarının zayıflamasını, dini hassasiyetlerin yok olmaya yüz tutmuş olmasını gösterenler olduğu gibi bunun aksini iddia eden ve intiharların tamamen kişisel veya ırki bir sirayet yani genler aracılığıyla veyahut geçmişte yaşanan acı bir olaydan ötürü, aile geçmişinde birinin intihar etmesi nedeniyle insanların intihar ettiğini ileri sürenler de vardı. Genel olarak intiharlar şu

[109] "Asırlardan Beri İnsanlar Kendilerini Niçin Öldürüyorlar?", *Resimli Ay Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 12, Şubat 1928, s.18.
[110] "İntiharlar Çoğalıyor", *Cumhuriyet*, 08.07.1926. s.3
[111] "Adana'da Bir İntihar", "İntihar İçin Ev Yakılır Mı?", *Son Saat*, 29.08.1926, s.3.

sebeplerden meydana gelmişti: aşk veya kara sevda, zaruret veya sefalet, tedavisi olamayan ruhsal hastalık, iktisadi zaruret, okulda başarısızlık.

İntihar ve intihara teşebbüs edenlerin sayısının artması, haber başlıklarını doğrudan doğruya değiştirerek 'intihar salgını' şeklini almasına neden olmuştu. Yirmili yılların ilk yarısında intihar konusu yeterince ve müspet olarak ele alınmamış, gazete köşesinde veya herhangi bir dergide ele alınan bir makale olarak Türk matbuatında yer işgal etmişti. İntiharların ve intihar teşebbüslerinin arkasındaki nedenler ve intihar vakalarının hızlıca artışı ile ilgili muharrirleri, içtimaiyatçıları, ruhiyatçıları ve doktorları tartışmaya ve adı konulmuş olan 'intihar salgını' 'nı derinlemesine incelemeye sevk eden şey Feyz-i Ati Lisesi öğrencisi Belma Hanım'ın intiharı olmuştu.

Belma'nın intiharı *Milliyet* gazetesi tarafından şu başlık ile verilmişti: *"*Henüz hayata düşmemiş bir genç kızın ortada ciddi hiçbir sebep olmadan şakağına sıktığı bir tabanca kurşunu ile beynini parçalayarak intihar etmesinde feci ne vardır?*"*[112] Belma,(Bkz: Ek:1) Türkiye'nin Roma Büyükelçisi Suad Bey'in kızıdır. Henüz 18 yaşında olan Belma, okuldan çıktığı bir akşamüstü doğruca evine giderek odasına çıkmış ve eline geçirdiği bir tabanca ile kafasına sıkarak intihar etmişti. Ölümünden sonra döneminin popüler dergilerinde intiharı ele alınan, ölümü hakkında çeşitli dedikodular çıkan ve döneminin psikolog ve sosyologlarını intihar üzerine düşünmeye ve yazmaya sevk eden Belma'nın hikayesi elbette ki bu kadar değildir.

Belma'nın intiharında ruhiyatçıların ve içtimaiyatçıların öne sürdüğü ırki sirayet ve aşk bazında ferdi ve içtimai bazı detaylar vardı. Belma'nın intihar etmeden önceki günü şöyleydi: Belma her zamanki gibi okula gitmişti, okul müdürü Belma'nın halinde bir gayri tabiliğin olmadığını ancak dalgın göründüğünü dile getirmişti. O, gayet şen şakrak ve aklı başında kendi halinde biri olarak tanımlanmıştı. Okul çıkışından sonra arkadaşı ile arasında şöyle bir diyalog geçmişti:

-"Ben yarın okula gelmeyeceğim.

-Yarın zor bir ders yoktu. Niye gelmiyorsun?

-Hiç, canım istemiyor. Allaha ısmarladık kardeşim."

Belma, bu vedadan sonra evine gitmiş ve babasının çalışma odasından aldığı tabancayı alarak odasına geçmiş ve kafasına sıkarak intihar etmişti. Onun intiharına neden olarak üç sebep gösterilmişti: İlk sebep kimya dersinden düşük not almasıydı. İkinci sebep karşılıksız bir aşk veya masumane aşkına karşı uğradığı ihanet ve son olarak da

[112] "Belma'nın İntiharı", *Cumhuriyet*, 22.02.1927, s.1.

haberin detaylarında geçen büyük dedesinin intiharı ile ima edilen ırki sirayeti.[113] Bu sebeplerden hiçbiri netice itibariyle ispat edilememiş ve Belma'nın intiharı bir muamma olarak kalmıştı. Bu muamma sadece onun intiharı için geçerli değildi. Ancak ortada salgın olarak isimlendirilen intihar gerçeği bulunuyordu. Bu bilinmezlik ve gerçek döneminin sosyolog, psikolog ve gazetecilerini intiharın nedenlerini araştırmaya ve tartışmaya sevk etmişti.

2.1.1. Ruhiyatçı ve İçtimaiyatçı Gözüyle İntihar

İstanbul'da ve Türkiye'de intiharlar neden artıyor? Bu sorunun birden çok cevabı vardı. İntihar vakalarının sürekli olarak artış göstermesi ve yukarıda zikrettiğimiz Belma'nın intiharının Türk matbuatında geniş yer edinmesi üzerine intihar olgusu bilimsel olarak ele alınmaya başlanmıştı. İlk olarak Max Bonnafous ile Doktor Fahrettin Kerim (Gökay) arasında Hayat Mecmuası'nda intihar üzerine ilmi bir tartışma başlamıştı. Bu tartışma daha çok intiharın nedenleri ile ilgili öne sürülen iddialar üzerinden gerçekleşmişti. Max Bonnafous, intihar konusunda ele aldığı ilk makalesinde zihinleri meşgul eden intihar vakaları hakkında hiç kimsenin ilmi bir bilgisi olmadığını dile getirerek amacının Türkiye'de intihar hakkında var olan bilginin yerine daha doğrusunu açıklamak olduğunu söylemişti. Bonnafous, intiharın bir cinnet neticesinde oluştuğu, intihar edenlerin hasta, kaçık, cümle-i asabiyesi anormal olan vb. görüşlere karşı çıkarak intiharın cinnet ile bir ilgisi olmadığını belirmişti.[114]

Bonnafous'a göre intiharın cinnet neticesinde gerçekleştiğine yönelik iddialar yeni değildi ve yanlıştı. Ona göre, intiharın kişinin akli durumu ile gerçekleşmiş bir olay olarak ele alınması mümkün değildi. Çünkü intihar kişisel nedenlerden değil toplumsal nedenlerden dolayı gerçekleşir ve ancak toplumsal nedenlerle açıklanabilirdi.[115] Yine ona göre yükselen - gelişen bir toplumda bireyleri intihara sevk eden toplumsal sebepler vardı. Ancak bu sebepler toplumun tüm fertlerine sirayet etmez, bazıları direniş gösterir ve bazıları da mağlup olup intihar ederdi.[116] İntiharın ırsiliği ise ona göre istisnai bir durumdu. Çünkü birçok örnekleri vardı. Ancak burada ispatı mümkün olan nokta ırsi değil sirayetti. Bu noktada Bonnafous şu hikayeyi anlatır: Bir kız amcasının intihar ettiğine dair bir haber alır, bu haberi müteakiben babası da intihar eder. Bu iki intihar

[113] "Belma'nın İntiharı", *Milliyet,* 22.02.1927, s.1-2.
[114] Max Bonnafous, "İntihar ve Cinnet", *Hayat Mecmuası* , Cilt. 1, Sayı.20, 14 Nisan 1927. s.6.
[115] Bonnafous, *a.g.m.*, s.6.
[116] Max Bonnafous, "İntihar ve içtimaiyat -2", *Hayat Mecmuası*, Cilt 2, sayı 27, 2 Haziran 1927. s.4.

kızın üzerinde derin bir etkiye neden olur ve artık kendisinin de intihar etmesi gerektiğini düşünerek başarısız bir intihar girişiminde bulunur. İntihar etmesinin nedeni ise ona göre kaderdir. Çünkü onun da tıpkı amcası ve babası gibi kanı bozuktur. Başarısız intihar girişiminden sonra yeni bir intihar girişimine yeltendiği zaman babası zannettiği adamın aslında babası olmadığını öğrenir ve intihar fikrinden kurtulur. Eğer intihar girişimi başarılı olsaydı bu kayıtlara veraset şeklinde geçecektir. Ancak bu veraset değil tamamen sirayettir. Bu örnekten hareketle sirayet ise Bonnafous'a göre toplumsal bir hadisedir. Eğer ırsi olsaydı bu durum erkek - kadın intiharları arasında bir eşitlik sağlamış olurdu ve ırsi tesir çocukluk döneminde görüldüğü için çocuk intiharlarının çok olması gerekirdi ki bu da ona göre asla görülmemişti.[117]

Bonnafous'a göre İstanbul'daki intihar oranı geçmiş senelere göre 4 ile 6 kat artmıştı. Bu artışı veraset, cinnet, frengi ve alkolizmle açıklamak mümkün değildi. Eğer intihar ile cinnet veya ihtilal-i şuur arasında bir münasebet bulunsaydı, Türkler arasında kadın intiharlarının az erkek intiharların daha fazla olması gerekirdi. Ancak İstanbul'da Türkler arasındaki intihar vakaları kadınlarda daha çok görülmekteydi. İstanbul'daki intihar hadislerinin artışını alkolizm ve frengi ile izah etmek de kabil değildi. Çünkü alkolizm ve frengi zaten toplumsal nedenlerden dolayı artmaktaydı. Bunlar ahlaki ve toplumsal buhranların bir ifadesiydi. Ona göre intiharların artışını bunlara bağlamak özellikle Türkiye için çok tehlikeliydi. Çünkü bu bir yerde kadercilikti. Toplumda kaderciliğin hakim olması korkulacak bir durumdu. Bu nokta kaderciliğin hakim olduğu bir toplumda aile fertlerinden birinin intiharı diğer fertleri bu kadere mahkum edecekti. Çünkü kendini öldürmeye inanan, bunun bir kader olduğunu düşünen kişi en nihayetinde intihar ederdi. Bu son derece tehlikeliydi. Bu hususta yapılması gereken şey intiharın toplumsal nedenlerden kaynaklandığını ve bununla mücadele edilebileceğini göstermekti. Bu yapıldığında hem birey hem de cemiyet kurtarılmış olurdu.[118]

Yukarıda değindiklerimizin yanında bir de siyasi durum meselesi vardı. Siyasi ortam intihara etki eder mi? Bonnafous'a göre büyük siyasi buhranlar ve umumi savaşlar sırasında intihar vakaları azalırdı. Çünkü bu tür durumlarda fert kendi sıkıntılarından uzaklaşır ve toplumsal duruma her yönüyle bağlı hale gelirdi. Başka bir tabirle kişi kendi sıkıntısı yerine içinde bulunduğu toplumun geçirdiği hassas ortamda oluşan milli mefkureye bağlanırdı. Kendinden uzaklaşarak toplumla birleşirdi. Bonnafous burada bir

[117] Bonnafous, *a.g.m.*, (2), s.5.
[118] Bonnafous, *a.g.m.*, (2), s.5-6.

bakıma intiharları önlemenin reçetesini sunmuştu: Milli ideal, dini, ailevi ve milli değerler insanı kolektif bir ideal etrafında toplumla birleştirmiş olur. İnsan şahsi ıstırap ve düşüncelerden uzaklaşarak ulvi bir gayeye dayanarak hayata tutunmaya devam ederdi. [119]

Bonnafous, intiharın toplumsallığını bir de anomik intihar kavramı üzerinden açıklamıştı. Anomik intihar tipi daha önce Durkheim'ın tespit ettiği bir tip olmakla beraber bu kavram bir toplumun iyi veya kötü maruz kaldığı-geçirdiği bir süreçte toplumda var olan düzen ve birtakım değerlerin yok olması ya da köklü bir değişim geçirmesi sonucunda gerçekleşir. Buna örnek olarak iktisadi buhranlar, büyük savaşlar, toplumun geçirdiği büyük değişimler gösterilebilir. Bonnafous'a göre örneğin bir iktisadi buhran neticesinde zengin bir insan birdenbire fakirleşirdi. Bu fakirlikle beraber insanın yaşadığı çevre değişir ve kişi kendini birdenbire hiç tanımadığı başka bir muhitte bulurdu. Kendisini bu yeni yere ait hissetmemesi onu intihara sevk ederdi. Yine ona göre İktisadi buhranların yanında bir de aile buhranları vardır ki bunlardaki intiharlar daha çok boşanma sonrasında gerçekleşirdi. Boşanmanın mümkün olduğu cemiyetlerde erkekler, boşanmanın yasak olduğu cemiyetlerde ise kadınlar daha fazla intihara meylederlerdi. Boşanmanın yanında bir de evlilik bağı söz konusuydu. Evlilik bağı kurulduğunda kadının kişisel hakları artık geri planda kalırdı. Çünkü o kendini artık evine, çocuklarına ve kocasına adamış olurdu. Ancak kadının kişisel ihtiyaçları zamanla aile içinde anlaşmazlığın çıkmasına neden olurdu. Bu noktada erkeğe düşen görev kadının daha fazla kişisel alan isteğine engel olmamaktı.[120]

Fahrettin Kerim, Bonnafous'un intihara dair görüş ve açıklamalarına karşı çıkarak ona cevaben ele aldığı makalesinde, Türkiye'de artan intiharlar karşısında ülkenin düşünen kafalarına zorunlu bir görevin düştüğünü belirtmişti. Bu görev intiharların sebeplerini araştırmaktı. Fahrettin Kerim, intiharlarla ilgili şu soruları sormuştu: Ufak bir yara karşında acı çeken insan nasıl oluyor da canına kıyabiliyor? Kendi elleri ile bina-i tabiatı yıkan bu adamların aklı başında mıdır? Bu soruların cevabı ise şuursuzluktu. Çünkü ona göre intihar eden kişiler asırlardan beri vardı ve bunlar toplum nazarında deli olarak görülmüşlerdi. İntihar edenlerin çoğunun akli dengesi yerinde değildi. Bu çoğunluk intiharın bir cinnet-delilik neticesinde meydana geldiği yönünde ortak bir görüş oluşturmuştu. [121]

[119] Bonnafous, *a.g.m.*, (2), s.6-7.
[120] Max Bonnafous, "İntihar ve İçtimaiyat (3)", *Hayat Mecmuası*, Cilt 2, Sayı 29, 16 Haziran 1927. s.46-47.
[121] Fahrettin Kerim (Gökay), "İntihar Karşısında Ruhiyatçı (1)" *Hayat Mecmuası,* Cilt, 1, Sayı, 24, 12 Mayıs 1927. s.6.

İntihar, kişinin doğrudan veya dolaylı olarak icra ettiği fiilin sonucundaki ölüm şeklidir. Peki bu ölüm hangi nedenlerden meydana geliyor? Fahrettin Kerim, bu soruya birden çok nedenle cevap vermişti. Bunlardan ilki cinnetti. Ona göre intihar her zaman için cinnet ile gerçekleşmez. Ancak cinnet ile intihar arasındaki ilişki tamamen de yok sayılamaz. İntiharlarda hem müntehirin ruhsal durumu hem de toplumun önemli bir rolü vardı. O, bu cümleden hareketle intiharları üç gruba ayırmıştı: "1- Emraz-ı Ruhiye: bu tip, bağımlılarda görünür. Kişinin içinde bulunduğu bir cinnetin hezeyanlarıyla gerçekleşen veya ruhsal bir çaresizlik gerçekleşen intihar tipidir. 2- Muvazenesiz: Psikopat veya asabi kişilerin iç ve dış nedenlerin etkisiyle gerçekleşen intihar tipidir. 3- Sıradan ve sağlam insanlarda toplumsal, ahlaki ve dini nedenlerden kaynaklanan intiharlar." Bu üç gruptaki intihar vakalarının çoğu ona göre akıl hastalarının intiharlarıydı. [122]

Akıl hastalarında görülen intiharların en önemli özelliği yani onları intihara sevk eden neden ise verasetti. Ona göre aynı aileye mensup kişilerde aynı yaşlarda intihar vakaları görülmüştü. Bu durumun daha çok depresif mizaçlı ailelerde görüldüğünü belirten Fahrettin Kerim, bu iddiasını kuvvetlendirmek için intihar girişimi başarısız olan ve daha sonra akıl hastanesinde tedavi altına alınan M. H'nin kendisine yazdığı bir mektubu delil olarak göstermişti:

"Muhterem efendim,

Acize gösterdiğiniz hüsnükabul ve merhameti ruhumda saklayacağım. Beni herhalde unutmamışsınızdır. Fakat ben artık yaşamıyorum. Beni mecburi ve muhikle bir ölüm karşıladı. Çünkü hayatta hodkamane hissiyatlara kapıldığımdan zaafıma mağlup oldum. Şu mektubumu zatıalinize yazmaklığımı nümayişkar bir hal telakki etmeyiniz rica ederim. Ancak yalnız size şunu beyan etmek arzusundayım ki benim ne suretle evvel ıstıraba müptela olduğumu, hakkımda lütuf buyurduğunuz telkin ve tesellilerin ümidiyle bir müddet daha yaşadım. Nedir ki maneviyatımı yeniden helak etmeye muktedir, bir çareden mahrum olduğumu gördüğümden ümit içinde ümitsizlik beni büsbütün çıldırtıyordu. Evet sizin gösterdiğiniz usul-ı vech üzere devam etseydim iyi olmaklığım kabil idi. Her şeyi düşündüm, hissettim, öğrendim. Fakat hal-i vaziyetimin imkansızlığıyla beraber bir müddet için hayatımın teminine medar olarak nakd ve mekanım müsait değildi. Bilirsiniz bizimkiler ekseriya biçaredirler. Her zavallı da kadar deli olmasın. Fakat benimkisi tabii akla esaret veren ıstırap değil mi? Her ne ise hal-i azabımın mukadderatım üzerindeki müşküllerini tekrar mevzu bahsetmeye lüzum göremem. Şimdi esası size ve yalnız size anlatacağım bir şey var ki ruhumu, hissimi, arzumu ancak size bildirdiğim için şu sırrıma da vakfetmeye cesaret görüyorum ve beni mahcup etmeyeceğine eminim. Siz mütehassıs bir doktor olmakla aynı zamanda ve bir gazetenin de muharriri bulunuyorsunuz. Herhalde benim ruhumu muazzep etmeyeceksiniz değil mi?

[122] Kerim, *a.g.m.*, s.6.

Bak doktor…! İçki beşeriyetin en mühlik afeti ve en kavi düşmanıdır. İşte ben onun kurbanı oldum. Yalnız sen bil ki benim sebebi felaketim rakı ve babamdır. Henüz daha üç yaşımda ve konuşabilecek bir çağda iken babam ayyaş ve zevkine mecbur, düşünmeyen, küfür ehli arz diyeceğim artık. Çünkü benim intiharımı o tasavvur etti. Ben de icra etmekte muztar kaldım. Kendisi devr-i Hamidiye'de …… muhafazasında memurluğu esnasında hem meslektaşı olan aynı benim ismimle müsemma bir pepeme şahıs varmış. Bu biçare kekeledikçe onun harış-ı zevkine giderek içer içer akşam evine gelir, evinde içer ve beni karşısına alarak "gel oğlum bak sana ne yemiş getirdim." Ve beni karşısına oturtarak pepeme kekeme titrete titrete feci akıbetler doğurtacak kahkahalarla ve bu tarz tekellüme alıştırarak mevcudiyetimden na- kabil infikak bir belayı sardırarak ben de her -- tevellüt ettirmiştir. Arada bizim kocakarı her ne kadar onun bu iğrenç ef'aline karşı "yahu yapma, etme çocuğu şöyle alıştıracaksın, böyle yapacaksın" der idiyse de sarhoş, sefih tabii yaptığını bilmez bir eğlence tarzıyla işlenilen şenaati idrak etmez idi. Doktor, bil ki ben deli değilim. Belki hissiyatımın acz-i beyanından kalbim bir gece simsiyah kararmıştır. Binaenaleyh hayatımın her safhasını feci bir zillet olduğunu gördükçe yüreğimde her an duyduğum elim bir cehennem zakkumu olarak ruhumu zehirlemiştir. Ben, onun hayatına yetişemedim. Yedi yaşımda iken o alkolün saikasıyla hanmanının tarumar etmiş ve validemi tatlik ederek enva'i sefalet ve zarurette 323 senesinde Yani Bahçe Hastanesinde öldüğünü hatırlıyorum.

Sergüzeştlerimin fenalığı ve bütün hayatımın müzahim ve felaketlerle geçiren mücrimi azaplarla yaşatan mukadderimi maziden anıya doğru kefis bir karanlıkla dolduran beliye-i bi amanımın tesiriyle ben benliğimi bihakkın kaybettim. Mazide bir ümitle yaşıyordum. Her ne kadar ıstırap ve hicranlarıma galebe ediyor idiysem de halde hakikatin elemiyle karşıladığım maddi ve manevi tahammülsüz zahmetlerin, çaresiz meşakkatlerin altında pek çabuk ezildim. Herkes taktirine katlanır derler. Bilirsin benim taktirim bana ölüm ve cennet gösteriyor. Çünkü insanların kalbinde bulunan ve en meyus olanları bile ümit ve cesaretle telkin eylemeyi gösteren bir mevhibenin mahrumu idim."[123]

Kendini çaresizler çaresizi olarak gören M.H mektubun devamında nasıl yaşadığını bilmediğini, neşesiz olduğunu, korku ve endişe duyduğunu, her hareketin ve sesin kalbinde yarlar açtığını, sıradan bir insan gibi yaşamaya çalıştığını ama duyduğu endişenin buna engel olduğunu belirtmişti. Ruhunun yaralandığını dile getiren M.H, maruz kaldığı üzüntü, kahır ve helecanın yarattığı duyguların kalbine bir volkan gibi yandığını, hayal ettiklerini yaşamaya kalkıştığında acı çektiğini, hayatın kendisine lanet okuduğunu, unutulmak istemediği, dünyada her insanı hayatta tutan halin olduğunu ve bu hali kendisinde göremediği için ıstırabını ancak ölümle sonlandıracağını, ebedi bedbahtlığını sonlandıracağı için de kendisini alkışladığını belirtmişti.

[123] Kerim, *a.g.m.*, s.6-7.

Fahrettin Kerim'e göre bir sosyolog bu mektuba baktığında bundan bir anlam çıkaramaz ve mektubu yazanın ruh hali hakkında bir sonuç elde edemezdi. Ancak bu mektup yavaş yavaş seyreden bir ruh hastalığının bütün safhalarını yansıtmıştı. Ona göre akli dengesi olmayanlarda bu tür mektuplar bulunmazdı. Ancak akli durumu dengesiz olanlarda intihara dair mektuplar çok sık olarak görülmekteydi. Çünkü her delinin aklı ve zekası tamamen yok değildi. Bazı mecnunlara mensubu olduğu çevrenin etkisi ile ruh hallerine halel gelirdi. Ancak bunların büyük bir kısmı zekalarını korumuştur. Sonuç olarak Bonnafous'un intihar ile cinnet arasındaki ilişkiyi tamamen yok sayması ona göre son derece yanlıştı. [124]

Fahrettin Kerim, intiharın akıl hastalarında daha çok görüldüğü belirterek istatistik bir veri sunmuştu. Ancak bu veride akıl hastalarında görülen intiharlara dair sayısal bir bilgi bulunmuyorsa da Türkiye'de yaşanan intiharlar arasında kadın intiharlarının daha fazla olması dolayısıyla onun sunmuş olduğu sayısal veri önemlidir. Ona göre Türkiye'de 1920 yılında akıl sağlığı yerinde olmayan 333 kişiden 220'si erkek, 113'ü kadındır. 1921'de 399 kişiden 259'u erkek, 140'ı kadın, 1922'de 444 kişiden 288'i erkek, 156'sı kadın, 1923'te 688 kişiden 453'ü erkek, 235'i kadın, 1924'te 811 kişiden 556'sı erkek, 255'i kadın, 1925'te 1002 kişiden 694'ü erkek, 308'i ise kadındır. Bu veriye göre akıl hastalığı kadınlarda az erkeklerde daha fazladır. Akıl hastalığının erkeklerde daha sık görülmesinin neden ona göre frengi ve alkolden kaynaklı mikrobik hastalıklara erkeklerin daha fazla maruz kalmasıdır.[125] Bu veriye ve Fahrettin Kerim'in iddiasına göre intihar oranının erkeklerde daha fazla olması gerekmektedir. Ancak bu oran kadınlarda daha fazladır.

Fahrettin Kerim'in Emraz-ı Ruhiye olarak isimlendirdiği intihar kategorisinde intihar edenlerin hepsi aynı kefede değildir. Ona göre ruhsal olarak hasta olanlar arasında en çok intihar edenler ve intihara neden olan durumlar şöyledir: Melankolikler, alkolikler, tasavvufi hezeyan durumunda olanlar, sara hastaları, psikasteniler (ruhsal zayıflık veya psikolojik bozukluk), teşevvüş hali (karışık olmak hali), ihtiyarlık döneminde görülen bunama, erken bunama, felç-i umumi müterakki (genel olarak durma noktasına varan ilerlemiş bir durgunluk hali veya fiziksel olarak ilerlemiş his kaybı), itisafi hezeyan (paranoya), isteri (ruhsal dengesizlik veya dile getirilmeyip içe atılmış duygu ve düşüncenin kişide oluşturduğu psikolojik çöküntü durumu), madde bağımlıları ve

[124] Fahrettin Kerim (Gökay), "İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (2)", *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı, 25, 19 Mayıs 1927. s.6.
[125] Kerim, *a.g.m*., (2), s.6-7.

muvazenesizler. Ona göre bu durumlardaki insanlarda, algılama yetilerindeki yoğunlaşmadan ortaya çıkan manevi acının neden olduğu bir bıkkınlık hali ortaya çıkardı. Bu bıkkınlık hali ise insanı intihara sevk eden en önemli nedenlerdendi. [126]

Fahrettin Kerim'e göre bu bıkkınlığa maruz kalan insanlar bıkkınlığın derecesine göre kafalarını duvara vurmak, gözlerini oymak ve cinsel uzuvlarını kesmek gibi hareketlerde bulunurlar. Bıkkınlığın ilk devresinde bireyler yoğun bir yorgunluk hissederler. Fiziksel ve ruhsal olarak derin bir düşünme dönemine girer ve ümitsiz olurlar. Bıkkınlığın ikinci derecesinde bireyde bir ortada kalma hali oluşur. Başka bir deyişle kişi karışık ruhsal bir döneme girer. Ona göre bıkkınlığın son devresi ise anksiyetedir. Bıkkınlığın bu son devresinde birey uykusuzluk çekmeye başlar ve bunu krizler takip eder. Bu dönemde görülmeye başlayan ani heyecan hali kişiyi intihara sevk eder. Bireyin bu süreçte maruz kaldığı ahlaki acılar, mesuliyet korkusu, yorgunluk ve uykusuzluk onu cinayet işlemeye veya kendini öldürmeye sevk eder. Bu kişilerdeki ölüm şekli, ustura ile bileklerini kesmek, yüksek bir yerden atlamak, zehir içmek ve kendini yakmak şeklinde tezahür eder. Bu süreç tekdüze bir ilerleyiş halinde gelişmez. Birey bu süreçte aslında kendisi ile bir savaş halindedir. Maruz kaldığı acının geçici olduğuna dair kendini teselli eder. Ancak ani bir sekte-i heyecan ile intihar eder.[127]

Fahrettin Kerim'in tasnif ettiği ikinci grup intiharlar "muvazenesizler ve dejeneredir". Ona göre Türkiye'de görülen intiharların büyük bir kısmı bu kategorideydi. Bu gruba dahil olan psikopat olarak tanımlananların intiharları çaresizlikten kaynaklanıyordu. Bu kişiler bilinçli olarak intihar ederlerdi. Çünkü kurtuluşa ancak ölmekle kavuşacaklarını düşünürlerdi. Yine bu gruba dahil olan zayıf iradeliler ise psikopatların aksine intihar etmemek için direniş gösterirlerdi. Ancak bunlarda derin bir isteksizlik ve şiddetli üzüntü neden olduğu ruhsal bir dengesizlik hali oluşur ve bu durum onları intihara sürüklerdi. Yine bu grupta zikredebileceğimiz bir diğer alt sınıf ise takıntılı kişilerdi. Bunlarda akli bir noksanlık görülmez ancak iradeleri zayıftı. Ruhsal çöküş, iradeleri üzerinde derin bir etkiye neden olur ve yaşadıkları hayat artık kendilerini tatmin edemez duruma gelirdi. Çalışma istekleri azalır ve inzivai bir hayata yönelirlerdi. Bunlar yoğun bir intihar korkusu vardı. Bu korku karşısında direnç gösteremedikleri için intihar ederlerdi. Takıntılıların bir alt grubunda ise dengesiz bünyeliler vardı. Bunun da yanında değişken ruh haline sahip olanlar bulunur. Ancak bunlar sinirli-takıntılı insanlardı ve ani

[126] Fahrettin Kerim (Gökay), "İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (4)", *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 26, 26 Mayıs 1927, s.15.
[127] Kerim, *a.g.m.*, (4), s.15.

bir sinir halinde intihar ederlerdi. Bu durum daha çok buluğ döneminde, mastürbasyon ile cinsel tatmin yaşayanlar ve özellikle bu durumdaki kadınlarda görülürdü.[128]

Yine ona göre bu gruptaki bir diğer alt sınıf intihar başlığı da devr-i meczi'lilerdir. Bunlar başkaları tarafından etkilenen, başkasının etkisi ile hareket eden kişilerdir. Bunlarda ruhsal bir noksanlık yoktur son derece normal kişilerdir. Bunların bir alt grubu ise kurbicinnettir (cinnete yakın olanlar). Bunlar herhangi bir olay veya durumdan diğer insanların etkilendiğinden daha fazla etkilenen, inziva hayatını seven, yumuşak mizaçlı, sıcak kanlı ve güçsüz kişilerdir. Ruhsal durumlarında neşe ile keder arasında bir dalgalanma vardır. Bunlar için bir gün pembe ise ertesi gün siyahtır.[129] Son olarak fiziksel ve ruhsal olarak herhangi bir noksanı bulunmayan insanların intiharları ise istisnai vakalardır.[130] Fahrettin Kerim'in akıl ve ruh sağlığı yerinde olmayanlara yaptığı vurgu, akıl ve ruh hastalarının neden çoğaldığı sorusunu oluşturmaktadır. Ona göre bu sorunun cevabını 1. Dünya Savaşı'nda aranmalıydı. Savaşın neden olduğu gergin sinirler, insanları ruhsal olarak zayıflatmıştı. Savaşın neden olduğu tek durum ruh hastalarının sayıca artması değildi. Savaş, aynı zamanda inananlar için intiharı caydırıcı kılan Allah korkusunun ve imanın zayıflamasına da neden olmuştu.[131]

Max Bonnafous ve Fahrettin Kerim, Hayat Mecmuası'nda yazdıkları makalelerde birbirlerinin intihara dair görüşlerini eleştirmiş ve kendilerince doğru olanı dile getirmişlerdir. Bonnafous, intiharın toplumsal nedenlerden kaynaklandığını, toplumsal, büyük çaplı değişim ve durumların insanı intihara sürüklediğini iddia ederken, Fahrettin Kerim kişisel nedenler üzerinde durmuştur. Ona göre insanın intihar etmesi için intihara meyilli olması gerekir. Dış etkenler ise sadece intihar etmesini tetikleme noktasında önemlidir. Aslında o da intiharın toplumsal nedenlerden kaynaklandığını son tahlilde kabul etmiştir. Ancak ona göre toplumsal nedenler zayıf iradeli kişilerde büyük etki yaratır ki bu bakımdan intiharlarda kişinin ruh hali ve mizacı önemlidir.[132] Bonnafous, intiharın toplumsal olduğunu ve toplumsal nedenlerden kaynaklandığını dile getirmekle beraber ruhiyatçıların kendi sahalarında yaptığı çalışmaların sosyologlara önemli bilgiler sağladığını, toplumsal nedenlerin hangi mizaçlarda ve ne şekilde intihara sevk ettiğini ortaya çıkarması bakımından önemli bir rol üstlendiklerini kabul etmiş ve

[128] Kerim, *a.g.m.*, (4), s.15-16.
[129] Kerim, *a.g.m.*, (4), s.16.
[130] Fahrettin Kerim (Gökay), "İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (3)", *Hayat Mecmuası* Cilt 2, Sayı 27, 2 Haziran 1927. s.8.
[131] Zafer Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma*, Doğan Kitap, İstanbul 2019. s.343.
[132] Kerim, *a.g.m.*, (4), 16.

intiharların ancak sosyologların, psikologların ve doktorların yapacağı bir iş birliği ile daha net bir şekilde izah edilebileceğini dile getirmiştir.[133] Onların tartışmasından çıkan sonuç şudur: Akli dengesi yerinde olmayan insanlar intihar eder. Toplumu her bakımdan etkileyen olağanüstü durumlar ise intihara meyilli olan insanların intihar etmesi için tetikleyici bir unsur olur

2.2. İntihar Vakalarının Artışındaki Nedenler

Önceki başlıkta zikrettiğimiz mütalaalardan hareketle diyebiliriz ki intiharlar, toplumu derinden etkileyen sosyal, siyasi ve ekonomik sahada yaşanan değişimler neticesinde artış göstermiştir. Ancak bu tam olarak doyurucu bir cevap değildir. Toplumu derinden etkileyen 'şeylerin' bireylerin üstünde yarattığı etki, intihara sürükleyen neden olması bakımından daha önemlidir. Türk toplumu 1912-1922 yılları arasın büyük sancılara sahne olmuştu. Birinci Balkan Savaşı ile başlayan savaş hali ancak 1922'de son bulmuştu. Bu on yıllık sürede birey ve toplum büyük oranda ve her anlamda sarsılmıştı. Bu sarsıntı, ortaya ruhi dengesi yerinde olmayan insanlar çıkarmıştı.[134] Bu görüş bazı şartlarda doğru olmakla beraber ele aldığımız dönemde görülen tüm intiharlar için geçerli değildir. Ancak yaşanan olağanüstü durumların da bunda payı vardır. Dolayısıyla yaşanan değişimler bazı intiharlarda doğrudan değil dolaylı olarak neden olmuştur. Buna diğer başlıklarda daha detaylı olarak değineceğiz. İntiharlar neden çoğalıyor? Bu soruya birçok kimse cevap vermeye gayret göstermiştir. İntiharların ses getirecek derecede çoğalması ile Malatya Mebusu Doktor Hilmi Bey intihar vakalarının artışını meclise taşımıştır. Onun intihar vakalarını meclise taşımasının nedeni farklı olsa da konunun TBMM'de zikredilmesi intiharların yaratmış olduğu umumi vaziyeti göstermesi bakımından önemlidir.[135]

Sorduğumuz soruya geri dönecek olursak Necmeddin Sadak, Hayat Mecmuası'nda ele aldığı makalesinde Belma'nın intiharı üzerine birkaç satır yazdıktan sonra bu faciada bir neden aramanın gereksizliğine vurgu yapmıştı. Çünkü ona göre intihar edenlerin canlarından bıkma nedeni olarak gösterilen şeyler gerçekte bir vesileden başka bir şey değildir. İntihar eden bin kişiden binin de ayrı ayrı nedenleri vardır. Bazıları aşkın, bazıları sefaletin, bazıları ümitsizliğin ve bazıları kara talihin kurbanlarıdır. Bu

[133] Bonnafous, *a.g.m.*, (3), s.46.
[134] Toprak, *a.g.e.*, s.345.
[135] BCA, 30-10-0-0/8-47-13. 20.04.1927.

vesilelerin çoğu insanın nefsini alt edecek kadar kuvvetli değildir. Ancak günlük hayatta karşı karşıya kalınan sıradan talihsizlikler, vb. durumlar bazılarını ölüme sevk etmeye yeterli olmuştur.[136] Burada geçen "vesile" kelimesi çok önemlidir. Çünkü insanları intihara sürükleyen nedenin aşk, sefalet, fakirlik vb. olmadığını belirtir. Sadak'a göre intihar edenler akıl hastası olarak da nitelendirilemez. Evet akıl hastalığından intihar edenler vardır. Ancak bunların intihar vakalarındaki istatistiksel paydada işgal ettikleri yer son derece azdır. İntihar edenlerin çoğu son ana kadar aklı başında ve muhakemeye muktedir insanlardır. Bu durumda aklı başında olan bir insanın şuuruna ve içgüdüleri hakim olan şey nedir? Ona göre eğer bir cemiyette intihar vakaları yükseliyor ise o cemiyetin geçirmiş olduğu siyasi ve toplumsal buhranlara bakmak gerekiyordu. Türkiye'de de intiharların artış gösterdiği dönem, siyasi ve toplumsal değişimlerin yaşandığı döneme denk gelmiştir. [137]

Siyasi, toplumsal ve iktisadi değişimler intihara nasıl etki eder? Burada kişisel nedenlerin toplumsallaşması durumu ortaya çıkmıştı. Ona göre tıpkı bir insanın ümitsizliğe kapılması gibi toplum da bazı dönemlerde ümitsizliğe kapılırdı. Bu tür dönemlerde insanlar toplumsal olan üzüntüye direniş gösteremeyerek intihar ederdi. Toplumun bir parçası olan insan, içinde bulunduğu duruma alışmak için bir neden bulamazdı. Çünkü toplumsal mefkure zaafa uğramıştır. Bu durumda insan kendini nereye, neye, hangi kutsal amaca vakfedeceğini bilemez ve yalnız hissetmeye başlardı. Bu yalnızlık ruhuna eziyet edecek onu ezecek kıvama geldiğinde ise insan artık bu durumdan kurtulmak için ölümü kurtuluş olarak görürdü.[138] Bu durumu daha net açıklamak gerekirse mefkure eksikliğini hayata tutunacak bir dalın olmaması şeklinde yorumlayabiliriz. İnsanları bir arada tutan, onlara bir yaşama amacı veren dini, milli, manevi ve ailevi bazı idealler vardır. Türkiye'de erken cumhuriyet döneminde intiharların artması da bir yerde bu ideallerin değişmesinden kaynaklanmıştır. Aile kavramı artık eskisi gibi değildir. Ailenin iki ayağından biri olan kadın eskisi gibi evi ile uğraşan, çocuklarına bakan kadın değil, çalışan, okuyan, boşanma hakkına sahip asri bir kadındır. Toplumu ayakta tutan dini bağlar da artık eskisi gibi kuvvetli değildir. İmparatorluğun tarihe karışması ile artık Osmanlılık yerini ulus devlete bırakmıştır. Ulus devlet, 'eskiyi' ortandan kaldırmış ancak yerine 'yeniyi' tam olarak koyamamıştı. Bu şartlar altında kaotik bir boşluk oluşmuştu. Boşlukta olanların hayata tutunmaları için bir dal, bir amaç,

[136] Necmeddin Sadak, "İntiharlar Neden Çoğalıyor", *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 14, 3 Mart 1927. s.1.
[137] Sadak, *a.g.m*., s.261.
[138] Sadak, *a.g.m*., s.261.

bir mefkure gerekiyordu. Yaşamak için bir amaç bulamayanlar ise amaçsız bir hayat yerine ölüme tutunuyorlardı.[139]

Mefkure eksikliği dönemin yazarlarının üstünde ittifak ettiği bir noktadır. Altun Işık'ta "İntihar Salgını" başlığını taşıyan isimsiz bir makalede intihar haberlerinin borsa haberi okur gibi okunduğu ve moda haline gelen intiharlara toplumun artık alıştığı dile getirilmiştir. Makaleye göre intihar acizlik ve hayattan bezginliktir. Türk gençlerinin intihar etmesinin nedeni de karşılarına çıkan olumsuzluklara, elem ve acılara karşı mukavemet gösterecek kadar güçlü bir ideale sahip olmamasıdır. Aşk ve fakirlik intihar için neden değildir. Eğer fakirlik intihar için makul bir neden olsaydı fakirliğin ve hayat pahalılığının daha fazla olduğu Anadolu'da gençlerin yaşamaması gerekirdi. Aşk da intihar etmek için kuvvetli bir neden değildi. Bir İstanbul genci için Handan ve Nevin ne ise bir Anadolu genci için de Ayşe, Fatma ve Penbe oydu. Geriye bir tek neden kalıyor ki o da mefkuresizliktir. Eğer intihar hayattan bıkma ile gerçekleşiyorsa hayattan bıkmanın nedeni mefkure eksikliğidir. İntiharları önlemek için topluma ruhun gıdasını yani bir ideal vermek icap eder.[140]

Ziya Gökalp de mefkure eksikliği üzerinde durmuştur. Ona göre mefkurenin olduğu yerde intihar azalır, mefkurenin olmadığı yerde ise intiharlar çoğalırdı. Ziya Gökalp ele aldığı makalesinde insanların yaşama gayesi üzerinde durmuştu; Refah mı Saadet mi? Ona göre refahın ve yaşam kalitesinin yüksek olduğu muhitlerde de intihar vakası çoktur. Yaşam kalitesinin düşük olduğu bazı muhitlerde ise intihar hemen hemen yok gibidir. Buradan çıkaracağımız anlam şudur: Refah seviyesinin düşüklüğü veya yüksekliği intihara neden ve engel değildir. Ziya Gökalp intihar vakalarından şu anlamı çıkarır: "Yine intihar istatistikleri gösteriyor ki intiharın en az olduğu yerler mefkûreli muhitlerdir, intiharı en çok olan ülkeler, mefkûresi en az olan memleketlerdir. Bu vâkıalardan şöyle bir içtimaî kanun çıkar: "İntihar, mefkûre ile mâkûsen mütenasiptir**."** Bunu açık Türkçe ile ifade edelim: **"**İnsanlar arasında mefkûre çoğaldıkça intihar azalır, mefkûre azaldıkça intihar çoğalır." O halde, insanları mes'ud eden, maddî ihtiyaçların tatmin olunması değil, mefkûrelerin tatmin ve tebcil edilmesidir. İnsanları bedbaht edip intihara sevk eden de mefkûresizliktir. Bir taraftan maddî ihtiyaçların çoğalması diğer cihetten birçok ihtiyaçların mükemmel bir surette tatmin edilmesi yalnız «refah» dediğimiz şeyi vücuda getirir, bizi ruhumuzun içtimaî bir sevki tabiî ile müştak olduğu saadete yükseltemez. İnsan, mes'udiyetten ümidini kesince refahın en yüksek derecesinde bulunsa bile, intihar ediyor. Bu hal, gösteriyor ki insan refahı da

[139] Toprak, *a.g.e.,* s.365.
[140] "İntihar Salgını", *Altun Işık*, Cilt 1, Sayı 6, 25 Temmuz 1925. s.2.

istemekle beraber, asıl aradığı saadettir; maddî medeniyete müştak olmakla beraber, asıl mütehassir olduğu mânevî medeniyettir."[141]

Resimli Gazete'de İbrahim Alâeddin imzasını taşıyan bir makalede Türkiye'de intiharların son senelerde eskiye nazaran on misli artış gösterdiği belirtilmişti. Ona göre bu artış halk arasında ruhi ve maddi dengeyi sarsmıştı. Sarsıntının nedenleri arasında iktisadi, ahlaki, içtimai ve itikadi etkenler vardı. İstanbul'daki intihar vakalarının dağılımı Müslüman Türklerin daha fazla intihar ettiğini göstermişti. Çünkü Türk ailesi ve Türk cemiyeti akidelerinden itikatlarına kadar bir sarsıntı yaşamıştı. Çürümüş köhne adetlerin, ananelerin ve kanaatlerin yerine henüz akla, düşünceye ve medeniyete dayanan mefkureler getirilmemişti. İntihalar da tam olarak Türk cemiyetinin içinde bulunduğu bu değişim devresinin buhranından kaynaklanmaktadır.[142] Aynı gazetede yayımlanan bir diğer makalede de intiharlara iktisadi buhranların ve içtimai inkılapların neden olduğu belirtilmişti. Buna ilaveten neden olarak dini kanun hayatı ve toplumun neden olduğu vurgulanmıştı.[143]

Şu noktada genel bir değerlendirme yapacak olursak diyebiliriz ki Türkiye'de erken cumhuriyet devresinde bir moda halini alan intiharların çoğalmasının nedeni yaşanan iktisadi buhran ve içtimai inkılaplardır. İmparatorluktan kalma bazı düşünce yapıları, toplumun dayandığı dini, siyasi, maddi ve manevi değerlerin, geleneklerin ve düşüncelerin köhne olduğu ve o günkü döneme ait olmadıkları düşünüldüğü için kaldırılmış ancak yerine henüz yeni fikirler ortaya konmamıştır. İstinatgahını yitiren 'zayıf iradeli' olarak tanımlanan bazı kişiler bu değişim devresinde esen rüzgarlara yenik düşerek intihar etmiştir. İntiharların nedeni ele aldığımız dönemin düşünürleri ve yazarları tarafından insanların sosyal ve ruhsal olarak alıştıkları vaziyeti kaybetmesi olarak gösterilmiştir. Eli kalem tutanların ittifak ettiği bir diğer nokta ise bir ülkede intiharlarındaki artışın o ülkede yaşanan büyük inkılaplardan sonra görülmesi fikridir. Onlara göre bu tür durumlarda halk içinde umudunu, amacını ve bulunduğu konumu kaybeden bazı kişiler intihar ederdi. Yine onlara göre bu durumlarda yapılması gereken hayalperest olmamak ve şartlar ne kadar ağır olsa da hayata tutunmaktı. Çünkü Müslüman Türk sağlam ruhluydu. Ancak inkılaplar Türk cemiyetinde ruh ve seciye düşkünlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştu. İntiharların, yaşanan inkılapların tesiri ile yaşandığı vurgusu birçok yazarda vardır. Onlara göre intihar vakaları toplumsal, dini ve ekonomik

[141] Ziya Gökalp, "Refah mı Saadet mi?", *Küçük Mecmua*, Yıl 1, Sayı 1, 5 Haziran 1338. s.5-6.
[142] İbrahim Alâeddin, "İntiharlar Neden Çoğalıyor?", *Resimli Gazet*e, Sene 4, Sayı 183, 5 Mart 1927. s.2.
[143] "İntiharlara Dair", *Resimli Gazete,* (1), Sene 2, Sayı 98, 18 Temmuz 1341. s.2.

alanlardaki inkılaplar nedeni ile %3000 gibi bir fark ile artış göstermiştir. Çünkü toplumsal ve ekonomik denge bozulmuş ve var olan maddi-manevi şerait artık ihtiyaçları karışılamamaktaydı. İntiharların önüne geçmek için ise bozulan toplumsal ve ekonomik dengenin yeniden sağlanması gerekiyordu. [144]

Max Bonnafous'a göre İstanbul'da intihar vakalarının en çok görüldüğü yıl 1925'ti. Ay olarak ise Eylül ve Ekim dönemlerinde büyük bir artış vardı. Ona göre bu aylardaki artışın nedeni fesin ilgası ve şapka kanunuydu. Çünkü 1925 Ekim ayından itibaren zorunlu hale gelen şapka kanunu ona göre basit bir şey değildi. Bu zorunluluk halkın kafasını fazla meşgul etmişti. İlk yarattığı etki selamlaşma şekliydi. Eskisinden farklı olarak selamlaşma artık şapka ile berber gerçekleşir hale gelmişti. Ona göre laik cumhuriyetin ilan edilmesi ile örf, adet ve düşünce değişime sahne olmuştu. İntiharların nedenini veya nedenlerini bu değişimde aramak lazımdı. Çünkü 1916 ile 1926 seneleri arasında özellikle 1924 ve 1926 seneleri arasında intihar oranı Müslüman Türklerde artış göstermekteydi. Bunun nedeni ise değişime sahne olan hayatın Türklerin hayatı olmasıydı. Hayat değişmişti ancak eski düşünce yapısı, hayat tarzı ve adetlerin devam etmesi intiharların artışına neden oluyordu. Türkler ve özelde Türk gençler eski ile yeni arasında sıkışmışlardı. Gençler eski düşünce yapısını kendilerine uygun bulmuyorlar ancak yeni hayat tarzına da tam olarak vakıf değillerdi. Çünkü kafalarında eski günün izleri vardı. Müslüman Türklerin intiharları aslında bu arafta kalmışlığın yarattığı elemden kaynaklanıyordu. [145]

Peki halkın nazarında intiharlar neden çoğalmaktadır? Son Posta gazetesi bu minvalde bir soruyu okuyucularına yönelmişti. Halkın vermiş olduğu cevaplar burada şimdiye kadar dile getirdiklerimize bazı noktalardan benzerken bazı noktalardan da tamamen farklı bir görüş ortaya koymuştu. Kunduracı Kerim Bey'e göre intiharların en büyük sebebi parasızlıktı. Parasızlık aynı zamanda içtimai ve ahlaki normların da gevşemesinin nedeniydi. Bunlara ilaveten bir de terbiye meselesi vardı. Ona göre bol para ve iyi terbiye intiharları önleyebilirdi. Hüseyin Bey'e göre intiharın birçok sebebi vardı. Bunlardan ilki iktisadi buhran ikincisi ise romanlar ve sinemalardı. Çünkü bunlar insanların bilincinde kötü izlenimlerin oluşmasına neden olmaktaydı. Ayhan Bey ise serzenişte bulunmuştu. Ona göre eskiden Türkiye'de bir intihar şekli vardı o da iple asılmaktı. Şimdi ise bin bir türlü intihar şekli çıkmıştı. Burada suçlu sinemalar ve

[144] "Nasıl Ve Ne İçin İntihar Ederler", *Resimli Gazete*, (2), Sene 1, Sayı 46, 19 Temmuz 1340. s.4.
[145] Max Bonnafous, "İstanbul'da İntihar", *Türk Antropoloji Mecmuası*, Sene 4, Sayı 6, 29 Şubat 1928. s.20-24.

matbuattır çünkü intihar bulaşıcıydı. Gazeteler intihar haberlerini yazmayı bıraktığında bu artış azalacaktır. Atikezade Murat Bey'in cevabı belki de en ilginç olanıdır: "Ben cemiyetleri bir armut ağacına benzetirim Bu ağaçta bazı çürükler de bulunur. Sağlamlar da. Rüzgâr esmezse bunlar ağaçta kalırlar. Bizde de bazı hafif ruhlu insanlar var. Normal zamanlarda yaşarlar. Fakat son senelerde esmeye başlayan iktisat fırtınası bunları sapır, sapır döküyor. İşte intiharların sebebi bu". Bir lokanta işletmecisi olan Hasan Bey'in cevabı da şöyleydi: "İntihara sebep parasızlıktır. İntihar edeceklere birer avuç altın veriniz vazgeçerler. Bana senede Türkiyede intihar edenlerin adedini ve bir okadar avuç ta altın temin ediniz. Size intiharların önünü alıvereyim. İşte budur bu!.."[146]

İntiharların çoğalmasına neden olarak genel kanaat Türkiye'nin geçirmiş olduğu toplumsal değişim ve bu değişimin bazı fertler arasında yaratmış olduğu 'ortada kalmışlık' hissi gösterilmiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları yeni bir döneme girmişlerdi. Asri bir yaşam biçimi toplumun tamamını kapsayacak şekilde bir ilerleyiş göstermişti. Asri hayat, yaşam, düşünce, giyim kuşam vb. değişim toplumda bazılarına hitap etmiyor ya da bazıları bu değişime ayak uydurmakta birtakım zorluklar yaşamıştı. Onlar için geçmişin yaşam biçimini, örf ve adetlerini bırakmak münferit nedenlerden dolayı zordu. Bu zorluk karşısında aynı zamanda bu değişime ayak uydurmak gibi zorunlulukları da bulunuyordu. Bu 'ortada kalmışlık' hissi erkeklerden ziyade kadınlar arasında daha baskındı. Kadınlara birtakım haklar tanınmıştı ama acaba kadın, kendisine tanının hakların tasarrufuna tam olarak malik bulunuyor muydu? Buna cevabımız çoğunlukla hayır olacaktır. Kadın bekar ise karşısındaki engel ailesi, kadın evli ise karşısındaki engel kocası ve genel olarak kadın karşısında büyük bir engel olarak eski hayat biçimini içselleştirmiş toplumu buluyordu. Bu konuya ileriki başlıklarda daha detaylı değineceğiz ancak bu noktada iki noktaya temas etmeyi önemli buluyoruz. Bunlardan birisi tesettür meselesidir. Bu meselle aslında eski nesil ile yeni neslin bir çatışması olarak da tezahür etmiştir. Tesettür meselesinin yarattığı 'ortada kalmışlık' ve 'kafa karışıklığı' yerel bir gazetede neşredilen şu diyalog ortaya koymaktadır:

"İki Hoca Arasında:

-Dâ'îniz tesettürün hâl-i hazırını muvafık bulmuyorum. Peçeyi kaldırup yerine siyah keten bezi kullanmalıdır.

-Fakîriniz de öyle düşünüyordum. (Hediye) nâm eserlerde güneş görecek kadar kalın olmaması diye buyurulıyor.

İki Koca Karı Arasında:

-Gençliğimizde? Böyle laf olur muydı ki!.. Tövbeler olsun yüzümi açmam!..

[146] "Halkın Sesi- İntiharların Artması Karşısında Halkın Fikri" *Son Posta*, 08.05.1931. s.2.

- Yâ benim gelin ile ortanca kız. Yüzlerimizi açacağız diye sevinup dururlar. Ne günlere kaldık aman yarabbi??...

Tarikatçı Hoca:

-Haçan hanumlar, karılar zikrullah içün yanuma gelirler. Elbette yüzleri açarlar ama!.. Kim sokakda yüzüni açarsa cehennemin gayyâ kuyusına girecekdur hem de hazret-i pir efendimuz çarpacakdur.

İki Hanım Arasında:

-Bizimki hem aç hem açma diyor. Daha karâr viremedi.

-Bizimki de giceleri müsâ'ide itdi."[147]

Bu diyalog özelde tesettür meselesi olarak yirmili yıllardaki kafa karışıklığının tam olarak ne olduğunu göstermek için önemli bir mizahi kesittir. Özellikle kadınların kendilerine tevdi olunan hak ve özgürlüklerin tasarrufundaki konumuna da belirtmesi bakımından önemlidir. Bir diğer nokta da yine giyim kuşam meselesi ile ilgilidir. Kastamonu'da Kastamonu Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından karı-koca olarak iştirak edilecek bir balo düzenlemişti. Ancak baloya vilayetin valisi davet edilmemişti. Vali, biladavet baloya iştirak edince salona alınmamış kendisinden orayı terk etmesi istenmiştir. Vali Müştak Bey'e göre Kastamonu Maarif Müdürü Celal Bey, "ben karımı bu kıyafetle valiye göstermem" diyerek baloya katılmasına mani olmuştur. [148]

Merkezi yönetimin en büyük yerel amirinin bir baloya katılmasının engellenmesi bir skandala dönüşmüş ve merkezden olayın araştırılması için Kastamonu'ya bir teftiş heyeti gönderilmiştir. Kıyafet meselesi raporda da vurgulanmıştır. Raporda validen baloyu terk etmesini isteyenlerin bunu orada bulunan ailelerin "açık" olmasına isnat etmesi bir hata olarak zikredilmiş ve bahsedilen kıyafet "adab-ı nezahetin müsaade edebileceği" şeklinde vurgulanmıştır.[149] Bu iki örnekten anlaşılabilir ki eğitimli veya eğitimsiz fark olmaksızın insanlar, hatıralarına yer edinmiş örf, adet ve göreneklerini hemen terk edememiş ve yeni içtima değişimleri de tam olarak benimsememişlerdir. Ne tam olarak eski ne de tam olarak yeni olmaya muktedir olamayanlar inkılapların doğum sancılarına dayanamayarak ve arafta kalmışlığı kaldıramayarak hayatlarına son vermişlerdir.

Arada kalmışlığın, kendisine haklar bahşedilmiş fakat bu hakların tasarrufunda ana-babasının, kocasının ve bazen büyük kardeşlerinin engeline takılan kadınların

[147] "Tesettür Lafları", *Niğde*, 17.03.1926. s.2.

[148] Recep Murat Gecikli, "Toplumsal Alanda Yapılan Bazı İnkılâpların Taşradaki Yansıması: Kastamonu ve Niğde Örneği", *Atatürk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2015), s.3

[149] BCA, 30-10-0-0/64-430-17. 15.03.1927.

intiharlarına bir örnek olarak Sabire'nin intiharına değinmekte fayda görüyoruz. Sabire hakkında bildiğimiz tek şey İzmir'de yaşamış olduğu ve intiharının nedenine dair ipuçları barındıran intihar mektubudur. Sabire ölmeden önce babasına hitaben şunları yazmıştı:

"Muhitim bana pek dar, pek tahammülsüz geldi. Ben bu muhitin karanlık, boğucu köşesinde daha fazla yaşamaya muktedir olamayacağım. Yaşadığım müddetçe hayattan bir lezzet alamadım. Bir parça lezzeti edebiyatta, resimde ve musikide buluyordum. Bunlarla avunacak, azıcık mesut olacaktım. Fakat buna bütün mevcudiyetinizle siz, validem, kardeşim. Hepiniz mümanaat ettiniz." [150]

Sabire'nin intiharı ve ruhu Türk kadınlığı için tavaf edilecek bir mabet olarak telakki edilmiş, kalbine sıktığı kurşunun manasında inkılabın seferberliği görülmüştür. Kısaca özetlemek gerekirse Sabire, inkılapların, asri hayat ve düşüncenin, değişim ve yeniliğin köhne ve gerici mutaassıp düşünceye karşı verilen ilk şehidi olarak görülmüştür.[151] Raif Necdet Bey, Sabire'nin intiharına dair bir yazı kaleme almış ve şunları yazmıştı:

*"*Zavallı Sabire! Ezelî bir mümtâziyyetin, ilahi bir rikkat ve hassasiyetin kurbanı olmuş zavallı büyük mazlum! Güzel İzmir'in çirkin bir mahallesinde, dalâlet ve zulmetin temaslı şeklinde çömelen köhne bir evde, küflü hurafeler kokan o boğucu muhit içinde sen nasıl bir mu'cize-i tezehhürle yetişmiş bir şükûfe-i ziyâ olmalıydın ki revolveri zulmetten çok incilmiş nezîh ruhuna sıkarak hayatı istihfâf ve istihkar etmeliydin. Senin kibar ve pür-vakar intiharın, senin asil ve medeni olmaktan daha yüksek cüret ve şecâ'atin öyle ulvi bir işaret ki mütefekkir kadınlığın asi ve asabi ruhuna sanki büyük bir inkılabın takarrüb-i infilâkını müjdeliyor! Necîb bir helecânla büyük ferdâyı bekleyen nura susamış Türk kadınlığı içün senin mukaddes ruhun artık daima tavâf edilecek bir mabet olmuştur! Filhakika sen bizim içün, dimağları âteşîn bir idealin alevleriyle tutuşan irfan kadınları içün bir ihtilâl ve inkılap ilahisi oldun, Sabire. Senin o samedânî heyecanlara esir hür ve ser-âzâd kalbine sıktığın kurşunun ma'nâ-yı intırâkında biz ihtilâl ve inkılap seferberliğinin tantana-ı ilânını hissediyoruz. O hâlde artık isyan. Nura düşman, hurafeye esir peder ve vâlidelere, ihtiyar ruhlu genç kardeşlere, dimağları yosun tutmuş köhne ve mutaassıp zevclere.. Bir kelime ile, zulmete isyan!.. O hâlde artık inkılap!.. Asrın, tabiat ve hayatın îcâbât ve şerâ'itine serbestçe cevap verin. Fennin, ziyâ ve zekânın emir ve ilhamlarına samimiyetle itaat eden bir inkılap!.. O hâlde artık şitâb!.. Mazinin atalet ve gafletini telafi edebilecek bir süratle geniş, hür ve mesut bir ufka, bir fecre doğru şitâb!... *"*[152]

Sabire'nin intiharı adeta bir numune olmuştu. Raif Necdet Bey, Türk toplumunun bu kadar yüksek bir intihara tanıklık ettikleri için övünmeleri gerektiğini belirtmişti. Ona göre Sabire, ailesinin, gerici, orta çağın tazyiklerine maruz kalmış ve canına kıymıştı. O artık ebedi bir şehitti. Sabire, ananevi baskının kurbanıydı ama bildiğimiz kurbanıydı.

[150] Raif Necdet, "Sabire'nin İntiharı", Servet-i Fünun, Cilt 57, Sayı 1479, 18 Kanunuevvel 1340. s.79.
[151] Raif Necdet, *a.g.m.*, s.78.
[152] Raif Necdet, *a.g.m.*, s.79.

Belki Sabire gibi birçokları daha vardı. Raif Necdet Bey, Sabire'nin numunelik intiharına benzer intiharların yaşanmaması için bir de serzenişte bulunmuştu:

*''*Ey köhne kafalar. Ey zulmete ve hurafeye esir pederler, vâlideler, zevcler ve kardeşler! Sizin zihniyetinizin şe'âmetini yalnız sizler ve bizler değil, asırlardan beri cemiyet ve memleket çekiyor. Artık kâbustan uyanınız; gözünüzü açınız. Şimdiye kadar cehl ve taassup yüzünden yaptığınız ferdî ve ictimâ'î cürmler ve cinayetler pek feci bir yekûn teşkil ediyor. Bu her-dem mütezâyid yekûnun sıkleti altında emin olunuz ki bir gün millet büsbütün ezilecek, birdenbire çökecek!.. Başka milletlerin mütefekkir bahçıvanları gibi Sabire gibi kıymetli şükûfeler yetiştirebilmek içün terbiyevî "Ser"lere milyonlar dökerlerken biz tabiatın ara sıra bahşettiği bu nadir çiçeklerin inkişâfına böyle zâlim-âne mümâna'at eder, onları havasızlık, ziyâsızlık ile solduruyorsak, filhakika artık bu, yalnız şahsi bir cürm, bir günah olmakla kalmaz; aynı zamanda millî ve ictimâ'î bir cinayet olur!... *''*[153]

İntiharın toplumsal bir olgu olduğuna ve kişiyi intihara sürükleyenin toplum olduğuna değinen bir diğer isim de İsmail Hakkı'ydı. Ona göre intiharın menşei cemiyettir. Bir insan deli veya muvazenesiz olduğu için intihar etmez. Bilakis mensubu olduğu toplumsal hayat kişiyi intihara sürükler. İnsan ülkü sahibi bir varlık olması hasebiyle münzevi bir yaşama kendini hapsetmemelidir. Ülkünün peşinden giderek hayattan tat almalı ve diğer insanlarla beraber yaşamalıdır. Ancak burada bir suç ve bir suçlu vardır. Suç ülkü ve mefkureyi öldürmektir. Suçlu ise inkılaplardır… İnkılaplardır çünkü bunlar ruhlarda manevi ihtilallere neden olmuşlardır. İnkılapların neden olduğu bir diğer husus da bağların kopulmasıdır. Şöyle ki asırlarca doğru kabul edilen ve samimi olarak görülen maddi ve manevi bağlar artık yıkılmıştır. Bu bağlar şüphesiz ki din ve aileydi. Eskiden, inançtan gelen zevk ve saadet değişimle beraber zehre ve felakete dönüşmüştür.[154]

Bu başlığa Fahrettin Kerim'in şu sözü ile son vermekte fayda görüyoruz: "Her milletin hayat teranesinde bazı devreler görülmüştür ki; o zaman intiharlar seri bir illet gibi bina-i maliyi tehdit etmiş, hükümetleri zecri tedbirler ithazına sevk etmiştir..."[155] Hükümetin intihar salgınına müdahale etmesi biraz zaman almıştı. Ancak Türkiye'nin sahne olduğu toplumsal değişim sürecinin intiharlara neden olduğu hemen hemen üzerinde ittifak sağlanan bir durumdu. Elbette ki buna doğrudan bir intihar örneği vermek zordur. Lakin inkılapların kişiler üstünde bir etki yarattığı da inkar edilemez bir gerçektir.

[153] Raif Necdet, *a.g.m.*, s.79.
[154] İsmail Hakkı, "İntihara Karşı Gelen Mektep", *Son Saat*, 07.04.1927. s.2
[155] Fahrettin Kerim (Gökay), "Memleketimizde İntihar Salgınına Karşı Ne Yapılmalıdır?", *Sevimli Ay Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 1926, s.6.

2.3. İntiharın Salgın Haline Gelmesindeki Faktörler

İntihar vakalarının artması üzerine, gazeteler intihar haberlerini 'intihar salgını' başlığı ile vermeye başlamıştı. Peki intihar nasıl çoğalıyor ve nasıl salgın haline geliyordu? Bu sorunun cevabı şöyle verilmişti: gazete, sinema ve roman. Sinema nasıl intihara neden olabiliyor sorusu pek tabii yerinde bir sorudur. Bu nokta Anadolu'dan İstanbul'a çalışmaya gelen 18 yaşındaki terzi çırağı İsmail'in hikayesi güzel bir örnek oluşturacaktır. Doğu Anadolu'da doğup büyüyen İsmail erken yaşta doğup büyüdüğü muhiti terk ederek çalışmak için İstanbul'a yerleşir ve Galata'da Fevzi Efendi Terzihanesi'nde çırak olarak çalışmaya başlar. Burada Aliye isminde bir kıza aşık olur. Ancak aşkına karşılık bulamaz. Aliye'ye on defa evlenme teklifinde bulunmuşsa da istediği cevabı alamamıştır. İsmail aynı zamanda bir sinema meraklısıdır. Özellikle sonu kavuşmakla ve evlilikle biten sinema filmlerinin... Aşk filmlerinden etkilenen İsmail, son defa gittiği bir filmde kendi aşkına benzer bir aşk macerası işlenir. Filmde bir genç, köyden kente göç eder burada bir kıza aşık olur ama aşkına karşılık bulamayınca intihar eder. Film bittikten sonra çalıştığı iş yerine dönen İsmail burada filmde gördüklerini tatbik etmeye koyulur. Tavana bağladığı ipin diğer ucunu boynuna geçirip intihar ederek hayatına son verir.[156] Bu örnekten anladığımız kadarıyla insanlar, sinemada işlenen konuların etkisi altında kalınarak intihar girişimlerinde bulunabiliyorlar. Ancak burada önemli olan nokta filmlerde kendi hayatlarından safhalar bulmalarıdır.

Tahir El-Mevlevi'nin yazdığından anladığımız kadarıyla sinema ve romanlardan dolayı intihar edenlerin büyük bir kısmını gençler oluşturmaktadır. Ona göre insan çocukluk ve gençlik döneminde zihninde canlandırdığı 'şeylerin' gerçeklikle ilişkisine bakmaksızın onları taklit eder. Örneğin herhangi bir romanda okuduğu bir intiharı ve müntehiri kahraman olarak görür ve kendisi de kahraman olmak için intihar eder. Roman ve filmdeki karakterlerde kendine yakın izler bulan genç buradaki kurguyu gerçekleştirmeye kalkışarak intihara meyleder.[157] İntiharların çoğalmasını edebiyata bağlayanlar bu noktada özellikle romanları hedef göstermişlerdi. Bu iddiayı savunanlar edebi eserlerin okuyucular üzerinde icra ettiği tesirata dikkat çekmişlerdi. Onlara göre edebi eserler bir terbiye aleti olduğu gibi insan için bir inhitat aleti de olabilirdi. Bu düşünceye sahip olanlara göre insan dünyaya geldiği andan itibaren birtakım şeylerin etkisine maruz kalırdı. İnsanın zeka ve karakteri ise öğretmenlerin ve yazarların etkisi

[156] "Bir Genç Kendini Astı", *Cumhuriyet,* 02.16.1930. s.8
[157] Tahir El Mevlevi, "Mahfil-i İçtimai: İntihar", *Mahfil*, Cilt 6, Sayı 64, 30 Kasım 1926. s.59-60.

altında gelişim gösterirdi. Burada yazarlar ve eserleri daha önemli görülmüş ve şöyle belirtilmişti: "insanı rah-ı pür nur fazilete veya girdab-ı sefiliyet ve rezalete sürükleyen.." nedenlerden en önemlileri gazete, roman ve tiyatrodur. Bunlar aynı zamanda telkin araçlarıdır. Emsal oluşturacak mahiyetteki olaylar ve eserler de gazete, tiyatro ve romanla eşdeğer görülmüştü. Bu iddiayı savunanlara göre bazı intiharlara edebi sıfat dahi verilebilirdi. Onlara göre bir kitabın insanları intihara sürüklemesi noktasında insanın tabiatı devreye giriyordu: "Bazı tabiatlar vardır ki romanların en kötü ve en feci telkinlerine karşı bile kayıtsız kalırlar ve etkilenmezler ancak bunlar istisna olarak görülmelidir…" Çünkü esen her rüzgarda eğilen ince ve kuvvetsiz kamışlar da vardı. Kamış benzetmesi burada iradesi zayıf ve çok çabuk etkilenen, ruhsal olarak telkinlere açık insanı temsil ediyordu.[158]

Bu zayıf kamışlar şüphesiz ki gençlerdir. Masum ve hafif ruhlu olarak tabir edilen gençlerin öğrenmeye meraklı oldukları ve bazen bir kelimenin bile bunları kötü yollara sevk edebileceği vurgulanmıştır. Edebiyatın bu zayıf kamışlar üstünde etkisi olduğu ve hatta tesirin icrasına muktedir olduğu da yine bu iddianın sahipleri tarafından savunulmuştur. Burada örnek olarak Goethe'nin Genç Werther'in Acıları adlı romanı örnek olarak verilmiştir. Eserin yayımlandığı dönemde Avrupa'da intihar eden birçok kimsenin üstünden bu romanın çıkması ile bu iddia kuvvetlendirilmiştir. Gerçekten de edebi bir eserin insanı intihara sürükleyecek kadar okuyucu üstünde etkili olabilmesi mümkün müdür? Bu soruya evet veya hayır demek zor olmakla beraber Şair Nedim'in gazelinde belirttiği gibi ("Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Han mısın kâfir")[159] tahammül mülkünün yıkılması ile daha kolay izah edilebilir. Kitapların zayıf kamışlar üstündeki etkisi tahammül noktasının aşımı veya dolu ve her an taşmaya müsait bir bardağa dökülen bir damla suya benzetilmişti. Dolu bir bardak alabildiğinden daha fazla sıvıya maruz kaldığında taşıyorsa kitapların ve yazarların da "müsait dimağlar" üzerinde öyle bir etki yarattığı dile getirilmişti.[160]

El- Medaris dergisinde bir yazı kaleme alan H.S. intihar vakalarının çoğalmasına ve moda haline gelmesine değinerek serzenişte bulunmuş, intihar modasının nereden geldiğini, gençlerin hayatı ve vücutlarıyla alay eden kara kuvvetin (intiharın) ve anarşinin gençler arasında neden doğduğunu sormuş ve peşi sıra şu cevabı vermişti:

"Bâb-ı Ali caddesinde, Bayezid'de camekanlar derununda teşhir edilen "Güzel Prenses, Şimdiki İzdivaçlar, Yalakacı Kadın, Cilve-i Hayat, Kadın Aşkı, Kanlı Zifaf, Saliha Hanım, Sevda Mektupları,

[158] "Kitaplar ve İntihar", *Servet-i Fünun*, Cilt 42, Sayı 1085, 8 Mart 1328. s.435.
[159] Nedim Divanı, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı , İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1951. s.282.
[160] *Servet-i Fünun, a.g.m.*, s.436.

Mezar İçinde Bir Zifaf, Sevgilime Yazıyorum, Metres Hayatı, Vuslat-ı Memnua, ilh… Nemalarında eserlere çıplak kadın resimleri yok mu? İşte bunlar, bu muzır mikroplardır ki Gençlerimizi manen, maddeten intihar ettiriyorlar."[161]

H.S'ye göre gençler ve henüz hayattan tat almaya başlamış gençler bu eserleri okuyarak farkında olmadan romanlardaki "muzır mikropları" yutuyorlardı. Bu durum okuyucuya tat vermeye başlayınca daha fazla okuyor ve bunlardaki mikrop olarak tanımladığı muzır içeriği dimağına dolduruyordu. Gençler bu noktada gerçekten koparak bir tür hayal aleminde yaşamaya başlıyorlar ve edebi eserlerde okudukları aslında hayal ürünü olan aşkları, çıplak resimleri gerçek hayatta tatbik etmek arzuna kapıldıkları zaman kendi içlerinde bir tür anarşi ortamı oluşuyordu. Bu raddede ise H.S.'nin melun olarak tabir ettiği Vuslat-ı Memnua'yı okuduklarında ise artık intihar ediyorlardı. Ona göre edebi eserler yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda manevi olarak da intiharların nedeniydi. Çünkü muzır içerikli edebi eserler ortada ahlak adında bir şey bırakmadıkları gibi bunları okuyanları da yoldan çıkarıyordu. Bu muzır mikropları dimağına dolduran gençler, okuldan mezun olduklarında irfan diploması değil külhanbeyi diploması alıyorlardı. Ona göre intihar işte bu tür muzır içerikli romanların eseriydi. Bu muzır mikropları kaleme döken muharrirler ise gençlerin düşmanı, eserleri de birer cinayetti. Muzır mikropların yer edindiği gençlerin intiharları da hayal-i ham arkasında koşmaktan başka bir şey değildi. İntihar edenlerin büyük bir kısmı da hayal-i ham arkasında koşanlardı.[162]

İntiharın bulaşıcı olduğunu belirtenlerin suçladıkları arasında bir de gazete ve gazeteciler bulunmaktadır. Buradaki asıl sorun günlük gazetelerde neşredilen intihar haberlerinin yazılma şeklidir. Çünkü intihar edenlerin gazete köşelerinde bir kahraman, bir kurban ve bir zavallı olduğu vurgusunun intiharı özendirdiği iddia edilmişti. İddianın sahiplerine göre, bazı müntehirlerin gazeteler tarafından birer kahraman olarak ele alınması intihara meyilli olan insanların bundan etkilenerek birer kahraman olmak için intihar edebilme olasılığı vardı. Bu iddia tamamen olmasa da kısmen gerçekti. Özetle denilebilir ki müntehirlerin intiharlarını hikayeleştirme noktasında gazeteler, müntehiri bazen bir kahraman, bazen acınacak bir zavallı bazen bir kurban bazen de bir şantajcı olarak ele almışlardı. Gazetelerin intihar haberlerini hikayeleştirmesinde intihar veya intihara teşebbüs edenlerin ölmek arzusunun gerçekliği ve sahteliği önemli bir etkendi.

[161] H.S., "İntihar Edenler Hayal-i Ham Arkasında", *El Medaris Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 6, 6 Haziran 1329. s.78.
[162] H.S., *a.g.m.*, s.78-79

Örneğin Jandarma alayı hesap memuru ve katibi İzmirli Sabri Bey'in intihar haberi büyük puntolarla "İzmir'de feci bir intihar / Kırk beş yara/ Çakı ile kendini delik deşik eden adam niçin intihar etti?" şeklinde neşredilmişti. Sabri Bey büyük bir bıçakla kendini muhtelif yerlerinden yaralayarak intihar etmişti. Ama neden? Bu soru bir muamma olmakla beraber gazetede zikredilen nedenler arasında gerçeğe en yakın neden olarak alkolik olması gösterilmiştir. Sabri Bey, gazeteye göre sempatik ve civanmert bir adamdı. İntihar ettikten sonra ise artık bir zavallıydı.

Gazete, Sabri Bey'in son gününü şöyle yazmıştı: "Sabri Bey bir aydan beri müteessir bulunuyormuş. Tatil olduğu halde Cuma günü bile dairesine gelmiş (işyeri) ve vazifesini görmüştür. Öğleden sonra biraz gezmiş bile. Akşam olunca yeni yaptırdığı yedi sekiz ay evvel yerleştiği Aygören mahallesindeki evine gitmiş ve bir daha çıkmamıştır. Sabri Bey evine döndükten sonra mutadı (alışkanlık haline getirilen eylem veya adet) olduğu halde o akşam alkol almamış refikası ile geç vakitlere kadar oturarak konuşmuşlardır. Bütün ricalarına rağmen yatamadığını gören kadın kocasının intihar edeceğini hissetmiş ve onunla birlikte sabaha kadar uykusuz kalmıştır. Bütün gece uyku uyuyamayan zavallı kadın sabaha karşı bir yaşındaki ağlıyan çocuğunu emzirirken uykuya dalmıştır. Sabri Bey karısının uyumasından bilistifade (yararlanmak) evin sofasına çıkarak evvelden kararlaştırdığı intihar fikrini mevkii file (uygulamaya) koymuş daima yanında taşıdığı çakıyı karnına saplamaya başlamıştır. Evin hizmetini gören kadın tarafından görülmesine rağmen Sabri Bey kendisini bıçaklamakta devam etmiştir. Sabri bey bir aralık evin kapısını açarak sokağa fırlamış evin önünde de kendisini bıçaklamıştır. Çakının birisi şahdamarını kesmiş ve aniden ölümünü intaç etmiştir. Müntehirde tam kırk beş çakı yarası vardır. Bunlardan kırk ikisi karnında üçü boynundadır. Müntehirin en büyüğü sekiz en küçüğü bir yaşında biri kız üçü erkek dört çocuğu ile refikası bulunmaktadır."[163]

Sabri Bey'in ölüm nedeni tam olarak belli değildir ama gazete ölüm nedenini alkolik olmasına bağlamıştır. Burada en önemli olan ise onun bir zavallı olması vurgusudur. Bu vurgu acıma manasında kullanılmıştır. En nihayetinde Sabri Bey ölmek arzusunda samimi davranmıştı ve kendisini öldürecek bir silah seçmişti. Eczacı Adil Bey ve annesi Reşide hanımın hikayesi görünüşte daha acıklı olmakla beraber gazetenin intihara yorduğu bağlam açısından ise biraz daha siyasi görünmekteydi. Eczacı Adil Bey işsiz kaldıktan sonra kötü alışkanlıklar edinerek kokain ve morfin bağımlısı olmuştu. Bu bağımlılık onu bir süre sonra sinir hastası haline getirmiş ve kendisinde cinnet nöbetleri görülmeye başlanmıştı. En nihayetinde Adil Bey cinnet geçirerek, uyuduğu gecenin sabahında tabanca ile intihar etmiştir. Annesi Reşide Hanım da oğlunun intihar ettiğini görünce daha fazla dayanamayarak Adil Bey'in cesedinin yanında ölmek istemiş ve tabancayı eline alarak göğsüne sıkmıştı. Bu vakanın haber içeriği son derece açıktır. Adil

[163] "İzmir'de Feci Bir İntihar", *Yarın,* 05.09.1931. s.5.

Bey sonradan edindiği madde bağımlılığının kendisinde yarattığı sinir hastalığının kurbanıdır. Ancak Yarın Gazetesi durduğu siyasi çizgi bakımından bu haberi "Açlık Kurbanları!..." olarak vermişti. Gazete, Adil Bey'in madde bağımlığını işsiz olmasına bağlamış ve bu bağımlılığı işsizlikten sonra edindiğine değinmişti. Sonuç olarak gazeteye göre Adil Bey bir kurbandı.[164]

Seniha Hanım (Bkz. Ek:2) ise ölmek arzusunda samimi olmayanlardandı. Seniha Hanım'ın intihar girişiminin iki ayrı gazetede ve bir dergi makalesinde nasıl ele alındığına değineceğiz. Seniha Hanım Milliyet'in haberine göre kendisini aşk yüzünden öldürmek istemişti. Seniha Hanım Yüz Ellikler listesinde olan eşinden boşanarak zengin bir yağ tüccarı ile evlenmişti. Ancak bu adamın başka bir kadınla daha evli olduğunu öğrenince derhal boşanmıştı. İki evliliği de kötü geçen Seniha Hanım bir genç ile flört etmeye başlamıştı. Flört ettiği gencin soğuk davranmaya başlaması ve ona "iki kere boşanmış bir kadın.." olduğunu hatırlatması Seniha Hanım'ı etkilemişti. Seniha Hanım, intihar etme kararı vererek ve son bir defa "çok sevdiği Adaları" görmek için yanına 20 gramlık bir tentürdiyot şişesi alarak Büyükada'ya gidip ve burada çamların altında tentürdiyot şişesini kafasına dikerek arzusunu icraya koymuştu. Son olarak bu haberde intiharın nedeni direkt olarak dillendirilmese de intiharına neden telakki edilecek şu satırlara yer verilmişti: "Genç kadın ilk kocasından ayrıldıktan sonra Almanya'daki sevdiği ile izdivaca karar vermiş fakat ailesi zengin Halepli tüccarı en münasip talep addetmiş, bu kocaya zemin hazırlamıştır…" Bu satırlardan hareketle Seniha Hanım'ın intiharına neden olarak sevdiğine kavuşamaması ve ailesi tarafından zorla başka biriyle evlendirilmesini tayin edebiliriz. [165]

Akşam gazetesi de hemen hemen aynı hikayeden bahsetmişti. Seniha hanım öğlen saatlerinde vapura binip Büyükada'ya gelmişti. İyi bir izlenim vermediği için çevresindekilerin dikkatini çekse de kimse onun intihar edeceğini tahmin etmemişti. Nihayet çamların altına uzanıp burada dört saat kadar vakit geçirdikten sonra yanına aldığı tentürdiyot şişesini bir hamlede içerek "uzun zamandan beri" tasarladığı intiharı mevkii tatbike koymuştu. Henüz 19 yaşında olan Seniha Hanım iki evlik yapmış ve iki evliliğinde de mesut olamamıştı. Evlilik hayatındaki bu iki inkisar-ı hayal Seniha Hanım'ın asabını bozmuş ve onu derin bir bedbinliğe sevk etmişti. Başarısız iki evlilik ve Almanya'daki sevdiğine kavuşamaması hayattan usanmasına neden olmuştu. Seniha Hanım'ın bu haberdeki hikayesi de ilk başta üzüntüyle karşılanacak bir hayat hikayesidir.

[164] "Açlık Kurbanları", *Yarın*, 06.26.1930. s.2.
[165] "Seniha Hanım Ölmeyi Neden İstedi?", *Milliyet*, 05.24.1927. s.1-4.

Özellikle çantasından çıkan şu not onun elem, aşk, evlilik ve sergüzeştinin özeti niteliğindeydi: "Bir türbe ki ruhum gelen ağlar, geçen ağlar."[166] Gazetede onun intihar girişiminin nedeni geçirdiği iki izdivacın da genç kadına yar olmaması olarak gösterilmişti. İki haberden de çıkacak sonuç onun bir aşk kurbanı olduğudur. Gerçekten de Seniha Hanım bir aşk kurbanı mıydı? Hayır, o bir aşk kurbanı değildi.

Seniha Hanım'ın özel hayatına inelim: Onun ilk kocası İstiklal Mahkemesi tarafından mahkum edilmiştir. Bu mahkumiyet üzerine mahkemeye başvurarak kocasının hapishanede olduğunu ve kendisine bakmadığı ileri sürerek eşinden boşanmıştır. Severek evlendiği ilk kocasından boşandıktan sonra zengin bir yağ tüccarı ile evlenen Seniha Hanım uzun bir süre bu tüccarla evli kalmış ve bütün lüks ihtiyacını karşılamıştır. Bir süre sonra Halepli zengin yağ tüccarından da boşanmıştır.[167] Seniha Hanım ölmek arzusunda samimi değildir. İntihar için tercih ettiği yöntem tentürdiyottu ve tentürdiyottun onu öldürmeyeceğinin bilincindedir. Bu dönemde intihar yöntemi olarak tentürdiyot kullanan birçok kimse gibi o da ölmemiştir. Onun bu intihar girişiminden muradı Almanya'daki sevgilisinin ilgisi yeniden kazanmaktır. Gazeteler bu noktada intihar etmek isteyenlere örnek vakalar oluşturmuşlardır. Özetle denebilir ki gazeteler sonucu ölümle neticelenmeyen örnekler neşrettikleri için intihar vakalarının çoğalmasına neden olmuşlardır. Kibrit suyu, tentürdiyot vb. yöntemler ölümle neticelenmemiştir. Bu bağlamda suçlu sayılabilirler. Gazetelerin suçlu olduğu bir diğer noktası ise intihar yöntemi olarak okuyuculara örnekler sunmalarıdır. Örneğin tentürdiyot içerek intihara kalkışanlar arasında ölen yoktur. Gazeteler bu ve bunun gibi öldürmeyen intihar yöntemleri bakımından ölmek arzusunda samimi olmayanlara yol göstermiş gibi bir duruma düşmüşlerdi. İntiharın bir salgın olarak isimlendirilmesinde de ölmek arzusunda samimi olmayanların intihar teşebbüsleri neden olmuştu.

Ölmek arzusunda samimi olanlardan biri Adalet Hanım'dı. . Anadolu'dan İstanbul'a evlatlık olarak getirilen Adalet Hanım, geçen zaman içinde büyümüş ve güzelleşmişti. Evlatlık olarak geldiği evin oğlu tarafından tecavüze uğramış ve yine aynı kişi tarafından yaşadığı muhitte adı kötü kadına çıkarılmıştı. Evin küçük beyinin "Buraya kız geldi şimdi kadın olmuş!" şeklindeki dedikoduları yayması Adalet'in evden atılmasına neden olmuştu. Daha sonra başka evlerde hizmetçi olarak çalışmaya başlasa da onu evine alanlar yalnızca hizmetinden değil bedeninden de faydalanmak istemiş ve Adalet

[166] "Bir Türbe ki Ruhum Gelen Ağlar Geçen Ağlar" *Akşam*, 05.24.1927. s.1.
[167] Mehmet Seyit, "Şantaj İçin İntihar Edenler Ekseriyeti Teşkil Ederler*", Resimli Ay Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 48, Şubat 1928. s.14-15.

Hanım'a tecavüz etmişlerdi. Bu tür bir hayata daha fazla tahammül edemeyen Adalet, polise müracaat ederek yaşadıklarını anlatmış ve kendisine evlat muamelesi yapacak bir ailenin yanına hizmetçi olarak verilmesini istemişti. Polisteki ifadesinden sonra sağlık kontrolüne sevk edilen Adalet Hanım'da zührevi bir hastalık tespit edilmiş ve başka bir hastaneye tedavi amacıyla sevk edilmişti. Hastalığını öğrendiği zaman kendisinin namuslu bir kadın olduğuna ve tecavüze uğradığına kimseyi inandıramayınca namuslu olduğunu ispat etmek için jiletle damarlarını keserek intihar etmişti.[168] Hayat hikayesi fazlasıyla acı olan Adalet Hanım'ın ölmek arzusu, kullandığı yöntem itibariyle de gerçektir. İntiharındaki amacı ilgi çekmek, kahraman olmak değil namuslu bir kadın olduğunu ispat edebilmekti.

İntihar bir tür şantaj aracı olarak da başvurulan bir yöntemdi. Bunun en bariz örneği Mahmut Şakir Bey'in intihar teşebbüsleriydi. Bir kıza aşık olduğunu belirten Mahmut Şakir Bey, kızın babasının izdivaçlarına mani olmasından dolayı intihar ettiğini belirtmişti. Sevdiği kız ile evlenmek için üç defa intihar girişiminde bulunan Mahmut Şakir Bey'in kullandığı intihar yöntemi ise tentürdiyot ve göztaşı muhavviliydi. O bu yöntemlerin onun öldürmeyeceğinin farkındaydı. Amacı, sevdiği kızın babasına baskı uygulayarak sevdiğine kavuşmaktı. Üstelik son intihar girişimde de bunu "yalancıktan" yaptığını bir gazete muharririne söylemişti.[169]

Daha önce de zikrettiğimiz gibi gazetelerdeki intihar haberleri ölmek arzusunda samimi olanlara ve bu arzuda samimi olmayanlara yöntem olarak fikir sunmuşlardır. Bunun en bariz örneği Kuşçubaşızade Server'in intiharıydı. Server, frengi hastalığına yakalandıktan sonra sevdiği kadının evine taşınmış ve burada yaşamaya başlamıştı. Sevdiği kadın Feride Hanım bir hayat kadınıydı. Aynı evde üç kişi yaşamaya başlamışlardı: Server, Feride ve Feride'nin pezevengi Arap Misrat Efendi. Server'e bir bakıma bakıcılık eden Arap Misrat Efendi, onun hastalığını sürekli başına kakarak psikolojik şiddet uygulamaya başlamıştı. Hastalığına ve gördüğü eziyete daha fazla dayanamayan Server, gazetelerde okuduğu bir haberde bir adamın morfin ile intihar ettiğini görerek kendini öldürmek için bu yöntemi benimsemiş ve morfin ile intihar etmişti. Gazeteci Mehmet Seyit Bey, bu adamın bu tür intihar yöntemini gazetelerden öğrendiğini kabul etmişti. Ancak ona göre bu bir istisnaydı.[170]

[168] Mehmet Seyit, *a.g.m.*, s.15.
[169] Mehmet Seyit, *a.g.m.*, s.16.
[170] Mehmet Seyit, *a.g.m.*, s.14.

Mehmet Seyit Bey bir polis muhabiriydi. O, gazetelerin intiharların artmasına neden olduğu iddiasını tamamen reddetmiştir. Ona göre bu iddiayı dile getirenler söz söylemek için söylemişlerdir. Yine ona göre gazetelerin intihar vakaları üstünde herhangi bir tesiri yoktu ve intiharların çoğalmasına doktorların insafsızlığı neden olmuştu. Gazetelerin müntehirleri birer kahraman olarak gösterdiği iddiasını da reddeden Mehmet Seyit Bey kendisinin bizzat bu işlerin içinde olduğunu ve asla bir müntehiri kahraman olarak yazmadığını belirtmiştir. Ancak müntehirlerin sergüzeştleri, onlara yönelik oluşan acıma hissiyatının nedenidir. Ona göre yukarıda değindiğimiz Adalet Hanım'ın intiharına ve çektiği acılara katılmamak mümkün değildi.[171] Mehmet Seyit Bey her ne kadar kabul etmese de basın organlarının intihar vakalarındaki artışta bir etkisi vardı. Gazeteler ve gazeteciler, kişileri intihara sürükleyen süreci hikayeleştirme noktasında müntehirleri bir kurban veya şantajcı tayin etmişlerdi.

Seniha Hanım'ı ve Adalet Hanım'ı intihara sürükleyen süreçleri tahlil ettiğimiz zaman Seniha Hanım'a acımayız çünkü intihar nedeni aşktır ama aşk intihar için geçerli bir neden midir? Aşk için intihar eden kişilere acınır mı? Adalet Hanım'ın ise hem hayat hikayesi hem de intiharı acınacak türdendir. Tecavüze uğramış üstüne bir de bu kişilerden hastalık kaparak bir hayat kadını olarak görülmüştür. Namuslu biri olduğu ispat etmek için ise intihar etmiştir. Bu neden, aşka göre daha makul kabul edilmişti. O yüzden Seniha Hanım bir şantajcı, Adalet Hanım ise zavallı bir kurban olarak görülmüştü. Sonuç olarak diyebiliriz ki gazetelerde neşredilen intihar haberleri yöntem olarak intiharların artmasına bir ölçüde neden olmuşlardır. Bu dönemde gerçekleşen intiharların büyük bir çoğunluğu teşebbüsten öteye gitmemiştir. Bu da kullandıkları yöntem ile ilgilidir ki çoğunluğu tentürdiyot, göztaşı muhavvili, kibrit suyu gibi yöntemlerle ve bugün için gülünç sayılabilecek nedenlerden dolayı intihar teşebbüslerinde bulunmuşlardı.

İntihar vakalarının artması ve salgın haline gelmesi mizah konusu olmuştu. İntiharı mizah konusu yapan Akbaba Gazetesi bu noktada önde gelen yayın organlarından biri olmuştu. Akbaba'da yayımlanan ve "İntihar Vesikası.." başlığını taşıyan bir haberde, intihar edeceklere bir duyuru yapılmış ve öbür dünyaya gitmek isteyenlerin vize alması gerektiği belirtilmişti. Haberin satır aralarında ise intiharın mizahi tanımı yapılmıştı: intihar, insanın kendi kendini öbür dünyaya göndermesidir. Haberin devamında bu durumun bir tür seyahat olduğu ve intihar edeceklerden bu seyahate uygun olduklarına dair bir sağlık raporu ve seyahat vizesi alması gerektiği aksi taktirde intihara yeltenip de

[171] Mehmet Seyit, *a.g.m.*, s.16.

kurtulanların firari muamelesi görecekleri vurgulanmıştı: "Polis Dördüncü Şube Müdüriyetinden: Son günlerde intiharların pek fazlalaşması celb-i nazar-ı dikkat bir şekil almakta ve kendi arzusuyla öbür dünyaya azimet etmek dahi seyahat demek olduğundan bundan böyle intihar edeceklerin işbu fiile kabiliyeti olup olmadığına dair bir adet tabip raporuyla --- şubemize müracaat edip seyahat vesikası almaları aksi taktirde intihara teşebbüs edip de esbaba mani --- kurtulanlara firari nazarıyla bakılıp haklarında ona icra-i muamele edileceği ilan olunur."[172] (Bkz. Ek-3)

Akbaba'nın mizah unsuru bununla yeterli kalmamıştı. "İntihar Aşısı…" başlığını taşıyan bir mizah kesitinde hayatın bütün acılarına ve musibetlerine karşı İstanbul halkına intihar aşısı yapılacağını belirtmişti: "Şehrimizde intihar vakalarının gittikçe salgın bir hal almasından dolayı İstanbul ahalisine intihar aşısı yapılmaya karar verilmiştir. İşbu aşı Doktor Besim Ömer Paşa tarafından keşfedilmiş çelik tozu, abanoz asarasından mürekkep bir serum olup zerk edilenleri hayatın bütün elem ve musibetlerine karşı çelikten daha mukavvam, abanozdan daha sağlam bir hale koymaktadır. Bütün ahalinin Devair-i Belediye'ye müracaat ederek kendilerine intihar aşısı yaptırıp bir vesika almaları, bir hafta sonra vesikasız yakalananların tecziye edileceği ilan olunur."[173](Bkz. Ek-4)

İntihar salgınının yayılması durumu da yine Akbaba'nın mizah malzemesi olmuştur. Bir sonraki bölümde değineceğimiz Zafer-i Milli'nin salgın bir hastalık olarak kabul ettiği intiharın Anadolu'ya yayılmasından duyduğu endişe, Akbaba'nın mizah konusu olmuştur. Gazeteye göre intihar salgınının İstanbul dışına yayılmaması için Pendik'ten öteye gitmek yasaklanmış ve bütün İstanbul halkı salgına yakalanmıştır: "İstanbul'daki intihar salgınının Anadolu'ya dahi sirayet etmemesi için iş'ar-ı ahire kadar Pendik'ten öteye hiçbir yolcunun geçirilmemesi ve bütün İstanbul'un bulaşık ilan edilmesi takrir etmiştir."[174] (Bkz. Ek-5) İntiharı mizah konusu yapan gazeteler arasında Son Posta ve Cumhuriyet gazeteleri de vardı. Son Posta (Bkz. Ek-6, Ek-7) ve Cumhuriyet (Bkz. Ek-8) Akbaba'nın aksine intiharı karikatür olarak ele almış ve güldürürken düşündüren nüktelerle bazen kimlerin intihar ettiğini, bazen intihar yöntemlerini ve bazen de intiharların nedenlerini bir güldürü unsuru olarak okuyucularına sunmuşlardı.

2.4. İntihar ve Müntehir Algısı

İntihar ve müntehir algısı kişiden kişiye değişse de bu konuda fikir beyan edenlerin birleştiği ortak tanım intiharın, dinen ve ahlaken kınanan, yanlış kabul edilen bir ölüm şekli olmasıdır. Bazılarına göre intihar bir cinayettir. İntihar fiilini tatbik eden

[172] "İntihar Vesikaları", *Akbaba,* 24.01.1340. s.2.
[173] "İntihar Aşısı", *Akbaba,* 23.02.1340. s.1.
[174] "Anadolu'ya Seyahat Memnu", *Akbaba,* 21.02.1340. s.3.

ise ülkenin ve milletin sayısını azalttığı için vatan hainidir. Müntehir sadece bir vatan haini değildir. Hem nefsinin katili hem de kendisinin maktulü olduğu için ebedi olarak cehennemle cezalandırılacak bir mahluktur.[175] Bazılarına göre ise intihar acizliğin ve hayattan bezginliğin tezahüründen başka bir şey değildir. İradenin ve ruhun tahribinden kaynaklanan bir hastalık olarak görülen intihar, daha önce de değinildiğimiz gibi idealsizlik durumundan kaynaklanan acizlik olarak görülmüştür.[176]

Bir cinayet nasıl ki toplum tarafından hoş karşılanmıyorsa intihar da aynı derecede ve sebebi ne olursa olsun hoş karşılanmamıştır. Bu durum insanın hayatının mensubu olduğu millete de ait olması görüşünden kaynaklanmıştır. Var olan düşünceye göre toplum için en faydasız kişinin bile hayatı önemlidir. Çünkü insanın sahip olduğu maddi ve manevi varlığa aynı zamanda toplum da sahiptir. Bu düşünceye göre müntehir, sadece kendini öldürmüş değildir. Aynı zamanda milletin bir ferdine suikast düzenlemiştir. İntihar, aynı cinayet gibi toplum için vahim bir hadise sayılmış ve imkanlar dahilinde intihara teşebbüs edenlerin cinayet suçu ile cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir. İntihar eden insan toplum nazarında ahlaksız ve bencil bir insandır. Topluma göre intihar için hiçbir gerekçe makul değildir. Bir hata yapıldığı zaman o hata ile yaşanmalıdır. Maddi olarak varlıklı olan kimse sonradan fakirleştiği zaman tekrardan çalışarak eski hayatını kazanmaya çalışmalıdır. Namusu temizlemek de intihar için geçerli bir neden olarak görülmemiştir. Eğer kişi kendi hatasıyla namusuna halel getirmiş ise bununla yaşamalıdır. Ancak bu durum kendi iradesi dışında gerçekleşmiş ise bu zaten onun suçu olmadığı için ölümü değil yaşamayı seçmelidir. intihar için hiçbir makbul sebep yoktur görüşünü savunanlar, intihar eden kişiyi ve ölümünü zehirlenmiş bir köpeğin çırpınarak ölmesine benzeterek bu hareketin nahoşluğuna dikkat çekmişlerdir.[177]

Müntehirlerin ölüm şekilleri zehirlenmiş bir köpeğin ölüm şekline benzetildiği gibi bazı müntehirlere eşek yakıştırması da yapılmıştı. Bu durum gerek intihar nedeninin aşk olması ve aşk için intihar ve intihara teşebbüs edenlerin sayı olarak fazla olmasıyla da alakalıdır. Milliyet Gazetesi'nin 23.06.1931 tarihli nüshasında bir eşeğin intihar haberi verilmiştir. Eşeğin cins bir eşek olduğu ve ilmikli bir iple kendi kendini boğduğu belirtilerek insanların intihar etmesinin bir eşeklik olduğu vurgusu yapılmıştır. Bu yakıştırma ile aşk yüzünden intihar edenler hedef alınmış olacak ki eşeğin aşk yüzünden intihar ettiği ve bu intiharın aşk yüzünden vukua gelmiş ilk intihar olmadığı

[175] Tahir El Mevlevi, *a.g.m.*, s.60.
[176] *Altun Işık*, *a.g.m.*, s.2.
[177] "Resimli Gazete, *a.g.m.*, (1), s.2

vurgulanmıştı.[178] Güzel Ordu Gazetesi'ne göre İntihar nefretle karşılanması gereken bir ölüm şeklidir. Bunda müntehirin bıraktığı intiba ve intihar nedeni etkili olmuştu. İntihar nedeni aşk ise müntehir zayıf, iradesiz, hasta ve tedaviye muhtaç biriydi. Çünkü iradesi üstündeki muktedirliğini yitiren, sinirlerine karşı mukavemet gösteremeyen intihara meyilli insan, toplum içinde muzır bir unsurdan başka bir şey değildir. Gazeteye göre aşk yüzünden intihar eden insanın ölümü toplum için üzüntüyle karşılanacak tarzda bir yokluk değildir. Üstelik aşk yüzünden intihar edenlerin insani herhangi bir hakkı olmadığı gibi insanlıkla da bir alakası yoktur.[179] Maddi nedenler de intihar etmek için geçerli bir neden olarak görülmemiş ve maddi nedenlerden dolayı intihar edenlere de hoşgörü ile bakılmamıştır.

Hakim olan görüşe göre intihar fiili, acizlerin, zihinlerinde ve beyinlerinde noksanlık bulananların kalkıştığı bir hareketti. Müntehirler ise toplumun var olan düzenini bozan suikastçılar ve toplum içinde yaşamaya hakkı olmayan bedbaht insanlardı. Çünkü onlar intiharları ve şuursuzlukları ile toplumu aşağılamış insanlar olarak görülmüşlerdi. Toplumu aşağılayanların ise toplumda olmaması gerekirdi.[180] Müntehirlere getirilen bu ağır eleştirilen bir amacı vardı. Bu, nedeni ne olursa olsun intiharı, toplum nazarında aşağılık bir davranış haline getirerek yeni intiharları önlemekti. Bu durum intiharında başarı sağlayıp ölen kişi için bir anlam ifade etmese de henüz intihar etmemişler için çok şey ifade ediyordu. Çünkü sonu ölümle bitmeyecek bir yöntemle intihara teşebbüs edenler veya edecekler, sosyal hayatlarında, yaşadıkları çevre üzerinde bırakacakları intibanın olumsuz olacağını ve intihara teşebbüs ettikleri için istenmeyen kişiler olacaklarının farkına vararak intihardan kaçınacaklardı. Bu eleştiriler, özelde aşk veya başka nedenler yüzünden intihar edeceklere birer mesaj mahiyetindeydi.

İntihar ve müntehire dair birçok tanım yapılmıştı. Örneğin Milaslı Doktor İsmail Hakkı Bey intiharlar vakalarının artması üzerine ele aldığı makalesinin giriş cümlesinde "Ey hasbel alâ insan yitiren sadâ" diyerek intiharı kendince tanımlamıştı. O, intihar vakalarının Müslümanlar arasında çoğalmasına binaen intihara İslam inancı bağlamında bir yaklaşım sergileyerek insanın başı boş bir mahlukat olmadığına ve Avrupa'da intihar üzerine kaleme alınmış eserlerden alıntılar yaparak intiharın ahlaksızlığına değinmişti. Ona göre intihar ahlaksızlıktı. Çünkü insanın en birinci vazifesi nefsini koruması ve yaşamasıydı. İntihar eden insan mesul olduğu nefsi koruma ve yaşamak vazifesini hiç etmiş oluyordu.

[178] "Eşeğin İntiharı", *Milliyet*, 23.06.1931. s.4.
[179] "İntihar", *Güzel Ordu*, Sayı 48, 24 Eylül 1928. s.1
[180] Güzel Ordu, *a.g.m.*, s.1

İntihar ederek bu vazifesini terk eden insan ise ahlaki kanunlara ihanet etmiş oluyordu.[181] Ona göre bir Müslüman için hayat en büyük nimet, intihar ise en büyük günahtı. Günahın büyüklüğünün kanıtı ise intihar edenin cenaze namazının kılınmamasıydı.[182] Cenaze namazının kılınmamasına yapılan vurgu intihar edecek olanlara toplumun bir yaptırımı olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu vurgunun intihar edecek olanlar üstünde bir tür caydırıcılık yaratabileceği inancı vardır.

İntihara karşı yapılan ağır eleştirilerin arkasındaki nedenlerden biri de salgın hastalık olarak görülen bu ölüm tarzının daha geniş kitlelere, İstanbul'dan Anadolu'ya yayılmasından duyulan endişe yatmaktadır. Bu endişe Balıkesir'de neşredilen Zafer-i Milli gazetesi tarafından şöyle duyurulmuştu: "Peki bu hastalık Anadolu'yu da sararsa halimiz nice olur?". Zafer-i Milli'nin bu endişesini İstanbul basınına taşıyan Peyami Safa, intihar ile ilgili bir makale ele alarak adı konulmuş olan ve hatta grip gibi kişiden kişiye bulaşan bir hastalık olarak kabul edilen intiharı ruhi bir mikrop olarak tanımlamıştı. Ona göre bu mikrobun yayılmasına mani olmak için maddi tedbirler yetersiz kalır. İntihar mikrobunun yayılmasını önlemek için önce intiharı bir bayağılık olarak tetkik etmek, müşahede altına almak ve öldürmek gerekiyordu.[183]

Peyami Safa'nın kaleme aldığı makale 1920'li yılların Türkiye'sinin düşünürlerinin intihar algısının ne olduğuna dair önemli bilgiler barındırması açısından son derece önemlidir. Onun intihar ve müntehirlerle ilgili aktarmış olduğu düşünceler şöyle özetlenebilir: İntihar mikrobu her şeyden önce bir idealsizliktir. Müntehir ise ideal zembereği gevşemiş insandır. Müntehir ve intihara teşebbüs eden insan, vatanını, ailesini ve arkadaşlarını sevmeyen, kendisini hayata bağlayan yolları tıkanmış olan bir kimsedir. İntihar mikrobu aynı zamanda bir sefalettir. İntiharın sefalet varyantına yakalanmış kimse lüks içinde yaşayan insanlarla kendisinin içinde bulunduğu sefaletin tezatlığına katlanamayarak intihar eder. İntihar mikrobunun bir diğer türü ise ihtirastır. İntiharın ihtiras türüne yakalananlar amaçlarına ulaşmak için sarf ettikleri mücadeleden zararlı çıkan kimselerdir. Bu mikrobun bir diğer türü ise felsefi bir görüş olarak intihardır. İntiharın bu türüne maruz kalanların amacı var olmanın orantısızlığına karşı felsefi bir argümana dayalı şuurlu bir isyan ortaya koymaktır. Bunlara göre yaşamanın anlamı ezeli

[181] Doktor Milaslı İsmail Hakkı, "İntihar: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında-1", *Sebilü'r- Reşad*, Cilt 23, Sayı 585. 24 Kanunusani 1340.. s.199-200.
[182] Doktor Milaslı İsmail Hakkı, "İntihar: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında-2", *Sebilü'r- Reşad*, Cilt 23, Sayı 586. 31 Kanunusani 1340. s.212.
[183] Peyami Safa, "İntihar Mikrobu", *Resimli Gazete*, Cilt 1, Sayı 28, 15 Mart 1340. s.2.

ıstırabı devam ettirmekten başka bir şey değildir. Bunlar, zararının neresinden dönülse kardır düsturu ile ıstıraplarını sonlandırmak için intihar ediyorlardı.[184]

Peyami Safa'nın intihar ve müntehir algısı var olan algıdan bütünüyle farklıdır. Ona göre intihar mikrobu mefkuresizlik/idealsizlik değil, mefkurenin şiddetiydi. Vatanını, ailesini, hayatı ve sevgilisini çok seven insanlar, mefkure ile hakikatin arasındaki uçurumu fark ettikleri anda kendilerini intihara sürükleyen derin bir üzüntüye yakalanıyorlardı. Bu mikrop sefalet de değildi. Çünkü sefalet çeken her insan zaten parasızlığa ve fakirliğe alışkındı. Burada insanı intihara sürükleyen durum, sefaletin kesintiye uğramasıydı. Sefaleti süreklilik gösteren kişi intihar etmezdi. Ancak paralı olmakla parasız kalmak arasında gidip gelen kişi intihar ederdi. Bu mikrop ihtiras da değildi. Çünkü ihtiras şiddetine de bağlı olarak insanı gayesine ulaştırmak için bir tür motivasyon oluşturuyordu. İhtiras kişiyi bir şartta intihara sürüklerdi ki o da ihtirastaki kesiklikten kaynaklanan gayeden uzaklaşma durumuydu. İntihar fiili felsefi bir görüş de değildi. Felsefi bir görüş olarak intihar edenler, hayatı sevmeyenler değil, aksine hayatı çok seven ve hayattan çok beklentileri olan kimselerdi. Bunları intihara sürükleyen ise beklentileriydi. Yine ona göre kendilerini öldüren insanlarda ölümü hayat kadar seven, yok olmaktan korkmayanların cesareti vardı. Bu cesaretin kaynağı ise ölümle hayat arasında bir farkın bulunmadığını anlamış olmalarıydı. Bu noktada intihar eden insanlar ise kuvvetliydi.[185]

Sonuç olarak intihar ve müntehir algısı intiharın tipine ve müntehirin intihar nedenine göre farklılık göstermiştir. Daha önce değinmiş olduğumuz müntehirlerden Sabire zavallı bir kızcağızdı. Köhne adetlerin kurbanı olarak telakki edilmiş ve intiharı da asil bir davranış olarak kabul görmüştü. İntihar nedeni kadın ve aşk olan Edip Efendi ise bir deli olarak kabul görmüştü. Edip Efendi'nin hikayesi bize aşk yüzünden intihar edenlerin bıraktığı intiba konusunda istisnai bir örnek oluşturması bağlamında önemlidir. Edip Efendi kimdir? Edip Efendi, onun intiharını haber yapan Kemal Ferdi'ye göre iradesiz ve hassastır. Bütün kadınlar onun gözüne güzel görünür. Gördüğü her kadını eve almak ve ona sahip olmak ister. Nihayet hayatında bir şeyler değişir ve bir leylaya aşık olur. Edip Efendi artık aşık, hasta, zayıf ve kararsızdır. Tek kelime ile 'delidir'. Edip Efendi, aşık olduktan sonra yemiyor, içmiyor ve uyumuyor. Aklında leylası, elinde rakısı… Sefil bir hayat sürüyor. Edip Efendi'nin kıskançlığı kadını bıktırıyor ve kadın

[184] Peyami Safa, *a.g.m.*, s.2-3.
[185] Peyami Safa, *a.g.m.*, s.3.

onu terk ederek başka bir erkekle yaşamaya başlıyor. Edip Efendi, özgürlüğünü kısıtladığı sevgilisini başka bir erkekle görünce hatasını anlıyor ve intihar ediyor. Kıskançlık, hastalık, hassaslık, iradesizlik, aşıklık ve hodkamlıktan intihar ettiğinin farkında olmayan Edip Efendi bıraktığı vasiyetnamede de ruhunun cennette sevgilisi ile mutlu olacağı için intihar ettiğini kaydediyor.[186] Edip Efendi'nin intihar nedeninin bıraktığı intibanın iyi olduğunu söylemek zordur. O, aşk yüzünden intihar ettiği için ayrıca kınanmış ve değersiz görülmüştü. Son olarak diyebiliriz ki intihar, bu dönemin insanlarının nazarında nedeni ne olursa olsun kınanan bir ölüm şeklidir. Çünkü topluma göre insan, sadece kendisi için değil mensubu olduğu topluluk için de yaşar. Müntehir, intihar ederek var olan toplumsal düzene ve topluma ihanet etmiş olur.

[186] Kemal Ferdi, "İntiharlar Ve Esbabı" *Karahisar'da Nur*, Cilt 2, Sayı 21, 31 Mayıs 1925. s.13-14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MÜNTEHİR TİPLERİ VE İNTİHAR NEDENLERİ

3.1 Genç Kız Ve Kadınlarda İntihar Ve Nedenleri

Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk yıllarında salgın hastalık olarak addedilen intihar vakalarının büyük bir bölümünü genç kız ve kadın intiharları oluşturmuştur. Genç kız ve kadın intiharlarının nedenlerini veya onları intihara sürükleyen süreci kesin olarak tayin etmek zor olmakla beraber büyük bir kısmının intihar nedeni görünüşte aşk olarak kaydedilmiştir. Genç kız ve kadın intiharlarını aşk ile açıklamak yeterli gelmeyeceği için öncelikle bu dönemde kadınlara tanınan haklara, onlara yönelik yapılan inkılapların yarattığı etkiye ve medeni kanunun kabulü gibi ön plana çıkan, özel olarak kadınları ilgilendiren bir takım siyasi-sosyal durum ve değişimlere değinmek bizim için bir zorunluluktur. Kadın intiharları birçok defa siyasi organizmaya yani devlete hamledilmiştir. Devletin doğrudan veya dolaylı olarak kadın intiharlarında payı olduğu iddiası son derece önem arz etmektedir. Peki devletin kadın intiharlarında nasıl bir rolü vardır veya var mıdır? Bu soruya evet veya hayır demek aynı derecede olanaklıdır. Ancak hepsinden önce ele aldığımız konunun daha anlaşılır olabilmesi için kadının İmparatorluk döneminden Cumhuriyet dönemine kadar geçirdiği değişime değinmek bir zorunluluktur.

Genç kız ve kadın intiharlarının inkılaplara bağlanması noktasında değinilmesi gereken nokta Türk kadınının Türk modernleşmesi içindeki modernleşmesidir. Eğitim başta olmak üzere, kadınlara bir takım hukuksal haklar tanınmıştır. Örneğin, Osmanlı/Türk kadınları ilk olarak 1847 yılında eşit miras hakkına sahip oldular.[187] Bunun sadece kağıt üstünde kalan bir hak olmadığı arşiv belgelerinden takip edebiliyoruz: Hersek Vilayetinin Prepolye Nahiyesinin Şerbetova Karyesinde yaşayan Ağa Volodere'nın veresesi Ömer ve Nur'a kalan miras ikisini de eşit olarak verilmiştir.[188] Bunu 1858'de arazi mirasının eşit olarak verilmesi takip etti. Kadınlara yönelik ıslahat ve tanınan haklar arasında şüphesiz ki eğitim en önemlisiydi. 1858 yılında ilk Kız Rüştiyesi açıldı. Kız çocuklarının eğitim hayatına iştiraki için 1869'da Kız çocuklarının okuması zorunlu hale getirildi. 1897 yılına gelindiğinde kadınlar iş hayatına atılmaya başladılar ve ilk defa ücretli işçi olarak iş sahasında yer aldılar. 1913'e gelindiğinde ise kadınlar için istihdam kapıları bu defa devlet tarafından açıldı ve artık devlet memuru olarak çalışma

[187] Ayten Durmuş, *Geleneksel ve Modern Hurafeler Kıskacında Kadın*, Ortak Akıl Yayınları, İstanbul 2020. s.121.
[188] BOA, HR.UHM., 123-25. 26.03.1912.

fırsatına sahip oldular. 1914 yılında ise kadınlar artık müteşebbis olarak varlık göstermeye, tüccarlık ve esnaflık yapmaya başladılar. Aynı yıl kadınların eğitim hayatında da büyük bir değişiklik yaşandı ve İnas Darülfünunu açıldı.[189] Bunlar genç kız ve kadınları birey olarak hedef alan yenilikler ve tanınmış haklardı. 1917'de Hukuk-u Aile Kararnamesi ile kadının aile içindeki konumunda bazı değişiklikler yapıldı. Kararname ile ilk defa evlenecek kadın ve erkeğe yaş şartı getirilmiştir. Yaş şartı kadın için 17, erkek için 18 olarak belirtilmiştir. Bununla beraber evliliğin gerçekleşmesi için ebeveynin ve hakimin izni şartı getirilmişse de bazı durumlarda evliliğin gerçekleşmesi için ailenin izni aranmamış, nikahın kıyılması için sadece hakimin izni yeterli sayılmıştır.[190]

Kararname ile çok evliliğin önüne geçmek için kadına şart koşma hakkı verilmiştir. Şöyle ki, kadın nikah sırasında evleneceği kişiye evlilik süresi boyunca başka bir kadınla evlenmemesi şartını ileri sürerek evleneceği kişinin evlilik hayatı boyunca ikinci bir defa evlenmemesini şart koşma hakkına sahip olmuştu. Kararname ile kadınlara bazı şartlarda boşanma hakkı da tanınmıştı. Hakim kararı ile gerçekleşebilen boşanma hakkının şartları hastalık, fiziksel kusurlar, kocanın kayıp olma durumu ve karı koca arasındaki geçimsizlikti. Geçimsizlik yüzünden boşanma olanağının kendi içinde bazı şartları vardı. Bunun için bir aile meclisi kurularak karı koca arasındaki sorunlar giderilmeye çalışılırdı. Sorunlar çözülemediği takdirde boşanma gerçekleşirdi.[191]

Şüphesiz ki kadınların bireysel ve aile içindeki konumuna yönelik bu iyileştirmeler ve tanınan haklar Türk modernleşmesinin gerektirdiği zorunluluktan kaynaklanmaktaydı. Bununla beraber Osmanlı/Türk kadınının toplumsal hayattaki görünürlüğünün artmasının arkasında siyasi, sosyal ve iktisadi birtakım nedenler de vardı. Siyasi ve ekonomik nedenlerin başında 1. ve 2. Balkan Savaşı ile Birinci Dünya Harbi geliyordu. Erkek nüfusun askere alınmasıyla çalışma sahasında oluşan boşluk kadınların istihdamı ile giderilmek istenmişti. Savaş yılları boyunca kadınların istihdamı ve ekonomik hayata katılmaları sosyal etkenler bakımından da bir zorunluluktu. Bu zorunluluk siyasi otoritenin değil Osmanlı/Türk kadınının zorunluluğuydu. Savaş yılları boyunca eşini, kardeşini, evladını veya babasını cepheye gönderen Osmanlı/Türk kadınının hayat standardında büyük bir gerileme yaşandı. Onlar artık kendi başlarının

[189] Durmuş, *a.g.e.,* s.121.
[190] Belkıs Konan, "Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde Kadının Hukuki Durumu İle İlgili Düzenlemeler", *II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*, Cilt 1, (ed. Fethi Gedikli), İstanbul 2016. s.330-333.
[191] Konan, *a.g.m.,* s.333-347.

çaresine bakmak ve hayatlarını idame etmek zorundalardı. Bazıları için hayat şartları çok daha ağırdı. Bu ağır hayat şartları bazılarını bedenlerini satarak hayata tutunmak ve ailelerinin geçimini sağlamak zorunda bırakmıştı.[192] Özetle denebilir ki kadınların iş sahasına katılımı bir mecburiyetti. Bu bağlamda Müslüman Osmanlı/Türk kadınlarına iş olanağı sağlanması için Naciye Sultan ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın öncülüğünde 14 Ağustos 1916'da Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi kurulmuştu. 10 Eylül 1917'de ise bir ilk gerçekleştirildi ve Birinci Kadın İşçi Taburu kurularak kadınlara Osmanlı ordusu içinde istihdam sahası yaratılmıştı.[193]

Tüm bu yeniliklere ve tanınan haklara rağmen kadınla erkek arasında siyasi ve hukuksal eşitlik hala sağlanamamıştı. Hukuksal eşitlik 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile giderilecekti. Kadınla erkek arasındaki eşitliğin sağlanması Mustafa Kemal'in 1. Dünya Savaşı sırasında üzerinde kafa yorduğu bir meseleydi. Silvan yolunda karşılaşan Mustafa Kemal(Atatürk) ile Yarbay İzzettin (Çalışlar) arasında geçen diyalogda Mustafa Kemal, kılık kıyafet, örtünme zorunluluğunun kaldırılması, sosyal hayatta nizam, kadınlara bağımsızlık ve eşitlik tanınmasından bahsetmişti.[194] Bunlar Türk Medeni Kanunu ile gerçekleştirilmeye çalışıldı. Söz konusu kanun ile toplumsal ve ekonomik sahada kadın erkek eşitliği kesin olarak sağlanmış oldu. Aile kurumunda erkek egemenliğine son verilerek tek eşlilik zorunlu hale getirildi. Boşanma hakkı erkek ve kadın için eşit hale getirilerek kadına da çocukların velayetini alabilme hakkı verildi. Resmi nikah zorunlu hale getirilerek aile kurumu ve boşanma sonrası tarafların hakları devlet güvencesi altına alındı. Yine Türk Medeni Kanunu ile toplumsal hayattaki haremlik-selamlık son bulmuştu. Kadınlar, sinemada, tramvayda, vapurda ve diğer sosyal alanlarda erkeklerle beraber bulunma hakkına sahip oldular.[195] Siyasi haklara gelince onun için biraz daha bekleyeceklerdi.

Cumhuriyet kanunlarının kadınlara 'evlerinden çıkma, sosyal ve iktisadi hayata katılma hakkı' vermesi ile Türk kadınları için yeni bir dönem başlasa da bu uzun soluklu bir dönem olmadı. Asri kadın kısa zaman içinde istenmeyen kişi ilan edildi. Asri kadına veya asrileşen kadına "orospu" muamelesi dahi yapılmıştı. Kanunda nazarında kadının konumu değişmişse bile toplum nazarında bir değişim yaşanmamıştı. Resimli Ay bu durumu "Bir cebheli ahlâk, Bir cebheli demokrasi olamaz. Ahlâkta Musavat İsteriz" diyerek

[192] Yavuz Selim Karakışla, *Birinci Kadın İşçi Taburu 1917-1919*, Akıl Fikir Yakınların, İstanbul 2015, s.33.
[193] Karakışla, a.g.e., s.14-17.
[194] Nezihe Araz, *Mustafa Kemal'in Devlet Paşası*, Dünya, İstanbul 2017. s.21-22.
[195] Doğan Koçak, "17 Şubat 1926'da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu'na Göre Türk Kadınının Hak Ve Özgürlükleri", *Atatürk Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 2019, s.91-95.

eleştirmişti. Bu eleştiri, Hacer isminde 24 yaşında bir kızın, yaşadığı kasabanın gençleri tarafından öldürülüp cesedinin nehre atılması üzerine gelmişti. Hacer 24 yaşında dul bir kadındı. Çakır Recep adında biri ile bir gönül ilişkisi vardı. Hacer'i cinayete kurban eden şey ise aşığı Çakır Recebi evine almasıydı. Hacer ile Çakır Recep'in evde bulunduğu sırada kasabanın gençleri evi basarak Hacer'i, Recep'in kolları arasından alıp sürükleyerek bir nehrin kenarına kadar götürüp on sekiz yerinden yaralayarak öldürmüş ve nehre atmışlardı. Bütün bunlar yaşanırken Çakır Recep'e dokunulmamış ama Hacer öldürülmüştü. Peki ama neden? Çünkü Hacer bir suçluydu. Suçu, yaşadığı toplumun 'namus' anlayışını ayakları altına almasıydı. Hacer, sınırları toplum tarafından belirlenmiş 'ahlaki düzen' çemberinin dışına çıkmış bir günahkardı.[196] Hacer'in katili kimdi? Onun katili bir yerde toplum ve kanunlaşmış gelenekti. Resimli Ay tam olarak bu noktaya dikkat çekmişti. Kanunun kadınlara hak vermesi yeterli değildi. Çünkü cemiyet tarafından örf, adet ve gelenek olarak ortaya konan kanunlar daha kuvvetliydi. Kadınlığın inkişafı ve kadının kurtarılması için bu zihniyeti çürütmek gerekiyordu.[197]

Peki bu kadınlar neden intihar ediyorlardı? Milliyet gazetesinin haberine göre İstanbul'da intihar vakaları 1916'ya nazaran 1926'da beş misli artmıştır. Meliha ve Hikmet isminde iki kızın intiharı bağlamında ele alınan makalede, intiharların arttığı ve özellikle bazı gençler arasında gittikçe çoğaldığı vurgusu yapılmıştır. Makalede gençlerin neden intihar ettiği şu satırlarla açıklanmıştır: "Medeniyetin çok yükselmiş olması dolayısıyla ruhi ihtiyacını tamamen temin edemeyecek bir vaziyette kalan bir kısım gençler herhangi ufak bir infialin tesiriyle müthiş bir ahlak buhranı içinde kalarak kendileri için manasız olan hayata veda etmeyi yegane kurtuluş çaresi addettikleri muhakkaktır." Meliha Hanım ve okuldan arkadaşı Hikmet Hanım'ın intihar teşebbüsü de bunun bir örneğidir. İki genç kızın intihar teşebbüsü bir gönül ilişkisine bağlanmıştır. Bu bize göre genç kızlardaki genel intihar nedeninden hareketle tayin edilmiş bir sebeptir. Meliha Hanım, niçin intihar ettiğine dair babası Hasan Bey'e bir mektup bırakmıştır: "Sevgili babacığım, ben çok nankörüm. Beni büyüttünüz, birçok zahmetler çektiniz. Fakat bunları takdir edemedim. Çünkü hiçbir sebep yoktur. Bunu Hikmet'in teşviki ile yaptığımı zannetmeyiniz. Hikmet'e birçok yeminlerden sonra intihar edeceğimiz söyledim. O da benim fikrimdeymiş. Birlikte ölmeye karar verdik…" Daha uzun ve daha çok detay barındıran intihar mektubunun ancak bu kadarına erişim sağlayabildik. Hikmet ve Meliha hanımların intihar teşebbüsü önce bir gönül meselesine bağlansa da sonradan bunun gerçek dışı olduğu anlaşılmış ve yeni bir neden bulunmaya çalışılmıştır. Meliha Hanım'ın babası

[196] "Ahlakta Müsavat İsteriz*", Resimli Ay Mecmuası*, Sene 6, Sayı 1, Mart 1929. s.6.
[197] *Resimli Ay Mecmuası, a.g.m.*, s.6.

Hasan Bey'e göre kızının intihara teşebbüs etmesinin nedeni doğruda doğruya Meliha'nın hayat hakkındaki felsefi düşünceyi hazmedememesiydi. Çünkü o ruhi bir infial nedeniyle intihara teşebbüs etmişti. Bu tür intihar ve intihar teşebbüslerini önlemek için ise sosyal hayatın takviye edilmesi lazımdı.[198]

Genç kız ve kadınların intihar ve intihara teşebbüslerinin medeni hayatla ilişkisi var mıydı? 1920'lerde İstanbul Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmaya göre bu soruya cevap olarak evet diyebiliriz. İntihar ve intihara teşebbüs vakalarına, asri hayat ve medeni yaşam tarzının benimsenmediği Fatih ve Eyüp gibi semtlerde oldukça az rastlanıyordu. Eyüp ve Fatih semtlerinin haricindeki diğer semtlerde ise bu oran oldukça fazlaydı. Fazlalığın nedeni bu semtlerdeki asri hayat ve medeni yaşam tarzının, kısa tabirle medeniyetin terakkisinden kaynaklanıyordu. Bir diğer neden ise ortak bir idealin olmamasıydı. Gazeteye göre Milli Mücadele dönemi boyunca gençlerin ortak bir fikir etrafında birleşmeleri, intihar istatistiklerine olumlu olarak yansımış ve intihar vakalarında gözle görülür bir azalmaya neden olmuştu. Ancak bu durum uzun sürmemiş, savaş bittikten sonra ortak bir fikir etrafında toplanan gençler arasında ümitsizlik, gayesizlik ve mefkuresizlik yeniden hakim hale gelerek manevi huzurlarını kaybetmelerine neden olmuştu. Gençlerin bu dönemde ortak sosyalleşme olanaklarına da sahip olmaması, kendilerini öldürme isteklerini fiile dökmede etkili olmuştu.[199]

Resimli Ay mecmuası, "Gençler Ne İçin İntihar Ediyor?" adlı makalesiyle özelde genç kızların genel de ise gençlerin intiharı noktasında evdeki baskıya ve kanaatlerin sarsılmasına dikkat çekmişti. Hürriyet ve istiklal aşığı olarak tanımlanan dönemin gençliği için hayat yaşanması gereken bir şeydi. Ancak aile muhafazakardı. Muhafazakar aile, hayatın bütün zevklerinden yararlanmak, o dönemin popüler bir aktivitesi olan danslara iştirak etmek isteyen gencin önünde bir engeldi. Makaleye göre, süsüne karışılan, konsere veya baloya gidilmesine izin verilmeyen genç/ genç kız bir devreden sonra evdeki baskı karşısında hayatı tahammülsüz bularak ondan vazgeçerdi. Resimli Ay bu iddiasını şu örnekle desteklemişti: "Genç bir kızım, genç bir erkekle sevişiyorum. Fakat ailem mutaassıptır. Bu muaşakayı haber alırlarsa akıbetim fecidir… Ailem beni sevmediğim başka bir erkeğe vermek istiyor. Ne yapayım?..."[200] Bu durum eski nesil ile yeni neslin hayat anlayışının farklılaşmasından kaynaklanıyordu. Ananevi terbiye ile büyüyen eski nesil, gençlik yıllarında inkılapların kendilerine verdiği hürriyeti son safhasına kadar kullanmak isteyen

[198] "İntiharlara Karşı Yeni Mücadele Kuvveti İzdivaçlardır", *Milliyet,* 03.04.1927. s.1-4.
[199] *Milliyet, a.g.m.,* s.4.
[200] "Gençler Ne İçin İntihar Ediyorlar", *Resimli Ay Mecmuası,* Cilt 4, Sayı 2, Nisan 1927. s.37.

yeni nesil arasında şüphesiz ki bir fark vardı. İnkılapların verdiği hürriyeti son safhasına kullanmak isteği, gençlerde ailelerine karşı suçluluk duygusunun oluşmasına neden olmuştu. Kanaatlerin sarsılması da tam olarak bu noktada devreye giriyordu. Çocukluktan erginliğe geçişleri inkılaplar devrine denk gelen geçler için bu durum ergenliğe adım atmak değil bir tür gömlek değiştirme devriydi. Eski hayat anlayışını temsil eden gömlekleri üstlerinden atan bu gençler, asriliği, yeni hayat anlayışını temsil eden yeni gömleklerini giyip kendilerine uymadığını kavradıkları zaman ümitsizle kapılıp intihara meylediyorlardı. Elbette ki bu basit bir gömlek değiştirme benzetmesi ile açıklanabilecek bir konu değildir. Umumi bir inkılap geçiren Türkiye için intiharın da umumileşmesi özellikle genç kız ve erkekler için inkılabın hazmedilmesi noktasında kendini gösteriyordu. İnkılap, gençler arasında bir tür mefkure buhranına neden olmuştu. Yeni ile eski arasında tercihte bulunmak mecburiyeti veya ikisi arasında bir tercih yapamamanın verdiği ümitsizlik hali bazılarını intiha etmeye sürüklüyordu. Eski düzen, yerini yeni düzene bırakırken buna ayak uyduramayan gençler çareyi ölmekte arıyorlardı.[201]

Daha önce de değindiğimiz gibi bin dokuz yüz onlu yılların sonları ile bin dokuz yüz yirmili yılların başlarında Müslüman Türklerde intihar vakaları bir artış göstermişti. İntihar vakalarının çoğunluğunu ise kadın intiharları oluşturmaktaydı. Max Bonnafous'a kadın intiharlarının fazla olması Türk kadınlarının geçirdiği değişimden kaynaklanıyordu. Bu değişim hem aile içinde hem de dışarıda yaşanıyordu. Bir yandan asrileşen aile diğer yandan asrileşen kadın ve erkek, geçmişin giyim kuşam anlayışı, düşünce ve yaşam tarzını bırakarak bunların asri olanlarını benimsemeye başlamıştı. Bu değişimin kadınlar arasındaki ilk göstergesi peçe ve çarşafın atılmasıydı. Yirmili yılların sonlarına doğru İstanbul sokaklarında çarşaflı ve peçeli kadınlara tesadüf etmek artık zordu. Asrilik genel olarak muteber olsa da her Türk kadını için imkan ve ailenin düşünce yapısı nedeniyle erişilebilir değildi. Asrileşen kadınlar, münevver denebilecek ailelere mensup kadınlardı. Nispeten bu yeni hayatın şartlarına uyan Türk kadını 1925'ten sonra artık kendi hayatının sahibi, kaderinin hakimi olmuştu. Ancak bu serbestlik yanında mesuliyeti de getirerek onlara hal ve hareketlerinin sorumluluğunu yüklemişti. Kısacası, Müslüman Türk kadınlarının intiharlarındaki artış Türk kadınlarının yeni vaziyetinden ileri geliyordu. Bonnafous, ihtiyatlı davranarak bunun değişimden tevellüt ettiğini ancak yenilikten kaynaklanmadığı, mazinin adetlerinden, düşüncelerinden ve görüşlerinden

[201] *Resimli Ay Mecmuası*, *a.g.m.*, s.37-38

kaynaklandığını belirtmişti. Ona göre genç cumhuriyetin genç kızları ve erkekleri, insana verilen değerin inkişaf ettiği bir devrede hayata atılmışlardı. Ancak bazıları yıpranmış bir mefkure ile taze kan olarak addedilebilecek yeni mefkure arasında kalmışlardı. Bunlar eskinin adetlerini kendilerine uygun bulmuyorlar ve yeniliği de tam olarak kavramakta zorlanıyorlardı. Arada kalmışlığın doğurduğu elem, en nihayetinde onları intihara sürüklüyordu. Bonnafous'a göre bu intiharlar son derece doğaldı ve Türk İnkılabının meydana getirdiği büyük değişimin bir kanıtıydı.[202]

Türkiye'deki ve özellikle İstanbul'daki intihar artışı yerel ve ulusal basın kadar uluslararası basının da dikkatini çekmişti. The New York Times, Türkiye'deki intiharları Türkiye'nin geçirmiş olduğu değişime bağlamıştı. "Türkiye'de İntiharlar İstikrarlı Bir Şekilde Artıyor!" başlığı ile yayınlanan makalede Türklerin sinirlerinin gerginleştiğinden bahsedilerek saltanattan cumhuriyete geçiş yapan Türkiye'nin sosyal-ekonomik sancılar çektiği ve bu sancıdan en çok gençlerle yaşlıların etkilendiği belirtilmişti. Habere göre İmparatorluğun gelenekleri altında doğanlar Batılılaşan Cumhuriyetin girdabına kapılmış ve bu durum onlarda duygusal bir stres oluşturmuştu. Türkiye'yi rahatsız eden intihar olgusu, sancılı sosyal ve ekonomik uyum sürecinin bir parçasıydı. Yüzyıllar sonra uzun süreli bir barış dönemine girin Türkler alışılmamış bir savaşla (intiharla) karşı karışı kalmıştı.[203] The New York Times, bu haberde özelde kadın intiharlarına değinmese de intiharları modernleşme bağlamında ele alması genel kanaat bakımından önemlidir.

Genç kız ve kadın intiharlarına modernleşme bağlamında yaklaşım göstermeyenler de vardı. Bu konuda 1927 yılında "Genç Kız Ve Kadınlarda İntihar" adı ile kitap kaleme alan Cemal Zeki (Önal), genç kız ve kadın intiharları bağlamında buluğ devrine dikkat çekmişti. Ona göre ergenlik döneminde yaşanan fiziksel değişim insanın ruhsal durumu üzerinde büyük bir etki yaratıyordu. Ruh halinde, ahlakta ve zekada yaşanan değişim ise hassasiyetlerin artmasına neden oluyordu. Ona göre ergenlik döneminde ruhsal sancılar çeken genç kızlardaki ahlak anlayışının değişmesi onlarda sinirlerin gerilmesine ve manevi buhrana neden oluyordu. Ergenlik döneminde genç kız ve kadınların çoğunda görülen teheyyüç halinin neşesiz, şen, hırçın ve hayalperest olarak dört tip oluşturduğunu dile getiren Cemal Zeki'ye göre fiziksel değişimle beraber gelen ruhi değişim en nihayetinde genç kız ve kadınlarda cinnete ve intihara neden oluyordu. Ona göre son derece hassas olunan bu dönemde önemsiz görülen bir durum bile büyük

[202] Max Bonnafous, "İstanbul'da İntihar", *Türk Antropoloji Mecmuası*, Sene 4, Sayı 6, 29 Şubat 1928. s.23-24.
[203] "Suicides In Turkey Show An Increase" *The New York Times*, 25 March 1928. p.2.

buhranlara neden olabiliyordu. Cemal Zeki bu iddiasını destekleyecek nitelikte örnekler vermişti: Henüz 19 yaşında olan Matmazel M. intihar kastıyla Kadıköy Vapurundan denize atlar ancak civardaki balıkçılar tarafından kurtarılır. Matmazel M.'nin intihar nedeni ise ayağının sakat olmasından ötürü dans edememesidir. Bir diğer örnek ise Balıkesir'in Konakpınar köyünde yaşayan M. Hanım'ın hikayesidir. M. Hanım kendini bir meyve ağacına asarak intihar eder. Hikayesi ise şöyle özetlenebilir: yaşadığı muhitin en fakir fertlerinden olan M. Hanım, aynı köyden birinin üç yazmasını çalmıştır. Yazmaları onun çaldığı anlaşılınca bütün bir köyün kendisine bakışı değişmiş ve M. Hanım bu durumdan büyük bir utanç yaşayarak intihar etmiştir. [204]

Ona göre ergenlik döneminde yaşanan ruhsal çöküntü elbette tek başına kişiyi intihara sürüklemezdi. Buluğ buhranını kamçılayan başka faktörler de vardı. Buradaki en büyük faktör "şerâit-i hayatiyye ve ictimâiyyedeki tahavvülât ve intizamsızlıklardır…" Başka bir tabirle hayat şartlarında ve toplumsal alanda yaşanan değişim ve bunlarla beraber gelen sosyal düzensizlikti. Bunlara ilaveten aile içi terbiyenin bulunmaması, öğrenim hayatındaki "çılgınlıklar", mizaç, edebiyat, moda, dans ve aşk insanı intihara sürükleyen önemli nedenlerdendi . Tüm bunlar Cemal Zeki'ye göre toplumsal hayatın zehirleri ve genç kızlardaki ani ruhsal bunalımların nedenidir.[205] Ona göre ergenlik döneminde görülen dengesiz ruh hallerinin bir neticesi olan intiharlar şöhret kazanmak, aşk oyunu ve ahlaksızlık denilip geçilmemelidir. Genç kız ve kadınların intihar nedenleri ona göre yaşanan toplumsal değişimin de tetiklediği ergenlik döneminin buhranlardır.[206]

Genç kız ve kadınların intiharı kadar hangi kadınların intihar ettiği de son derece önemli bir noktaydı. Bu bağlamda dört tip kadın tasnif edilmişti. Bunlardan ilki Şişli kadınıydı. O, ne bir anne ne de bir ev kadını olarak görülmemişti. Bunun nedeni onun mensubu olduğu memleketinin dertleriyle uğraşmaması, bütün vaktini arkadaşlarını ziyaret ederek, sinemaya-tiyatroya giderek ve alışveriş yaparak geçirmesi olarak dile getirilmişti. Onun sadece bir amacı olduğu ve bunun da güzel giyinmek ve süslenmek hatta bazen kocasına bazen de gizli günahkarına daima süslenmek olduğu vurgulanmıştı. Sonuç olarak o bir anne, bir ev kadını ve bir vatandaş değil sadece ve sadece Fransız kadınının bir kopyası olarak kabul edilmişti. Bir diğer kadın tipi ise Kadıköy kadınıydı. Kadıköy kadını şöyle tarif edilmişti: "Şarkın tekamül etmiş bir unmuzecidir. Eğlencenin yaratıldığı

[204] Cemal Zeki, *Genç Kız ve Kadınlarda İntihar*, Kader Matbaası, İstanbul 1927, s.5-10.
[205] Cemal Zeki, "Genç Kız ve Kadınlarda İntihar", *Türk Kadın Yolu Mecmuası*, Sene 2, Numara 30, 1 Ağustos 1927. s.5.
[206] Zeki, *a.g.e.*, s.42.

gece doğmuş, zevk perileri elinden aşk ve fuhuş sihrini içmiş bir şark güzelidir.*"* Birçok noktada Şişli kadını ile birleşse de onun kıymeti kendinden menkul bir doğası olduğu ve bu özelliğinin eğlencesinde, süsünde ve hatta fuhşunda bile kendini gösterdiği vurgulanmıştı. O, Şişli kadınının aksine bir anne, bir eş, bir fahişe olarak görülmüş ve "Kadıköy'de beyaz bir kocuğun altında vücudunu şarka teşhir için gökten inmiş bir eğlence perisidir." olarak tanımlanmıştı. Diğer bir kadın tipi ise Beyazıt kadınıydı. Kadınları dört tipte tasnif eden Resimli Ay mecmuasına göre o tam anlamıyla bir Türk anası ve bir Türk kadınıydı. Onun için hayatın anlamının saklı olduğu bir kelime vardı: namus… Onun evlilik hayatında Türk kadınının hicap ve iffeti vardı. Cahildi ama fazilet sahibiydi. Son kadın tipi ise Edirnekapı kadınıydı. Yine Resimli Ay mecmuasına göre o bir eş, bir anne ve bir hayat kadınıydı. Hayatını kazanmak için tütün fabrikasında çalışır, başkalarının çamaşırlarını yıkar, sofrasına bir lokma ekmek koymak için günün 14 saatini çalışarak geçirir ve memleketine sahip olduğu ne varsa verirdi: evladını, sağlığını, huzurunu…[207]

Bu dört kadın tipini iki başlık altında incelemek mümkündür. Çünkü bu dört kadın tipi ile aslında iki kadının tanımı yapılmıştır. Biri kendini eşine, çocuklarına ve ailesine adamış aile kadını, diğeri ise kendini eğlenceye ve maddiyata adamış süs kadınıydı. Aile kadını toplumsal bakış açısı ile tetkik edilirken süs kadını fizyolojik bakış açısı ile tetkik edilmişti. Aile kadını kimdir ve nasıl olmalıdır? Aile kadını erkek egemen toplumun istediği kadındı. Çünkü o yaşadığı toplumun kadınıydı ve bir görevi vardı. Bu görev vatanı için evlat yetiştirmekti. Aile kadınından yetiştireceği evlatlarla milli bir aile yaratması bekleniyordu. Ancak bu aile Türk milletinin gelenek ve göreneklerine bağlı olmalıydı. Aile kadını milli kadındı. Çünkü o kendini vatanına adamış asker, yazar, öğretmen ve iyi bir vatandaş yetiştiren kadındı. Süs kadını algısı ise tümüyle başkadır. O toplum nazarında zararlı bir bireydi. Evlenmek, anne olmak bu tip kadınlar için bir çileydi. Çünkü maddi hazların esiri olan süs kadınının tek derdi güzel olmak, dışarda görünmek ve her erkeğin bakışlarını kendine çevirmekti. Yine topluma göre süs kadını yaşadığı cemiyete mensup diğer kızlar için kötü bir numune ve toplumsal bir marazdı. Çünkü ihanet eden, fuhşa düşen ve intihar eden kadın bu tip kadınlar arasından çıkıyordu.[208]

Kadın intiharlarının nedeni bağlamında uzlaşılan ortak nokta sosyal-toplumsal hayattı. İnkılap ve değişim ile kadın ailenin dışına çıkmıştı. Aile dışındaki kadın mefhumu

[207] "Bugünkü Türk Kadını", *Resimli Ay Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 2, 29 Şubat 1924. s.27-30.
[208] Enver Behnan, "Aile Kadını Süs Kadını", *Türk Kadın Yolu Mecmuası,* Sene 1, Numara 19, 15 Eylül 1926. s.5-7.

şüphesiz ki yirmili yılların Türkiye'sinde yeni ve alışılmadık bir durumdu. Pek muteber olmasa da eski aile yerini asri aileye bırakıyordu. Sayıca az kişiden oluşan asri ailenin fertleri geleneksel aileye nispetle dar bir alan içinde hareket etmiyordu. Az kişiden oluşan ailenin ev işleri de oldukça azdı. Bu noktada kadının ev işlerindeki yükü azalmış ve kadın kendine dışarda yeni meşguliyetler bulmaya mecbur kalmıştı. Diğer bir tabirle bu aileye mensup kadın, kendini geliştirmek (bu durum kadının kendi kendisini inkişaf etmesi olarak dile getirilmiştir.) için dışardaki hayata adım atmıştı. Peki bu iyi bir şey miydi? Bu sorunun cevabı "Her tebeddül doğrudan doğruya hodkamlığı alakadar eder..." tespitine göre hayırdı. Bu tespiti yapan Mahmut İzzet'e göre her yenilik beraberinde bencilliği de getirir. Bu tespit aslında yaşanan değişim ve dönüşümü açıklamaktadır. Sorulan soru şuydu: İnsan her yenilik karşısında daha mı mutlu yoksa daha mı mutsuzdur? Bir şekilde yeni hayata atılan ve yükselmek isteyen kadın, bu değişim karşısında mutlu muydu? Mahmut İzzet'e göre ictimai hayat denen bencillik karşısında erkek bile mutlu değilken kadının mutlu olması beklenemezdi. Ona göre ictimai hayatta mutluluk ancak başarı ile mümkündür. Başarı ise insafsızlık demektir. Şu halde şefkat ve fedakarlığa dayanan kadın ruhundan mutlu olması için merhametsiz ve bencil olması beklenemezdi. Bu, ailenin dışına çıkan kadına karşı dile getirilmiş bir görüştü. Ona göre kadınları intihara sürükleyen neden dışardaki hayattı. Çünkü aile hayatının dışına yani dışardaki hayata atılan kadın artık hayallerinin peşinden gidecek, yükselmek isteğinin karşısında bir engel bulamayacak, hep daha iyisini ve daha fazlasını isteyecektir. Sürekli istemek ise onu sürekli umutsuz hale getirecektir. Peki çare nedir? Çare aile hayatıdır. Ona göre aile hayatı bazı kadınları ve bazı ruhları isyana sürüklese de çoğunluk için daha hayırlıdır. Çünkü sadece aile hayatı onların hayal kırıklığı yaşamamasına ve intihar etmemelerine mani olabilirdi.[209]

Dışardaki hayata karışan kadının tanımı yapılmış ancak bu dışarının neresi ve ne olduğu hakkında bir tanım yapılmamıştır. Dışarının tanımını, genç kız ve kadınların intihar ve intihara teşebbüs nedenlerinden yola çıkarak yapabiliriz. İntihar eden genç kızların büyük bir kısmı öğrenci olduğu için okul bu noktada dışarı olarak kabul edilebilir. Yine çalıştıkları iş ve iş yerleri, sosyalleşme alanı olan balo, sinema, tiyatro ve dans partileri dışarısı ve dışardaki hayat olarak tanımlanabilir. İntihar eden genç kız ve kadınlar elbette ki sadece dışarı çıkanlar değildi. Evdeki genç kız ve kadınların intiharları da vakalardaki artışa büyük bir etki yapmıştır. Evdeki kadınları intihar nedenleri aldatılmak,

[209] Mahmut İzzet, "İctimai Hayatta Kadın", *Hayat Mecmuası* , Cilt 4, Sayı 92, 30 Ağustos 1928. s.4-5.

evli ise kocasıyla geçinememek, evli değilse ailesiyle geçinememek ve fiziksel şiddete maruz kalmaktı. Daha az olmakla beraber genç kız ve kadınların intihar nedenleri arasında zaruret, sefalet ve tecavüze uğramak gibi etkenler de vardı.

3.2. Bir İntihar Nedeni Olarak Aşk Ve İhanet

Gerek kadınlarda gerekse de erkelerde görülen intihar vakalarının sebebi çoğunlukla kara sevda ve aşktı. Ancak aşk nedeniyle intihar ve intihara teşebbüs edenler arasında kadınlar sayıca erkeklerden daha fazlaydı. Erkekler de aşk yüzünden intihar ve intihara teşebbüs etseler de aşk hayatları daha ziyade cinayetle sonlanıyordu.[210] Falih Rıfkı'ya göre genç delikanlıları intihara sürükleyen kadınlardı. Onun, jigolo sevmeyen şöhret fahişesi olarak tanımladığı kadın tipinin peşine takılan gençler şöyle intihar ediyordu: "Bunlar, yatağının kenarına kadar, delikanlıya ümit ve iştah veren, biraz yorulmuş olan genç kalçasını, biraz bezer gibi olana taze göğsünü gösteren yıllanmış şöhret aşüftesinin aşıklarıdır. Baştanbaşa hodbinlik, gurur, ihtiras ve zafer kesilen genç, yorgun başını tam yastığa koyacağı zaman bir kahkaha şamarı yer ve… Düşer..."[211] Cemal Zeki'ye göre aşk hastalığı özellikle genç kızları intihara sürüklüyordu. Ergenlik çağlarında gönül ilişkilerine kendini fazla kaptıran genç kızlar her önüne gelene derin bir alaka duyuyor ve bazılarının kötü emellerine alet olarak namuslarına halel getiriyorlardı. Bir hayalin peşine takılan genç kızlar, hayallerine kavuşamadıklarında hissettikleri derin üzüntü hali onları intihara sürüklüyordu. [212]

1920'li yılların Türkiye'sinde aşk yüzünden intihar edenlere sıcak bakılmadığı gibi intihar nedeni aşk olanlar alay konusu edilmişti. Bazı durumlarda intihar edenlere acıyan toplum, intihar nedeni aşk olduğunda nefretle bakmış ve bu yüzden intihar edenleri şuursuz, deli ve hatta aptal bulmuştu. Aşık müntehirlerin bıraktığı intibanın nasıl olduğu noktasında Son Saat gazetesinin düzenlemiş olduğu "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar" başlıklı anket son derece önemlidir. Düzenlenen bu ankette dönemin önemli isimlerine aşk yüzünden intihara nasıl baktıkları sorulmuştu. Ankete gelen cevaplar şöyleydi: Mahzar Osman (Usman), her intihar edene acıdığım gibi aşk yüzünden intihar edene de acıdığını ancak bir mecnuna acır gibi acıdığı söylemişti.[213] Selim Sırrı (Tarcan)'nın cevabı ise alaylıydı: "Ben bıyık

[210] "İntiharlar Hakkında" *İstanbul Şehremaneti Mecmuası*, Cilt 3, Sayı 36, Kanunuevvel 1926. s.714.
[211] Falih Rıfkı, "intiharlar", *Milliyet*, 31.07.1931. s.1.
[212] Zeki, *a.g.e.*, s.47.
[213] "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Mahzar Osman Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 26.03.1927. s.

altından gülerim. Hıı… Unuttum sahi şimdi bıyıklarım yok. O halde hakikice tebessüm eder zavallı mecnunlar derim…"[214] Aşk yüzünden intihar edenlere karşı en sert eleştiriyi dile getiren kişi Selahattin Enis (Atabeyoğlu)'ydu. Ona göre aşk yüzünden intihar etmek şuursuzluk ve maskaralıktır. Bu yüzünden intihar edenleri falakaya yatırıp kızılcık sopasıyla dövmek gerekir.[215] Cenap Şahabettin ise bu soruya tek kelime cevap vermişti: "Esefle..."[216]

Nizamamettin Ali (Sav), aşk yüzünden intiharı toplumsal bir sorun olarak görmüştü. Ona göre aşk semavi bir işti. Aşk yüzünden intiharlar artıyor. Çünkü aşkın "rabbani kuvvetler tarafından takdis edilmesi" kaldırılmıştı. Aslında bu, gençler arasındaki aşkın aileden gizli ve ailenin rızası dışında yaşanması demekti. Bir gönül ilişkisi kurmak isteyen insanlar eskisi gibi araya görücü sokmuyor, birbirlerini arayıp buluyorlardı. Özetlersek eğer ona göre aşk yüzünden intiharların artması tekamül devrinin bir sonucuydu.[217] Hüseyin Rahmi (Gürpınar) ise daha farklı bir yaklaşım göstererek aşıkların acılarını tasvir emişti. Aşıklara, sevgilileri ile gezdikleri yerleri sonra tek başına gezmenin verdiği acının eşi olmadığı, onları intihara sürükleyen şeyin kalplerinde öldüremedikleri sevgilileri olduğunu dile getirerek gençlere her şeyin bir fiyatı olduğunu ve bunu unutmamalarını tavsiye etmişti.[218] Aşk yüzünden intiharın kınanması, ayıplanması bir tesir göstermediği gibi bu yüzden intihar edenlerin sayısı her yaş grubu içinde artmaya devam etmişti. Akbaba, verdiği bir reklamda aşkın intihar için gülünç bir neden olduğunu şöyle vurgulamıştı: "Evellki gece Kadıköyü'nde bir genç hanım yüzündeki sivilcelerden dolayı sevgilisi tarafından terk edildiğinden süblime içmek suretiyle intihara teşebbüs etmiştir. Zavallı böyle yapacağına Bahçekapısı'nda Evliyazade Nurettin Bey'e gidip biraz Krem-i Nurettin alsa ve yüzüne sürseydi sivilceleri derhal geçer ve eski güzelliğini bulurdu."[219](Bkz. Ek:9)

Aşk yüzünden intihar edenlerin sayısının çokluğu onlar için bir şarkının yazılmasına bile neden olmuştu. Şarkı, edebi bir eser olmaktan çok aşk yüzünden intihar edenlere karşı mizahi bir bakışı simgeliyordu.

[214] "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Selim Sırrı Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 21.03.1927. s.2.
[215] "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Selahattin Enis Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 27.03. 1927. s.2.
[216] "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Cenap Şahabettin Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 24.03.1927. s.2.
[217] "Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Nizamettin Ali Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 10.04.1927. s.4.
[218] Âlemşümul ve Eğlenceli Mevzular Üzerine Bir Anket: Tevellüt Güzellik Aşk Yüzünden İntihar: Hüseyin Rahmi Bey İle Mülakat", *Son Saat*, 07.04.1927. s.2.
[219] "Yine Bir İntihar Vakası Daha", *Akbaba*, 28.02.1340. s.4.

*“*Sen hastasın! Demiştin, evet ben hastayım,
İhtimal ki yakında Azrail palastayım,
Hatta o günden beri ölümle temastayım,
İhtimal ki yakında Azrail palastayım!

Beni yaşatan sensin, hayat demek, sen demek,
Hepsi sensin dünyada, hava, ateş, su, yemek,
Senden ayrı yaşamak, bana beyhude emek,
İhtimal ki yakında Azrail palastayım!”[220] (Bkz. Ek:10)

Aşık müntehirlerin veya aşk nedeniyle intihara teşebbüs edenlerin ruh hallerini ve kara sevdanın onların üzerinde yarattığı etkinin nasıl intihar sebebi olduğu konusunda kesin olarak bir tespitte bulunmak zordur. Çünkü intihar haberlerinde çoğunlukla müntehirlerin isimleri, intihar yöntemleri ve intihar nedenleri verilmişti. Ancak aşk nedeniyle intihara kalkışan ve kalkışması teşebbüs aşamasında kalan Necdet ve Asaf'ın, kendi elleriyle niçin intihar ettiklerini anlattıkları iki mektup, bize aşık müntehirlerin ruh hallerini ve aşkın onlarda yarattığı acının nasıl intihar nedeni olduğu konusunda ipuçları vermektedir.

Necdet (Bkz. Ek:11), mektubunda ölüme birdenbire karar verilmediği üzerinde durmuştu. İntihar edenlerin karamsar insanlar olduğunu, hayatı dev aynasında gördüklerini ve hayatın bütün sıkıntıları karşısında kurtuluşu ölümde aradıklarını ancak bunun korkunçluğunu ölümle karşılaşılan o anda anlaşıldığını dile getirmişti: “Ölüm. Gerçi bu kelime canından usananlar için uzaktan pek tatlı, pek munis, pek lütufkâr görünürse de onun mefhumu ile karşılaştığı zaman ne kadar korkunç olduğu bir anda anlaşılıyor. İnsanlar ecel denilen mukadder kuvvetle burun buruna geldiği, adeta onun gözleriyle gördüğü dakikada büyük ve tahammülsüz bir ihtiyaçla tekrar hayata, tekrar dünyaya kavuşmak istiyorlar.” Necdet, ne için intihar etmek istediğini tam olarak dile getirmemişti. Ancak bir gönül ilişkisinin olduğunu ve bunu hatırladığında acı çektiğini belirtmişti: “Bir hafta, tam yedi günden beri asabım gerilmiş, dimağım son kuvvetini vermeye çalışan bir dinamo gibi yaşıyorum. Kalbim göğsümün içine kadar sokulan bir elin çelikten parmakları ile sanki yoğruluyor gibi daimi bir sıkıntı, daimi bir ıstırap içinde. Gülüşüm çağlı, neşem sahte ve her zamanki kalenderâne tabiim bu sefer çok basma kalıp. Bir zaman halimdeki bütün bu tahavvülün (değişimin) yegane bir sebebe müstenit olabileceğini düşünüyorum. Vakıa halinde bir sebep yok lakin 24 yaşın bütün can sıkıcı, bedbaht edici hadiselerinin muhassalası (sonucu) beni kopmaz zincirle yeise sürüklüyor. Bilhassa geçmiş zamana ait bir gönül meselesi var ki ismini duysam, okusam, söylesem, bir kibrit alevinde kızdırılan iğne gibi gelip göğsümde onu senelerce taşıdığım yere batıyor. Bu mini mini batış, bir bıçak darbesinden, bir

[220] Kanber, “Müntehirlerin Şarkısı”, *Akbaba* 07.02.1340. s.2.

kurşun yarasından daha kanlı oluyor. Velhasıl indiğim öyle bir merdiven ki etrafımda hayatın hareketinden doğan bin türlü meşgale beni ancak zaman zaman aldatabiliyor. Her hisse, her hadiseye, her arzuya karşı öyle bedbinim ki bu yeis merdiveninin son basamağında kendimi bulduğum günde, hayat bana çalınmış bir mal gibi iğreti, haram ve ıstırapaver (acı verici) oluyor işte o gün bu çalınmış malı götürüp sahibine teslim etmek, üstümde bulundukça artan yürek üzüntüsünden kurtulmak ihtiyacı baş gösteriyor ki bu ölüm ihtiyacından başka bir şey değildir."

Toplanan kederlerin, yeislerin ve ümitsizliklerin onu ölüme sürüklediğini, ölümde aradığı kurtuluş arzusunun alkolün de yardımıyla kafasında netleştiğini belirten Necdet, ölümü sevimli gördüğünü ve herhangi bir şeyin onu ölümden kurtaracağından korktuğunu dile getirmişti:

"Ölümü o kadar sevimli görmeye başlamıştım ki belki herhangi bir teselli ile ondan ayrılmak ihtimali beni adeta korkutuyordu. Fakat ondan ayrılmamak çaresini düşünmek ve vesaiti ihzar etmek için muhakkak, velev az bile olsun bir zamana ihtiyaç hasıl oluyordu. Hep bu düşüncelerle Bâb-ı Âli'den den Sirkeci'ye doğru yürüyordum. Sirkeci, Eminönü, köprü; işte bu üç mıntıkada düşünüşüm tamamıyla başka idi. Kolunda şişkin çantası ile süratle ilerleyen bir iş adamının tehalükünü (can atışını) manasız, otomobillerin, tramvayların sayını ve hayatı ifade eden daimi hareketlerini beyhude buluyordum. Öyle ya, bu kadar üzüntü, bu kadar yorgunluk bir gün daha yaşamak, bir lokma daha ekmek yemek için değer miydi? Artık köprüyü geçmiş, sol tarafı takip ederek Galata'ya doğru ilerliyordum. Beni şimdiye kadar geçici, fakat kuvvetli bir heyecana düşüren güzel kadınların güzel gözleri bana eski tesirini yapamıyordu. Bir açık göğsün beyaz eti bende heves uyandırmıyor, bir küçük ağzın kızıl dudağı üstüne dudaklarımı dokundurmak ihtiyacını hissetmiyordum. Artık anlamıştım ki ben o dakikada bile yaşamıyordum. Şimdi gittikçe ağırlaşan ve vücudumu büsbütün dinlendirip, görmek işitmek, düşünmek hassalarından da uzaklaşmak lazımdı.

İşte o zaman gözlerim Haliç'in sularına dikildi. Bu küçük denizde işleyen vapurlardan biri de iskelede güya bana: "gel bin" diyor gibi, bekliyordu. İskele merdivenin başındayım. Ol lahza hiçbir şey düşünmüyordum. Bir sair fi limanım gibi indim. Herhangi bir iskeleye çıkmak ihtimalini kesmek için biletsiz olarak bu küçük vapurcuğa daldım. Ne tuhaf, sanki beni bekliyormuş gibi derhal hareket etti. Vapur hiçbir yere uğramandan Unkapanı köprüsü açıklarına doğru ilerliyordu. Ellerimle vapurun iskeleye uzatılan kenarındaki bir demiri koparmak istiyor gibi sıkarak gözlerim suya dikildi. Eğer ona atılmaktan vazgeçsem, iradesizliğimle, azimsizliğimle, korkaklığımla kendi kendime eğlenecektim. Yirmi dört senenin hatırası, kuvvetli bir kolla atılmış bir sapan taşı süratiyle gözlerimden geçti. Bir anda beynim cehennemi bir motor gibi işledi. Hutut-u vechim (yüz hatlarım) kim bilir ne hal almış ki orda bulanan birkaç kişinin bana baktığını görüyordum. Sonra kalbim deli gibi çırpındı, bir anda gözlerim kardı. Vücudumu buz gibi bir temas kapladı. Oldukça süratli olarak denizin içerine doğru gidiyordum. Sağım su, solum su, altım su, üstüm su. Su, su, su. Ağzımı açmak, nefes almak istiyorum, göğsüm daralıyor.

Manevi bir kuvvet olarak bildiğimiz ölüm o saniyede mücessem bir insan gibi karşımda belirdi. Onun korkunç simasına bakarak, gerilemek, kaçmak istedim. Fakat ayaklarım bir yere basamıyor, ellerimle bir yere sarılamıyordum. Artık hava almak ihtiyacıyla şişmek istiyordu. Ağzımı bir saniye açılması bana pahalıya mal olacak, sular, hava yerine ciğerlerime dolacaktı, bir dalgıçtan dinlediğim çare beni biranda

suyun üstüne attı. Ellerimin avuçlarıyla yukardan aşağı suya vurmuş bir lahzada başım hava ile temas etmişti "havanın insanların ihtiyaçları meyanında en mühim bir mevki işgal ettiğini, bir kuvvetli saik ile onu göğsüme doldurduğum saniye anladım. Ne çare ki bu teneffüs bir kere nasip olmuştu. Çünkü sahillerde gezerken ehemmiyet vermediğimiz küçük bir dalga başıma tos vurarak beni tekrar suyun içine daldırmaya kafi gelmişti. Artık bir çırpınma devresi başladı, belki beş altı defa bir kere havaya kavuşup tekrar suların kuvvetli elleriyle çekiliyordum. Bunu çırpınma devresi diye kaydediyorum. Çünkü kısaca yazayım: hayat çok tatlı! Dünyada hiçbir ihtiyaç yaşamak ihtiyacı kadar büyük, tahammülsüz değilmiş! Çok samimi ve çok bitaraf olarak itiraf ediyorum ki yaşamak, bir an daha yaşamak, bir gün daha yaşamak daha isteniliyor.

Son defa suyun sathına çıkıyorum. Bir damla, bir nebze hava çalabilmek emeliyle ağzımı açıyorum fakat yine küçük bir dalga hücumla göğsüm önünde mahrum oluyor. Bu sefer açılan ağzıma onun yerine sular doluyor. Islanan elbiselerin ağırlığına, mideme dolan sular da inzimam ediyorum. Aynen İngiliz tuzu lezzetindeki Haliç'in sularını büsbütün yutmamak için ağzımı kapattığım bir anda kulaklarım çınlamaya başlıyor ve denize yavaş yavaş çökerken kendimden geçiyorum. Üst yanını, anlattıklarına nazaran yazıyorum: eski bahriye nezaretinden yetişen bir motorun kancaları beni suyun üstüne bayılmış bir halde çıkartıyorlar. Ne yapıyorlar bilmem, motorun içinde gözlerimi açıyorum. Bana denize bakma diyorlar. Onu gördükçe bir mecnun gibi gözlerimi kapıyorum. Midemden çıkan yarım teneke suyun kesik kesik nefes alırken, sönük gözlerle bakıyorum. Şimdi de son olarak bir noktayı yazacağım: Ne cazbandın gürültüsü ne Darülelhan konseri, ne Tanburi Cemil'in peşrevleri bence artık dinlemeye layık değildi. Yalnız beni kurtarmaya gelen motorun o halaskar munis sesi."[221]

M. Asaf'ın (Bkz. Ek:12) mektubu nispeten daha edebiydi. Mektuba neden intihar etmek istediğini kendisinin de bilmediğini dile getirerek başlayan Asaf, etrafına karşı hissizleştiğini ve birkaç aydan beri dayanılmaz acılar çektiğini belirtmişti. Neden intihar etmek istediğini bilmediğini dile getirmişse de mektubun satır aralarında yirmi sekiz yıllık karşılıksız bir aşkın onda yarattığı manevi buhranın kendisini intihara sürüklediği anlaşılıyordu:

"Şedit bir hicran-ı asabi; üç buçuk aydan beri beni eziyor, bitiriyor, perişan ediyordu. Daha şiddetli bir kelime bulmak lazım: kahrediyordu, mahvediyordu, öldürüyordu. Çarşamba günü akşamı, Perşembe gecesi bu hicran-ı asabi şiddetini daha tezyit etti. Sabaha kadar uyuyamadım. Masamın başında, lambamın soluk ve titrek sayları altında yazdım ve okudum. Yazdığım yazılar arasında Celadet Nazım'ın pek güzel bir şarkısını da tazbirettim. Benim şarkının nakaratı şu idi:

Ey nazlı kadın sen ne yaman afet cinssin
Nazlı kadın afet can… Anladınız ya?

Gönlüm, ah bin beladan arta kalan gönlüm yine bir zülf-ü siyahkara tutulmuştu. Her ne ise… Hava ağrımaya başladığı sıralarda yazıyı okumayı bir tarafa bıraktım. Masanın başından kalktım. Sobamı yaktım ve jilet bıçağını makineye taktım sinek kaydı bir tıraş olmayı da ihmal etmedim. Anamla sütümüzü içtik, tereyağımızı yedik. Saat yedi idi, evden çıktım. Her gün yedi yirmi vapuruyla İstanbul'a inerdim, bugün de

[221] Necdet Rüşdi, "Nasıl İntihar Ettim" *Resimli Gazete*, Cilt 3, Sayı 135, 3 Nisan 1926. s.2-3.

öyle yapacaktım, ve öyle de yaptım ya! yangın yerinden iskeleye doğru yürüyordum. Yürürken de acaba Bedri vapura yetişecek mi diye muttasıl arkama bakıyordum. Bedri benim komşumdur ve çok sevdiğim bir arkadaşımdır. O, beni bazen kırar, incitir bilerek ve bilmeyerek.. fakat ben aldırmam. Çünkü pek necip pek asil bir gençtir. Onun için çok severim, pek çok severim. Ben iskeleye geldiğim sırada o da yetişti. Vapura birlikte bindik. Yeni mahalleden binen iki sevgili dost da beraber, dört kişi orta salonda oturduk, konuşuyorduk. Fakat ne söyleniyordu, ne konuşuyorlardı farkında değildim. Yalnız hatırlayabildiğim bir şey varsa o da ağlamamak için o dakikalarda -- nefs ettiğim, dudaklarımı ısırdığımdır. Vapura büyük dereden binenler arasında ölüleri yakıp külünü savurmak mucid-i kimyager hocam ile Vanlı Davut ve Arnavut Aziz Bey de vardı. Bu iki zat benimle ekseriya şakalaşırlar. Bilhassa Aziz Bey pek muhterem, pek fazla hürmet ettiğim bir adamdır. Onun için kendisi bugün de latife etmek istedi. Fakat bende bir durgunluk görünce çekildi gitti. Of! Bana ne oluyordu? Ben bugün pek sıkılıyordum Vapur Tarabya'dan kalktı. Yeniköy'e doğru geliyordu. Orta salonda duramadım. Güya bunalıyordum. Güya iki el boğazımı sıkıyordu. Beynim yanıyor, başım uğulduyor. Kollarım ateş içinde kalıyordu ve kendi kendime söyleniyordum:

Neyle teskinliyim ya rab! Esir hayretim
His-i hicranın bu müthiş ateş-i buhranın
Sürme halinden zavallı kalp pür allamak
Bilsen ağlarsın ahımın hikmet-i ifağını

Vapur Yeniköy'e yanaştı. O kadar biliyorum. Anamın siyam-ı garibi nazar-hal ve tefekkürümün önündeydi. Perizadenin hayal-i dil-nüvazı da karşımda duruyordu. İkisine de baktım: biri pek zavallı, pek garip; onunki pek güzel, pek -- idi. Birine: - Anacığım! Dedim; sen benim hem anamsın hem babam! Bana hakkını helal et! Ve ellinden öptüm. Ötekine: -Perizade! Dedim; bu iftirak husule gelmemeliydi. Fakat kader böyle imiş. Vapur Yeniköy'den henüz kalkmamıştı. Yolcular giriyordu. Çarpışan dalgalara baktım: çarpışan mevecceh misin nale eden (çarpışan dalga mısın inleyen ruhum musun) ruhum musun şu efkarda bütün gün, şu efkarda gece diye feryat ettim. Ondan sonra kendimi kaybetmiştim. Gözümü açtığım zaman kendimi evde, yatağımda buldum. Hısım akraba, dostlar, arkadaşlar, kadın erkek hep bizde, başucumda idiler. Herkesten bir ses çıkıyordu. Sevdiğimin ne şekilde, ne renkte olduğunu bilmeden bir komşu büyük hanım: Allah esirgesin! Öyle yapma, şaşı gözlü, üç çocuklu bir kadın içinde insan canına kıyar mıymış? Derken, yine sevdiğimin yüzünü hiç görmeden bir başka hanım: O sarı çıyan, mavi gözlü kıza bin gönlüm olsa vallahi birini vermem. Fakat zamane erkekleri pek midesiz pek hercai! Diye söyleniyordu. Ah onlar bilmiyorlardı benim Perizadem, benim kıymetli Perizadem, benim bir tanecik Perizadem pek güzeldi. Bir melekti, bir bebekti. Onda güzelliklerin fevkinde bir melehat, cezbelerinde müessir bir ruh vardı. Sonra pek saf, pek masum, pek temiz, pek rahim, pek şakayık idi. Fakat onu kimse bilmediği için böyle söylüyordu işte bu yaprağı da burada kapayalım!

Geçirdiğim kazayı müteakip ertesi günkü gazeteler hakça görünmede üzerine üzerine yazdılar. Hiç değerim, kıymetim olmadığını his-i hakkımda gösterdiler, karikatürü, fotoğraflarımı ayrı ayrı neşrettiler. Muhterem meslektaşların hepsinin minnettarım hepsine azalan hürmetlerimi, şurada yine tekrar ederim. Şimdi zannediyorum ki bana soracaksınız? Yaptığın şu halden memnun musun? Ben de size cevap vereceğim: Sevmeye on dört yaşımda başladım. Kırk iki yaşımda bitirdim, hala usanmadım. Yirmi sekiz seneden beri bu yolun yolcusuyum! Bence bu yoldan ricat muhal (imkansız).. hem sevmekte biraz da

haklıyım. İçki katiyen kullanmam. Sigara, kahve hiç sevmem kumardan ise nefret edenlerdenim. Şimdi sevmekten de vazgeçecek olursam hayatın ne lezzeti kalır? O benim hayat-ı maneviyeme hakim olmalı? Ama siz diyeceksiniz ki: Başına bir felaket daha gelir! Ben de size derim ki: Sevmeden vazgeçmem! Ama başıma yine bir felaket gelecekmiş varsın gelsin. Atın ölümü arpadan olsun!..."[222]

Aşk şüphesiz ki Türkler için yeni bir şey değildi. Ancak iki kişinin birleşmesine yüklenen anlamda bir yenilik vardı, arzu ve menfaat yerini mantık ve ideale bırakmıştı. Aşk mefhumuna büyük bir anlam yüklemekle beraber ondan büyük de şeyler bekleniyordu. İntiharların veya intihara teşebbüslerin artmasında bu beklentinin karşılanmaması etkiliydi. Aşklarında hayal kırıklığına uğrayan gençler bunun farkına vardıkları anda hayat artık onlar için anlamsızlaşıyordu. Kara sevda ve sükut-u hayal onları intihara sürüklüyordu. Genç kız ve erkek intiharlarının ve intihar teşebbüslerinin arkasında aşk ve ümitsizlik vardı. Bonnafous bu durumu toplumsal değişimin şahsi duygular ve aşk mefhumu üzerinde yarattığı değişime bağlamıştı. [223] Karşılıksız bir aşka tutulan Reşat'ta bahsettiğimiz hayal kırıklığını görebiliriz. 33 yaşında evli bir kadın olan Feyzaver Hanım'a aşık olan 18 yaşındaki Reşat, babasına bıraktığı mektupta şunları yazmıştı: "Babacığım, bir tabanca aldım. Bugün Feyzaver'e gideceğim. Eğer bana yüz verirse ne âlâ, vermezse onu öldüreceğim beni affet babacığım." Bu ruh haliyle Feyzaver Hanım'ın kapısına dayanan Reşat, burada Feyzaver Hanım'ı beş yerinden vurarak öldürmüş ve bir kurşun da kendi kafasına sıkarak oracıkta intihar etmişti.[224] (Bkz. Ek:13) Aşkına hiçbir vakit ulaşamayacak bir diğer kişi 15 yaşındaki Burhanettin'di. Çünkü öz halasına, 17 yaşındaki Müeyyet Hanım'a aşıktı. Halasına duyduğu aşk onu kıskanç bir hale getirmişti. İntihar etmesine ve halasını öldürmeye sevk eden bu kıskançlık olmuştu. Önce halasının kalbine sıktığı bir kurşun ile onu öldürmüş, geçirdiği bir sinir buhranıyla diğer kurşunu da kendi kalbine sıkarak intihar etmek istese de hastaneye tedavi altına alınarak kurtarılmıştı.[225]

Daha önce söylediğimiz gibi aşk yüzünden intihar edenlerin çoğunluğu kadındır. Bu durum kadınların aşk hayatında erkeklere nazaran daha hayalci olmasına bağlanmıştı. Son Posta'da yer alan bir köşe yazısında kadınların niçin aşk yüzünden intihar ettikleri şöyle açıklanmıştı: Kadının hissettiği aşka ve aşık olduğu kişiye karşı bir bağlılık hisseder ve bu bağlılığı aynı derecede karşı taraftan bekler. Karşı tarafın bu beklentiyi karşılamaması ve kadının aldatılması onun bedbaht olmasına neden olur. Beklentilerin karşılanmaması en nihayetinde kadını intihara sürükler. Yine aynı köşe yazısında bu

[222] M. Asaf, "Ne İçin ve Nasıl İntihar Ettim", *Büyük Gazete,* Sene 1, Sayı 28, 5 Mayıs 1927. s.2.
[223] Bonnafous, *a.g.m.*, s.26.
[224] "Kızıl Toprak Cinayeti", *Vakit,* 08.02.1930. s.1-3.
[225] "15 Yaşında Bir Mektepli 17 Yaşındaki Halasını Öldürdükten Sonra İntihar Etti", *Vakit,* 26.05.1929. s.1-2.

durumun Türkiye'de daha fazla olduğu vurgusu yapılmıştı. Neden olarak da yabancı memleketin kızlarının bu türden hayal kırıklıklarına karşı hazır olması, Türkiye'de ise genç kızların bu türden marazi hassasiyetlere karşı dirençsiz olması gösterilmişti.[226] Melahat Hanım bu dirençsizlerden biriydi. Hizmetçilik yaparak geçimini sağlayan Melahat Hanım, işlerini bitirdikten sonra odasına çekilerek bir bardak dolusu zehir içerek hayatına son vermek istemiş ancak ölmek isteği teşebbüs aşamasına kalmıştı. Ölmek istemesinin nedeni ise sevdiğinin kendisinden yüz çevirmesiydi.[227] Aşk kurbanlarından biri de 18 yaşındaki Matmazel Sol'du. Hareket halindeki vapurdan denize atlayarak ölmek isteyen Sol, kurtarıldıktan sonra intihar etme isteğinin nedeni olarak hayattan bıktığını belirtse de hakikat daha sonra yapılan bir tahkikat neticesinde ortaya çıkmıştı. Sol'un, Salamon isminde bir gençle olan gönül ilişkisi Salamon'un kendisinden yüz çevirmesi ile son bulmuştu. Tesadüf eseri dışarda birbirine denk gelen iki eski sevgili arasında sözlü bir tartışma yaşanmış ve Matmazel Sol bu tartışmadan müteessir olarak aynı gün intihara teşebbüs etmişti.[228] Melahat Hanım, kendisini aldatan eski sevgilisini tesadüfen görüp eski günlerini düşünerek intihar etmişti.[229] İranlı Ahmet, büyük bir aşkla bağlı olduğu ancak parasız olduğu için artık kendisine yüz vermeyen, kendisini terk eden sevgilisi yüzünden kırk gramlık tentürdiyot içerek ölmek istemişti.[230] Yine Ahmet isminde 20 yaşında bir genç sevdiği bir Yahudi kızın kendisine yüz vermemesinden duyduğu üzüntüyle tentürdiyot içerek hayatına son vermek istemişti.[231] Mefharet isminde bir genç kız da sevdiği adamdan aşkına karşılık bulamayınca çareyi tentürdiyot içmekte aramıştı.[232]

Aşk intihar etmek için makul bir neden miydi? Veyahut neden aşk yüzünden intihar ediyorlardı? Son Posta gazetesi bu minvaldeki soruları halka sorarak halkın aşk yüzünden meydana gelen intiharlar hakkındaki görüşlerini yayınlamıştı. Fatin Bey'e göre toplumsal hayat değişmiştir. Aile içinde ve aşk işlerinde değişimle gelen yeni zaruretlere ayak uydurmak artık mecburidir. Ona göre sevmek her gencin hakkıdır. Ancak bu sevginin beraberinde getireceği ekonomik sıkıntıları düşünmek gerekir. Genç kızlar aslında evlenebilecekleri kişileri sevmelidir. Ali Bey konuya ekonomik olarak yaklaşmıştı. Ona göre hayat değişmiş ve maddileşmiştir. Kadın, erkek ve aşk her zaman

[226] "Kadınlar Niçin İntihar Ederler*?", Son Posta*, 29.11.1930. s.5.
[227] "Hizmetçi Kızın Derdi", *Son Posta*, 22.12.1930. s.2.
[228] "Sevgiliye Kızmış", *Son Posta*, 14.05.1931.
[229] A. S. , "Melahat Hanım Hatıralarını Düşünürken Kendini Denizde Bulmuş", *Yarın*, 11.06.1931. s.3.
[230] "Meyus Gençler", *Akşam,* 03.05.1927. s.1.
[231] Zeki, *a.g.e.*, s.20.
[232] "Aşkın Teessürü", *Son Saat*, 17.05.1927. s.1.

bulunur fakat hayat bir daha bulunamaz. Sudi Bey'e göre gençler hayattaki değişikliği dikkate almıyor, kızlar her gördükleri ile alaka kurup sevişiyor ancak toplumdaki konumlarını ve ekonomik durumlarını dikkate almıyorlardı. Evlenmek istediklerinde ise karşılarına çıkan zorluklara direnç gösteremeyip intihar ediyorlardı. Ahmet Bey de diğerleriyle aynı görüştedir. Ona göre gönül alakası kuran gençlerin ekonomik durumu evlenmeye müsaitse sevişmeye devam edebilirler. Ancak vaziyet bunun tam tersi ise o aşk hemen son bulmalıdır.[233] Bu görüşlerin bize anlattığı şey şudur: Toplumda erkek ve kadın arasında oluşan bir gönül alakasının evlilikle taçlandırılması beklentisi vardı. Bu beklenti genç kız ve kadınlarda da görülüyordu. Onlar yaşadıkları gönül ilişkisinin bir gün nikah masasında tasdik edilmesi beklentisi içindeydi. Ancak erkek tarafında böyle bir beklentinin var olduğunu söylemek güçtür. Namuslu bir ailenin kızı olduğu için adı verilmeyen …'nin intihar nedeni evlenme vaadiyle kandırılıp kızlığını kaybetmesiydi. Yine 18 yaşında olan bir kız, bir memur tarafından evlilik vaadiyle kandırılmış, cinsel bir münasebet kurduktan kısa bir süre sonra terk edilmişti. Evlilik vaadi yerine getirilmeyen kız bu durumu ailesine izah edemediği için bileklerini keserek intihar teşebbüsünde bulunmuş ancak kurtarılmıştı.[234]

"İhtiyar Türkler" toplumsal değişimin aşk anlayışı üzerinde yarattığı değişimi düşünmüyorlardı.[235] Bu yüzden de aşkın evlilikle taçlandırılması gerektiğini düşünüyorlardı. İhtiyarlar aşkın anlayışındaki değişimi anlamasalar da tamamen haksız sayılmazlardı. Sahip olunan ekonomik imkanların yetersizliği bazen sevgiliye kavuşmak için bir engeldi ve bu engel intihar nedeni olabiliyordu. 13 yaşındaki Soluça'nın sevdiğine kavuşmasındaki engel drahomasını (çeyiz) tamamlayamamasıydı. Sevgilisi Muis ile olan gönül alakası aşikar olunca aileleri devreye girerek Soluça ve Muis'in evliliği hakkına birçok noktada uzlaşma sağlamışlardı. Ancak erkek tarafının 1000 lira drahoma istemesi, kız tarafının ise sadece 200 lira verebileceğini söylemesi ile bu iş aileler nezdinde son bulmuştu. Soluça, Muis'e kavuşamayacağını, evlenemeyeceklerini anladığı anda intihara karar vererek seyir halindeki Kalamış vapurundan kendini boğazın soğuk sularına bırakarak ölmek istese de sandalcılar tarafından kurtarılmıştı.[236] Bu örnek bize ailenin de aşk intiharlarında önemli bir faktör olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Aile faktörü boyutunun en bariz örneği ise Emine'nin hikayesidir. Adana'nın Karaisalı

[233] "Sevda Haileleri Karşısında Halk" *Son Posta*, 06.07.1931. s.2.
[234] "Bir Genç Kız Namusunu Temizlemek İçin İntihara Teşebbüs Etti", *Son Saat*, 03.06.1927. s.2.
[235] Bonnafous, *a.g.m.*, s.26.
[236] "Günün Vakası", *Yarın,* 13.05.1931. s.4.

ilçesinde yaşayan Emine, sevdiğine kavuşamadığı gibi anne babası tarafından öldürülmüştü. Emine, Vahit'le olan gönül alakasına ailesinin karşı çıkması ve evlenmelerine razı olmaması üzerine çareyi Vahit'e kaçmakta bulmuştu. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra anne babasının kendisine olan kızgınlığının geçtiği düşüncesiyle baba evine dönen Emine, burada anne ve babası tarafından kızgın demirle dağlanarak öldürülmüştü.[237]

Vahit ile Belkıs'ın aşkının önündeki engel de aileydi. Evlenmek isteyen iki gence Vahit'in babası karşı çıkmıştı. Nedeni ise Belkıs'ın serbest bir kız olmasıydı. Babasının evlenmesine karşı çıkması üzerine Vahit, önce Belkıs'ın kalbine sonra da kendi kafasına sıkarak intihar etmişti.[238] Son Posta gazetesi bunu aile taassubu olarak yorumlayarak iki neslin düşünme ve yaşama farkına dikkat çekmişti. Büyük Gazete, bu durumu "İntihar Mı İzdivaç Mı?" başlığı ile ele alarak gençlere şu tavsiyede bulunmuştu: "On yedi yaşınızı geçmiş iseniz Kanun-u Medeni'ye göre istediğiniz adama varmakta serbestsiniz. Ancak varacağınız adamın da kendisine göre kazancı, velhasıl sizin kuracağınız ailenin iaşesini temin edecek biri olmalıdır. Aksi takdirde sizin için istikbal karanlık olmasın. Mamafih validelerinizden sizi evlendirmemeleri hususundaki ısrarlarının sebeplerine atfen bir kere sorunuz. Son günlerde moda haline gelen intihar deliliğinden bu surette vazgeçmiş olacağınızı zannediyorum."[239]

Aile içindeki geçimsizlik, aldatma-ihanet durumları bazen intiharla neticelenebiliyordu. Örneğin Alber Behar'ın intihar nedeni karısı Eliza'nın kendisine sadık bir eş olmamasıydı. Onların hikayesi şöyleydi: Alber ve Eliza ilişkisi sevgili oldukları dönemde Eliza'nın hamile kalıp çocuğu doğurmasıyla bozulmaya başlamıştı. Albert çocuğun kendisinden olmadığı söylemesi üzerine Eliza mahkemeye başvursa da Alber çocuğun kendisinde kalması şartı ile Eliza ile anlaşmaya varmış ancak Eliza'nın çocuğunu görmek istemesi üzerine dava yeniden açılmış lakin bu sırada çocukları ölmüştü. Çocuğun ölümünden sonra Eliza ile metres hayatı yaşamaya başlayan Alber, Eliza'nın yeniden hamile kalmasından dolayı onunla evlenmek zorunda kalmıştı. Alber, evlendikten kısa bir süre sonra Eliza'nın kendisine ihanet ettiğini öğrendiğinde hayatına son vermişti.[240] 27 yaşındaki Melahat Hanım ise eşi Hasan'ın bir kızla gezdiğini gördükten sonra denize atlayarak intihar etmek istemişti.[241] Bu tür durumlarda yani aldatılma durumlarında erkeklere olmasa da kadınlara sabretmeleri tavsiye edilmişti.

[237] "Ana ile Baba Birleşerek Kızlarını Kızgın Demirle Dağlayarak Öldürmüşler", *Yeni Adana*, 30.01.1930. s.1.
[238] "Birbirini Seven İki Genç Nasıl Öldüler?", *Son Posta*, 06.07.1931., s.1-2.
[239] "İntihar Mı İzdivaç Mı?", *Büyük Gazete*, Sene 2, Sayı 99, 13 Eylül 1928. s.2.
[240] "Aşk ve İhanet", *Vakit*, 11.07.1931. s.3.
[241] "Kocasının İhaneti Sebep Oldu!", *Yarın*, 10.06.1931. s.4.

Aldatılan kadınlara, en büyük silahlarının sabır ve affetmek olduğu, eşlerinin kendilerini aldatmasının geçici olduğu ve onun yaralı bir güvercin gibi yuvaya geri döneceği vurgulanıyordu. Süs Mecmuası'nın yazarlarından Ferhunde Hale aldatılan kadınlara şu tavsiyede bulunmuştu: "Bahusus yeise, fütura lüzum yoktur. Ümidi hiçbir vakit terk etmeyiniz. Bir fırtına geçiyor, kasırga evinizi sarsıyor fakat onu yıkamıyor. Vakıa kalbiniz elem yağmuru ile haraptır. Fakat düşününüz ki bu ancak bir sağanaktır. Güneş daha parlak tuluğ edecek, yaşlarınızı daha çabuk kurutacaktır. Bu an elim ve müşküldür fakat ne olsa andır ve istikbale emniyetle bakınız hanımefendi."[242]

Melek Hanım aldatılan ve sabretmesi tavsiye edilen kadınlardan biriydi. Kocası tarafından aldatılmış, fiziksel şiddete maruz kalmış ve nihayet kurtuluşu intihar etmekte bulsa da kurtarılmıştı. Ancak Hizmet gazetesinin muhabirine verdiği röportajda taburcu olduktan sonra yeniden intihar edeceğini söylemişti. Henüz 25 yaşında olan Melek Hanım'ın ilk evliliği, kocasının felç geçirip ölmesiyle son bulmuştu. Hikayesinin devamı ise şöyleydi: "İzmit'te ikamet eden Kaptan Süleyman Sırrı ismindeki bir genç bir gün beni nasılsa görmüş ve almak istemiş. Araya vasıta koydu ve beni annemden istetti. Süleyman Sırrı'yı ben de sevmiştim. Süleyman Sırrı ile nişanlı bulunduğum sırada idi. Bir arkadaşımla hava almak için Beşiktaş'ta bir gazinoya oturduk, birer gazoz içtik. Masadan kalkmak üzereyken eli ayağı düzgün bir bey geldi. -Afedersiniz hanımefendi. Dedi ve bana bir tezkere uzattı. Kendisini tanımıyordum. Nezaketine karşı kabalık olmasın diye tezkereyi aldım okudum. Bunda -Sizi gördüğüm dakikadan beri ateşli bir aşkla seviyorum. Hayalimde hep siz,, sevimli simanız canlanıyor. Aşkımı kabul ediniz diyordu."

Melek Hanım, bu isteği nişanlı olduğunu söyleyerek geri çevirmişse de kurtulamamıştı. İçinde yakın arkadaşlarının da buluğunu bir oyuna gelerek bu aşığın tecavüzüne uğramıştı. Nişanlısı Süleyman Sırrı Bey, tecavüz hadisesini öğrendikten sonra bileklerini keserek hayatına son vermek istese de kurtarılmıştı. Melek Hanım, Süleyman Sırrı ile olan nişanlılığının son bulmasından sonra Polis memuru Hüseyin Hüsnü ile bir ilişkiye başlamış, bir süre İstanbul'da yaşadıktan sonra Bornova'ya taşınmış ve birlikteliklerini burada sürdürmeye devam etmişlerdi. İzmir'de evlendikten bir süre sonra Melek Hanım artık istenmeyen biri olmuştu. Kayın validesi ondan eşyasını toplayıp gitmesini istemiş neden olarak da kocasının erkek kardeşlerinin onu evde istememesini ileri sürmüştü. Bu andan sonra Hüseyin Hüsnü Bey'in de karısına olan tavrı değişmiş, Melek Hanım'ın İstanbul'dan getirdiği eşyalarını satarak eline geçirdiği parayı genelevde yemeye başlamıştı. Melek Hanım'ın bu vaziyet karşısında kendisinden bekleneni yapmıştı yani sabretmişti: "Sesimi çıkarmadım. Her şeye belki düzelecektir dedim, sabrettim.

[242] Ferhunde Hale, "Zevcin Hıyanetine Karşı Ne Yapılmalıdır Diye Soran Hanımefendi'ye", *Süs Mecmuası* , Cilt 1, Sayı 44, 12 Nisan 1924. s.5.

Vaziyeti Polis Müdürü Ömer Bey'e anlattım, kocamın bu durumunu tahkik edeceklerini söyledi. Bir gün evde oturuyordum. Kocam geç vakit geldi. Yanında bir kadın vardı, ismi de Kadifeli Müjgan Fatma imiş. Bana büyük bir şişe uzattı: -Al bunu ve sofrayı hazırla yemek yiyelim. Müjgan Fatma Hanım bu gece bizde kalacak. Posta olarak karakola götürecektim fakat vakit geçtir. Bu akşam bizde yatacak çünkü yeri yokmuş!.. Dedi. Yalandan başka bir şey değildi. O gece kadın bizde kaldı ve kocamla beraber yattılar. Ben bu vaziyet karşısında derhal polise haber verdim ve kocamı polislikten çıkardılar. Beni fena halde dövmeye başladı, o günden bugüne kadar iki aydan beri her gün dayak yiyordum. Memleketime gitmek için bir metelik param yoktu. Vaziyete katlanmak mecburiyetinde idim. 65 kilodan 48 kiloya kadar düştüm. Her gün gözyaşı, her gün dayak… Bir gün Manisa'ya gidiyorum diye evden çıktı ve gitti. Gidiyorsun fakat ben burada yalnız ne yapacağım dedim. Bana fahişelik yap ne istersen yap dedi. Komşumdan ödünç para aldım. Manisa'ya gittim ve kocamı tekrar orada bir evde Melahat isminde bir kadınla cürmü meşhut halinde yakaladım. Bu vaziyeti böylece tespit ettikten sonra eve döndüm. Odamda yatarken kapı çaldı ve içeriye kocamın kardeşlerinden biri girdi ve üzerime atılarak namusuma tecavüz etmek istedi mani oldum. Bağırdım, ağladım, kaçtı.. Derin bir yeis içinde idim, yaşamaktansa artık ölmek benim için en iyi yoldu. Tentürdiyot şişesini aldım ve içtim. Ah fakat kurtardılar.. Beni kurtaranlar şimdi sevaba değil günaha girdiler. Buradan çıkar çıkmaz ilk yapacağım iş yine ölmektir. Kendimi ya bir ağaca asacağım veyahut da denize atacağım."[243]

3.3. **Bir İntihar Nedeni Olarak Mektep, Sefalet ve Hastalık**

1920'li yıllarda toplumun ve basının gündeminde bir de mektepli gençlerin intiharları vardı. Bunlar bazen mektepli kızlar bazen de mektepli delikanlılar olarak gazete manşetlerinde yer alıyordu. Son Posta gazetesinin yaptığı bir ankete göre mektepli kızların intihar nedeni okullardaki disiplinsizlikti. Disiplinsizlik özellikle yatılı okullarda daha fazlaydı. Okuldaki disiplinsizlik ve öğrencilere rehberlik edecek kimsenin olmaması öğrencilerin, özellikle de yatılı okullarda okuyan mektepli kızların aşırı serbest hareket etmelerine neden oluyordu. Mektepli kızlar büyüdükçe dışardaki hayata, süse ve lükse özeniyor, bunlara güçleri yetmediğinde ise hayatlarından vazgeçmeyi düşünüyorlardı. Mektepli kızların intiharlarına dair gösterilen bir diğer neden ise zengin koca hayaline fazlasıyla kapılmalarıydı. Son olarak öğrenci-öğretmen arasındaki geçimsizlik de onların intihar nedeni olarak gösterilmişti. [244]

Yunus Nadi (Abalıoğlu), öğrenci intiharlarının nedeni olarak okul idarecilerinin öğrencilere özellikle de fakir ve kimsesiz öğrencilere karşı kayıtsızlıklarını ileri sürmüştü. Galatasaray Lisesi öğrencisi Fahri, derslerinde başarı sağlayamamış bu durumun öğrenim

[243] "Melek Hanım", *Hizmet*, 01.07.1930. s.1-2.
[244] "Mektepli Kızların İntiharı", *Son Posta*, 27.01.1931. s.1-2.

hayatının son bulmasına neden olacağı düşüncesiyle canına kıymıştı. Fahri'nin intiharının haber yapılacak kadar değerli olmasının nedeni onun kimsesiz olması ve okuldan atılması halinde gidecek bir yerinin bulunmamasıydı. Yunus Nadi tam olarak bu noktada mektep idarecilerini suçluyordu. Ona göre bu ve bunun gibi kimsesiz öğrencilere özel bir alaka gösterilmeliydi. Çünkü öğrencilerin derslerinde başarısız olmasının nedeni de mektep muallimleriydi. Bu yüzden onlar da suçluydu.[245]

Öğrenci intiharlarını dört başlık altında toplamak mümkündür. 1. Eğitim hayatındaki başarısızlık, düşük not ve okuldan atılma korkusu. 2. Gelecek kaygısı. 3. Okul idaresinin, öğretmenlerin pedagojik açıdan yetersizliği ve öğrencinin okul dışındaki denetimi, özel hayatının bulunmaması. 4. Gönül işleri. Öğrencilerin eğitim hayatında yaşadığı başarısızlık karşısında intihar etmesi üzerine Muallimler Birliği Mecmuası "Talebe İntiharları" adıyla bir makale yayımlayarak konuya bir açıklama getirmişti. 1925 senesindeki sınavların bazı okullarda feci vakalarla sonuçlandığını, sınıfta kalan bazı öğrencilerin intihara teşebbüs ettiğini bazılarının da öğretmenlerini tehdit ettikleri belirtilen makalede öğrencilere bazı nasihatler de veriliyordu: "Mektep efendilerinin her şeyden evvel idrak etmeleri lazım gelen bir hakikat vardır ki mektepte terfi-i sınıf etmek liyakat gösteren bir talebeyi muallim veya müdür hiçbir vakit sınıfta ibka etmez." Makalenin devamında sınıfta kalan öğrencilerin gelecek eğitim-öğretim senesinde gösterecekleri başarı ile bu başarısızlıklarını telafi edebilecekleri, sınıfta kaldığı için intihara teşebbüs edenlerin nefretle karşılandığını ve bu hareketin yeni nesle yakışmadığı belirtilmiştir. [246] Gelecek kaygısı yüzünden intihar eden öğrencileri intihara sürükleyen süreç Resimli Ay tarafından şöyle açıklanmıştı: "Pek güzel mektepte muvaffak oldum fakat hayatta nasıl muvaffak olacağım? Hayatın bir ucundan ötekine muvaffakiyetle geçebilecek miyim? Hakiki mücadele için hazır mıyım? Bu zavallı çocukların umumiyetle kendilerine verdikleri cevap buydu: Hayır. İşte kendi kendine bu "hayır" cevabını verdikleri dakika intihar fikri kafalarında doğar."[247]

Mektepli gençlerin intiharının önlenmesi yine mekteple mümkün kabul ediliyordu. Mekteplere ve öğretmenlere bu noktada düşen görev gençleri topluma yeni bağlarla bağlamaktı. Eskiden dini inanç ve bir ölçüde ailenin sağladığı bağlılık artık yoktu. Yeni bağların kurulması artık bir zorunluluktu. Bu noktada mektep ön plana çıkıyordu. Mekteplere sadece eğitim verme misyonu değil aynı zamanda yeni toplumsal bağlar kurma misyonu da kazandırılmalıydı. Aile olmasa da bir tür aile haline gelen

[245] Yunus Nadi, "Mektep Faciası", *Cumhuriyet,* 11.10.1930. s.1.
[246] M. Kemal, "Talebe İntiharları", *Muallimler Birliği Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, 30 Haziran 1925. s.48.
[247] "Bütün dünyada Gençler Niçin İntihar Ediyorlar?", *Resimli Ay Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 5, Temmuz 1927. S.25.

mektep, gençler arasında birbirlerine bağlılık hissiyatı verebilir ve talebe intiharlarının sayısını azaltılabilirdi. [248] Bunun için önce öğretmenlerin pedagojik eğitim alması, çocukların psikolojisine vakıf olması gerekmekteydi.[249] Öğrenci intiharları da Akbaba için reklam ve mizah unsuru olmuştu. Akbaba verdiği bir reklamda yoğun bir mizahi unsur da kullanarak asabi, yorgun ve maneviyatları kırgın olan gençlerin intiharının önlenmesi için onlara Hasan Kuvvet Şurubu içerilmesi gerektiğini belirtmişti: "Şehrimizde bazı meşhur doktorların söylediğine göre asabi, yorgun ve kuvve-i maneviyeleri kırgın gençlerin intiharına mani olmak için ancak mekteplerde bütün çocuklara haftada bir şişe Hasan Kuvvet Şurubu içirilmesi muvaffakmış."[250] (Bkz: Ek:14) Son Posta gazetesi ise yayımladığı bir karikatürle öğrenci intiharlarına vurgu yapmıştı. Karikatürde okul müdürü okula yeni başlayan bir öğrenciden intihar etmeyeceğine dair söz vermesini istiyordu.[251] (Bkz. Ek:15)

Mektepli gençlerin intiharlarından sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'nin gündeminde sefalet ve ekonomik nedenlerden meydana gelen intiharlar bulunmaktaydı. Bu nedenlerden dolayı intihar edenlerin büyük bir kısmını orta yaş grubu oluştursa da yaşlılar ve gençler arasında da bu türden intiharlara rastlamak mümkündü. Bu türden intiharlar kendi içinde şu sebeplerden meydana geliyordu: İşsizlik-işten çıkarılma, maddi olarak geçinememe, alacağın tahsil edilememesi ve iflas. Şüphesiz ki bu nedenli intiharların artmasında 1929 Ekonomik Buhranının da etkisi vardı. Ekonomik buhranın Türk vatandaşlarına yansıdığı ilk nokta Türk lirasının hızlı bir değer kaybına uğramasıydı.[252] Ekonomik buhran büyük şehirlerde daha çok hissedilse de özellikle tarımsal üretimde kuraklık nedeniyle istediği verimi alamayan kırsal kesimlerde de büyük bir yoksulluğa neden olmuştu. Yoksulluk nedeniyle köylerde bile açlık nedeniyle intiharlara rastlanılabiliyordu. [253]

Hayat pahalılığı geçmiş senelere nazaran 1928 senesinde %1850 oranında bir artış göstermişti. Anadolu da ise hayat pahalılığı %1450 - %2200 arasında bir artış göstermiş, İzmir ve Samsun Türkiye'nin yaşaması en pahalı şehirleri haline gelmişti.[254] 1914 ile 1929 arasındaki gıda artış fiyatlarının belirten Akşam gazetesine göre şeker %58, fasulye

[248] İsmail Hakkı, "İntiharlara Karşı Gelen Mektep", *Son Saat,* 07.04.1927. s.2.
[249] *Resimli Ay Mecmuası , a.g.m.,* s.25.
[250] "İntiharın Önü Nasıl Alınır?", *Akbaba,* 21.02.1340. s.4.
[251] "Talebe İntiharları", *Son Posta,* 03.09.1931. s.1.
[252] Aygen Altıntaş, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve Türkiye'ye Etkileri, Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003. s.92.
[253] Eyüp Öz, "1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Türkiye'ye Sosyo- Ekonomik ve Siyasal Yansımaları", *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 2, Sayı 2, Eylül 2019. s.266.
[254] "Havadis ve İlanlar", *Resimli Uyanış,* Cilt 65, Sayı 12, 21 Şubat 1929. s.3.

%48, pirinç %49, makarna %49, sade yağ %215, patates %15 oranında pahalılaşmıştı. 1929'un Aralık ayında 4 kişilik bir ailenin asgari geçim maliyeti 135 lira 12 kuruş tutmaktaydı ve bu sadece yeme içme gibi temel gıda için gereken ücretti.[255] Resmi rakamlara göre 1929 yılı için İstanbul'da yaşayan beş kişilik orta halli bir ailenin geçinme endeksi 1914'te 100 iken 1929'da 1381 olarak gerçekleşmişti. Yani hayat pahalılığı 1914 yılına göre 1929'da %1281 artmıştı.[256]Böylesine bir ortamda İstanbul Ticaret Odası Başkanı Hamdi Bey, İstanbul'da hayatın pahalı olmadığını, var olan hayat pahalılığının nedeninin kazanılan ücretin az olmasından kaynaklandığını belirterek hayatın kazancı az olanlara pahalı geldiğini dile getirmişti. [257]

Hayat pahalılığı geliri az olanların üstünde daha büyük bir baskı oluşturuyordu. Adını bilmediğimiz bir müntehir bıraktığı bir mektupta günde sadece iki lira kazandığını, daha az emekle daha çok para kazanan kişilerle kendisini kıyaslayarak bu hayatın yaşamaya değer olmadığına kanaat getirdiğini yazmıştı.[258] İzmirli Tüccar Abdi Bey ise alacağını tahsil edip borçlarını kapatamadığı için intihar etmişti. Afyon ticareti ile uğraşan Abdi Bey, bir Fransız Bankası'na olan 27 bin liralık borcunu yine bankaya kilosu 46 liradan yatırdığı afyon ile ödemişti. Ancak piyasanın aşırı hareketliliği yüzünden afyon fiyatlarının düşmesi üzerine bankanın ondan aradaki farkı kapatmasını istemesi onu intihara sürüklemişti. Abdi Bey önce alacaklarını tahsil edip borcunu kapatmak istemişse de başaramamış ve intihar etmişti. Abdi Bey biri savcılığa bir de karısına olmak üzere iki intihar mektubu bırakmıştı. Savcılığa bıraktığı mektupta şunları yazmıştı : "Ben hilkatten namuslu yaratılmış bir adamım. Vasi mikyasta alacağım, malım, mülküm bunlara mukabil de bir miktar borcum vardır. Yirmi seneden beri ticaretle iştigal ettim, hayat yolunda birçok tecrübeler geçirdim. Harp gördüm, yangın gördüm, fakat bütün bunlar yuvamı yıkmamıştı. Şimdi ise bankalar krediyi kesmişlerdir, borcular borçlarını veremiyorlar, alacaklılar ise başımda şahin gibi dolaşıyorlar. Beni intihara sevk eden amil, iktisadi vaziyetteki fenalıktır." Karısına bıraktığı mektup ise şöyleydi: "Beni affet karıcığım, büyük işlere girdim. Bugüne kadar seni iyi geçindirdim, ben bugüne kadar namusumla yaşadım. Her zaman borçlarıma sadık kaldım. Fakat son günlerde işim fenalaştı. Çarşıda, pazarda dostların önünden geçemez oldum. Sana bir şey hatta on lira dahi bırakamadığıma çok müteessifim. Mevcut malımı mülkümü satıp alacaklılarıma ver. Alacaklarımı da toplarsın. Bunları toplayıncaya kadar sana galiba evin duvarındaki halılardan başka bir şey kalmayacak."[259]

[255] "Hayat Pahalılığı", *Akşam*, 08.01.1930. s.1-2.
[256] BCA, 30-10-0-0 /26-147-8. 20.06.1931.
[257] "İstanbul'da Hayat Pahalılığı Var Mı?", *Milliyet*, 25.04.1929. s.5.
[258] Hüseyin Cahit, "Son İntiharlar", *Tanin*, 18.01.1924. s.1.
[259] "Malî Buhran Yüzünden İzmir'de Tüccar Abdi Bey Canına Kıymıştır", *Yarın,* 04.04.1930. s.1-2.

55 yaşındaki Ahmet Bey'de yine 405 liralık borcunu ödeyemediği için kuyuya atlayarak canına kıymıştı.[260] Adı verilmeyen ama açlık ve sefalet yüzünden intihara teşebbüs eden bir kadın ölmek için atladığı denizden çıkarıldıktan sonra şunları dile getirmişti: "Hayatta bikes kaldım açlık ve sefalet omuzlarıma yüklendi. Mevcudiyeti hayatta hiçbir şey ifade edemeyenler arasında katıldığım için ölmek istedim. Hakkım ölümdür ölüm!."[261] Ekonomik nedenlerden dolayı intihar edenlerin büyük bir kısmını işsiz kalanlar oluşturmaktaydı. Özellikle taşrada görülen ve gittikçe artan sefalet yüzünden köylüler topraklarını, evlerini ve hayvanlarını satıp büyük şehirlere göç ederek var olan işsizliği arttırmışlardı. Özellikle İzmir köylerinde yaşanan sefaletin boyutu geliri az olanların hangi ruh haliyle intihara yeltendiklerine bir örnek teşkil etmektedir. Yeni Asır gazetesinin İzmir köyleri ile ilgili yaptığı haber üzerine açıklama yapmak zorunda kalan İzmir Valisi Kazım Paşa (Dirik), bazı köylerde halkın ahlat ve turp otu yiyerek yaşadıklarını inkar edememişti.[262]

Hastalık da intihar etmek için bir nedendi. Ancak bu hastalıklar verem veya frengi gibi hastalıklar değil bazen kalp hastalığı ve bazen de ani gelişen sinir krizleriydi. Bunların intiharları gazeteler tarafından bazen tedavisi mümkün olmayan sinir buhranı bazen de müptelası olduğu sinir hastalığı olarak verilmişti. Yemek Yemez Tekkesi Şeyhi Alaettin Efendi, hastalık nedeniyle intihar edenlerden biriydi.. Kalp hastası olan Alaettin Efendi uzun bir tedavi görmüşse de iyileşmediği için kendini asarak intihar etmişti.[263] Bijohi isminde biri yine yıllarca mustarip olduğu hastalıktan bileklerini keserek intihara teşebbüs etmişti. Ülfet Hanım'ın intihar haberinde ise onun uzun senelerden beri sinir hastası olduğu ve bu yüzden intihar ettiği belirtilmiş.[264] Bu ve bunun gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak çoğu zaman sadece bir satır olarak verilen haberlerde hastalığın adı, müntehirin adı ve intihar ettiği muhitin adı verildiği için hastalık yüzünden intihar edenlerin hayat hikayeleri ile ilgili detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum ekonomik nedenlere dayanan intiharlar için de geçerlidir.

[260] "Borç ve Ölüm", *Yarın*, 31.05.1930. s.4.
[261] "Genç Bir Kadın Açlık ve Sefalet Yüzünden Kendisini Denize Attı", *Yarın*, 30.03.1930.
[262] Yılmaz, "Sefalet Umumidir", *Serbest Cumhuriyet*, 08.01.1930. s.1.
[263] "İki İntihar", *Son Saat*, 19.01.1929. s.4.
[264] "İzmir'de İki İntihar", *Yarın,* 30.07.1931. s.4.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNTİHARA DAİR YÖNTEM, MÜCADELE VE İSTATİSTİK VERİ

4.1. İntihar Yöntemleri

İntihar yöntemleri intihar fiilinden beklenen beklentiye göre değişiklik göstermişti. İntihara kalkışan ama ölmek istemeyenler yöntem olarak çoğunlukla tentürdiyot kullanmışlardı. Bu yöntemin çok kullanılması mizah konusu olmuştu. Milliyet gazetesi, tentürdiyot ismindeki kahverengi suyun insan öldürmediğini bu yöntemi kullananların boşuna masraf ve zahmete girdiğini belirterek onlara yerli malı ip kullanmalarını tavsiye etmişti.[265] Ölmek istemeyenlerin kullandığı bir diğer yaygın intihar yöntemi ise sahil kenarından veya vapurdan denize atlamaktı. Tentürdiyot içerek intihara kalkışanlar çoğunlukla karın ağrısı ile hastaneye kaldırılırken, denize atlayanlar da balıkçılar tarafından kurtarılıyordu. Bu yöntemi kullananların düşüncelerini İdris Muhtefi "Serseliğimin Hatıraları" adlı eserinde şöyle yansıtmıştı: "Nasıl intihar edecektim? Şöyle bir düşümdüm. Limanın kalabalık bir noktasından kendimi kaldırıp denize atmaya karar verdim. Neden mi? Kurnazlıktan. Bu suretle iki ihtimal kazanıyordum. Biri: Kimse beni kurtarmaya gelmez ve ben boğulur giderim. Zaten aradığım ölümü bulurum. Veyahut hemen gelirler kurtarırlar. O zaman hiç değilse belki halime bir acıyan bulunur ve ben ölümden ve açlıktan bir çırpıda kurtulmuş olurdum. Bu da olmazsa belki hastaneye falan kaldırırlar, muvakkat bir müddet için me'va bulmuş olurdum." [266]

Tentürdiyot içmek ve denize atlamak en yaygın intihar yöntemi olsa da bunlar intihar etmek isteyenlerin başvurduğu tek yöntem değildi. Bu dönemde gerçekleşen intihar ve intihara teşebbüs vakaları incelendiğinde geniş bir intihar yöntemi listesi ortaya çıkar. Bizim incelediğimiz intihar ve intihara teşebbüs vakalarındaki yöntemler şunlardır: Tentürdiyot içmek, balkondan atlamak, camdan atlamak, kaleden atlamak, sahil kenarından denize atlamak, seyir halindeki vapurdan denize atlamak, ayaklara ağırlık bağlayarak denize atlamak, permanganat içmek, tuz ruhu içmek, kibrit uçlarını eriterek içmek, iple ağaca asmak, iple tavana asmak, kuyuya atlamak, tabanca ile beyne kurşun sıkmak, tabanca ile kalbe kurşun sıkmak, tabanca ile ağza kurşun sıkmak, camla kol damarlarını kesmek, jiletle kol damarlarını kesmek, jiletle bilekleri kesmek, bıçakla karnını yarmak, ustura ile boğazını kesmek, süblime içmek, lizol içmek, lokman ruhu içmek, gaz yağı ile kendini yakmak, afyon içmek, hava gazı solumak, tramvay altına

[265] "İntihar Edeceklere", *Milliyet*, 26.04.1929. s.3.
[266] İdris Muftefi, Serseliğimin Hatıraları Nasıl İntihar Etmeli?", *Son Saat*, 31.03.1929. s.4.

atlamak, tren raylarına yatmak, şırınga ile vücuda yüksek dozda eroin enjekte etmek, kokain içmek, siyanür içmek ve el bombası kullanmak.

İntihar yöntemleri sahip olunan maddi imkanlara göre de değişiklik göstermekteydi. Akşam gazetesi semtlere göre intihar yöntemlerini mizahi bir bakış açısıyla şöyle yorumlamıştı: "İstanbul'da her semtin intihar usulü başkadır. Mesela şimdiye kadar Şişli'de hiç kimse kalkıp da kendisini kuyuya atarak intihar etmemiştir. Çünkü kuyuya atmak Şişli'nin intihar tarzı değildir. Kuyuya atılmak Edirnekapı, Topkapı gibi şehrin en kenar mahallelerinin intihar usulüdür. Buralarda intiharın bile azami derecede ucuz olması lazımdır. Edirnekapı'dan, Topkapı'dan biraz daha ilerleyiniz.. Fakat, Aksaray, Fener gibi semtlerde intihar bir parça masraflıdır. İntihar edecek olan paraya kıyar bir kutu kibrit alır. Bu kibritlerin başını ezip bir bardak suda eritir içer… Bunun için Fatih'teki intihar Edirnekapı'daki intihara nazaran daha hovardaca, daha pahalıdır. Şehzadebaşı, Beyazıt, Sultanahmet gibi şehrin orta halli yerlerinde bu hususta daha fedakar davranılır. Fazla masraftan çekinilmez. Buralarda iple tavana asılmak, tentürdiyot içmek usulleri caridir. Galata'da, Taksim'in arkasındaki sokaklarda yani İstanbul'un bütün günahkarlar muhitinde permanganat içerek intihar edilir. Çünkü kırmızı fenerli mahallelerde her lavhalı ve kafesli evde bir şişe permanganat bulunur. Ada'da, Kadıköyü'nde ve Göztepe, Erenköy, Feneryolu, Suadiye, Bostancı gibi hat boyunda oturanların intiharları nispeten şairanedir. Bunlar kendilerini Ada ve Kadıköy vapurlarından denize atarlar ve bunun için ekseriya mektepli gençler geceleri intihar ederler. Tabanca ile intihar aristokrat bir intihardır ve Şişli, Maçka gibi kibar muhitlerde çok tesadüf edilir… Bu her semte mahsus intihar usulleri kendi mıntıkalarında öyle yerleşmiştir ki katiyen bir yerde diğer bir muhitin usulü ile intihar edildiğini göremezsiniz. Onun için mesela hiçbir Şişlili çıkıp kendini kuyuya atarak Edirnekapılıların, kibrit ucu içerek Fatihlilerin, tavana asılarak Sultanahmetlilerin hakkına tecavüz etmek istemez.[267]" Akşam gazetesinin mizahi olarak ele aldığı semtlere göre intihar tarzları bir ölçüde gerçeği yansıtmaktadır.

4.2. İntiharla Mücadele

Ahmet Cevdet (Oran) iki Türk gencinin intihar etmesi üzerine ele aldığı bir makalede intiharların artmasını kendi tabiri ile şöyle açıklamıştı: "Heyet-i ictimaiyemiz elan bir kararsızlık içindedir. Arabamızın dingillerini yağlayıp tekerleklerini yürütemedik..." İntihar vakaları Türk toplumunun alışık olduğu bir durum değildi. Müntehirlerin sayıca artması yeni zamanın ve bu zamanın felsefesinin yarattığı duruma atfedilmişti.[268] Ancak intiharların artması bir cümle ile de açıklanmazdı. Türk toplumu yeni rüzgarların estiği bir toplumdu. Bu rüzgarlar karşısında kökü derinlerde olan ağaçlar yerinde dururken ince ve zayıf fidanlar rüzgara kapılıp topraktan ayrılmıştı. Bu durum intiharların toplumsal nedenlerden kaynaklandığı anlamına geliyordu. O halde intiharları önlemenin yolu da

[267] "İntihar Vakaları", *Akşam,* 06.10.1929. s.3.
[268] Ahmet Cevdet (Oran), "İctimai Hadiseler", *İkdam*, 17.01.1924. s.1.

yine toplumsal olmalıydı. Öncelikle mefkuresini kaybedenlere yeni mefkureler verilmeli, aklını kaybedenler akıl hastanelerinde tedavi edilmeli ve intiharın önüne geçmek için intihara yeltenenler cezalandırılarak intihara meyilli olan tiplere göz dağı verilmeliydi. Fahrettin Kerim, birkaç soysuzun intiharının memleket için bir kayıp olmadığını söylese de bu konuda ilk öneriler de yine kendisi tarafından yapılmıştı. Ona göre her memlekette bazı olağan üstü durumlarda intiharlar bir salgın gibi toplumu tehdit eder ve bu tür zamanlarda hükümetler önleyici tedbirler almak zorunda kalırlardı. Onun sunmuş olduğu ilk teklif ceza kanununa intihar eden ve intihara teşebbüs edenlere dair bir madde konulmasıydı. Bununla beraber intihar edenleri vatandaşlık haklarından mahrum etmek, intihara teşebbüs edenleri bimarhanelerde tedavi altına almak, intihara teşebbüs edip kurtulanları bir süre medeni hukuktan mahrum etmek ve onları etkileyecek bazı eserlerden (roman ve hikaye gibi) uzaklaştırmak intiharla mücadelede önemli neticeler verebilirdi.[269] Fahrettin Kerim, 1926 yılında doğrudan dile getirmese de Napolyon'un Moskova Seferi sırasında intihar eden askerleri vatan haini ilan etmesini örnek göstererek Türkiye'nin de intihar edenleri vatan haini ilan etmesi gerektiği yönünde bir imada bulunmuştu.1930'da ise bireyin üzerinde, mensup olduğu toplumun hakkı olduğunu savunarak intihar salgınının önüne geçmek için hükümete, intihar edip ölenlerin vatan haini ilan edilmesini ve buna dair kanun çıkarmasını tavsiye etmişti.[270]

Max Bonnafous, intiharları Türk inkılabının başarılı olduğuna bağlasa da intihar vakalarının asgari düzeye indirilmesinin önemli olduğuna vurgu yapmıştı. O, intiharların önlenmesi için geçmiş asırlarda uygulanan yöntemleri yani intihar edenlerin cesetlerinin sokaklarda dolaştırılıp yakılması, mallarının devlet adına müsadere edilmesi örnekleri vermiş ancak bu uygulamaların bugünkü toplum vicdanına ters düştüğünü belirterek hükümetin intihar edenlerin mallarının bir kısmını kendi adına müsadere etmesi önerisinde bulunmuş. Bu önerinin amacı intihara meyilli olan bireylerin ölmeden önce ailesinin mirasından mahrum kalacağını bilmesinin caydırıcı olacağına dair kanaatiydi. Diğer bir öneri de intihara teşebbüs eden bireylerin yargılanmasıdır. O'na göre intihar eden/ intihara teşebbüs eden kişi yalnızca kendisine değil aynı zamanda topluma da zarar vermiştir. Bundan dolayı intihara teşebbüs edenlere toplum ve kanun müdahale etmelidir. Kendi hayatına suikast düzenleyen kişi mahkeme önünde hesap vermelidir. Bunların yanı sıra Bonnafous, ele aldığı makalenin Maarif Vekaletine intiharla mücadelede fikir

[269] Fahrettin Kerim (Gökay), "Memleketimizdeki İntihar Salgınına Karşı Ne Yapılmalıdır?", *Sevimli Ay Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 1926. s.6-7.
[270] "İntiharla Mücadele", *Vakit,* 13.02.1930. s.2-3.

vermesini umduğunu belirterek Türk gençleri arasındaki intiharların önlenmesi için onlara yeni bir mefkurenin aşılanması gerektiğine vurgu yapmıştı.

Ona göre Türk gençlerine hayatın yaşanması gereken bir şey olduğu öğretilmeliydi. Ancak ölmek istiyorlarsa onlara bunu kendi şahsiyetlerinden daha yüksek bir amaca hizmet için yani mefkure için yapmaları gerektiği söylenmeliydi. Bonnafous'un mefkure üzerinde durmasının nedeni mefkurenin Türkiye gibi yeni ulus devletlerde toplumu kendi şahsi dertlerin uzaklaştıracak bir bütün haline getirmesindeki başarısıdır. Milli bir mefkure etrafında toplanan fertler tek vücut haline gelerek kendi kişisel sıkıntıların uzaklaşır, topluma daha bağlı hale gelerek bir noktadan sonra sadece kendisi için değil aynı zamanda toplum için yaşadığını hissetmeye başlarlar. Bunun ilk adımı aile ve meslek gruplarıdır. Birey, kendini önce aileye sonra meslek grubuna ve en nihayetinde milli mefkureye bağlı hissettiğinde ölmek yerine yaşamayı seçer çünkü ancak aile, meslek grubu ve milli mefkure bireyleri kişisel sıkıntılarından ve ümitsizlikten kurtarabilir. Ona göre, gençlerin ve mektepli gençlerin intiharlarının önüne geçmek için spor, sanat ve meslek eğitimine önem verilmesi de mücadelede olumlu bir sonuç doğurabilirdi.[271] Sporun intiharı önleyeceğine dair ilk öneriyi 1919'da Mehmet Veysi yapmıştı. Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur düsturundan hareket eden Mehmet Veysi, gençlerin intihar nedeni olarak ümitsizliği göstererek hayatın mücadele olduğunu ve bu mücadelede başarının sağlanması için fikri terbiye kadar bedeni terbiyenin de zaruri olduğuna inanıyordu. Çünkü ona göre bedeni zinde olmayan kişinin düşüncelerinde insicam bulunamazdı. Sporun faydalarına uzun uzadıya değinse de özetle demek istediği ve intiharları önleyeceğine inandığı düstur yukarıda da dediğimiz gibi sağlam kafa sağlam vücutta bulunur düsturuydu.[272]

Gençlerin ve genç mekteplilerin intiharı toplum için nispeten kabullenmesi ve müsamaha gösterilmesi en zor durumdu. Onların intiharlarını önlemek için yapılan önerilerin çoğu yeni mefkure ve yaşamanın telkin edilmesi noktasında birleşiyordu. Ümitsizlikten, değişen cemiyet ve muhit hayatından ileri geldiği düşünülen talebe intiharlına mani olmak için bu gençlerin aileleri tarafından takip altına alınması ve insanları kolayca etkisi altına alabilen kişiler tarafından telkine tabi tutulmalarının deva-i intihar olacağı addedilmişti.[273] Gençlerin, genç kız ve erkek talebelerin intiharına mani

[271] Bonnafous, *a.g.m.*, s.27-28.
[272] Mehmet Veysi, "İntiharlar", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, Sene 2, Sayı 17, 1 Teşrinievvel 1335. (1 Ekim 1919) s.29-30.
[273] "İntihar Salgını", *Resimli Gazete*, (3), Sene 3, Numara 147, 26 Haziran 1926. s.7.

olmak için öncelikle onları zararlı neşriyattan korumak gerekiyordu. Tahir El-Mevlevi'ye göre hayata karşı tecrübesiz olan bu gençlerin bir roman, bir hikaye veya gazetelerde gördüğü zararlı içerikten korumak, erişimini engellemek ve bu gençlere intiharın bir cinayet olduğu, failinin ise ülkesinin nüfusunu azaltan bir vatan haini olduğu telkin edilmeliydi.[274] Gazetelerin gençler arasında intiharları çoğalttığına dair görüşü savunanların argümanı gazete köşelerinde müntehirlerin intihar vakalarını bir roman gibi neşredilmesi, müntehirlerin birer mazlum, birer kahraman gibi gösterilip resimlerinin basılmasıydı. Onlara göre gazetelerin müntehirleri birer aciz olarak göstermesi, resimlerini basmaması gençler arasında intiharı yarı yarıya düşürecekti.[275]

İntiharı önlemenin bir diğer yolu ise yarınların kurtarıcısı olarak görülen gençlerin ruhlarının doyurulmasıydı. Bu ruhi gıda yerel bir gazete olan Altun Işık'a göre Türk İstiklal Zaferi'nde başarı göstermiş olan Türk mefkuresinden başka bir şey değildi. Bu mefkurenin telkini görevi ise öğretmenlere ve okullara düşüyordu.[276] Okulların üstüne düşen görev, eski hayat anlayışı ile kopan bağların yarattığı arafta kalmışlığı yeni bağlarla sonlandırarak öğrencilere birer yaşama amacı kazandırmaktı. İsmail Hakkı'ya göre okulun genç Türklere verdiği jimnastik, ahlak ve içtimaiyat tahsili öğrencinin gayesiz olmasından dolayı yetersiz ve hatta anlamsızdı. Başarının sağlanması, verilen eğitimin anlam kazanması için okulun bir ev, öğrencilerin ise aile fertleri haline gelmesi gerekiyordu. Bu ortam sağlandığı zaman birey bu aile içinde faal bir rol üstlenir, kendilerini diğer bireylere bağlı hissederek intihara yeltenmez ve öğrenci intiharları çoğalmazdı.[277]

İntiharları önlemek için düşünülen ve önerilen bir diğer konu da ictimai hayatın kesafetini arttırmaktı. Toplumu oluşturan bireyleri düzene sokmak, sosyal hayatı ve faaliyetleri arttırmak, eski düşüncelerin ve akidelerin sarsıldığı, vicdanların boş olduğu ve mefkuresizliğin hakim olduğu bu yeni zamanda Türklerin taze bir kana ihtiyacı vardır. Bu taze kan Necmeddin Sadak'a göre kuvvetli bir mefkurenin vereceği ümit ve hareket ettireceği şulelerdi. Ancak bu tek başına yeterli değildi. İntihar bedbinlikten kaynakladığı için öncelikle bedbinlikle mücadele etmek gerekiyordu. Bunun için yapılması gereken şey toplumsal rabıtları sıklaştırmak, bireyleri milli hayatın ve meslek hayatının içinde yaşatmaktır.[278] Rabıta noktalarının arttırılması ve sıklaştırılmasından beklenen şey

[274] Tahir El-Mevlevi, *a.g.m.*, s.60.
[275] Resimli Gazete, *a.g.m.*, (1), s.2.
[276] Altun Işık, *a.g.m.*, s.2.
[277] İsmail Hakkı, *a.g.m.*, s.2..
[278] Necmeddin Sadak, *a.g.m.*, s.1.

bireylerin aynı gaye etrafına birleşmesi ve bu ortak gayenin dairesi içinde hareket etmeleriydi. Bununla amaçlanan şey sosyal kontrolü sağlamak ve intiharların önüne geçmekti. Bireyler ve özellikle küçük ve dar bir cemiyet içinde bulunan bireyler, cemiyetin diğer üyelerinin kontrolü altında yaşadıkları için sergiledikleri davranışlardan dolayı cemiyete hesap verme zorunlukları vardı. Ona göre, ictimai rabıtlar sıkılaştırılıp, cemiyetin ortak noktaları ve kendi içindeki denetimi artırıldığı zaman intiharlar kendi kendine azalacaktı.[279] Toplumsal denetim küçük şehirlerde bir bakıma kendi kendine sağlanıyordu ancak intihar vakalarına küçük şehirlere nispetten daha çok büyük şehirlerde rastlanıyordu. Bu durumda toplumsal denetimin büyük şehirlerde sağlanması gerekiyordu. Bunun için üç önemli teşkilat vardı: aile, okul ve meslek teşkilatları.

İntihar toplumsal nedenlere dayandığı için çözümlerin ve önerilen çoğunluğu da toplumsaldı. Ancak intiharların yegane sebebi toplumsal değildi, bunun yanında bireylerin psikolojik durumları da son derece önemliydi. Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'na göre intihar konusunda psikolojik yönler ihmal edilmişti. Ona göre intiharların çoğalmaya başladığı andan itibaren vakalar psikolojik olarak incelenseydi ortaya psikolojik çözümler, gençler için "terbiye usulü" davası ve gençlerin neden intihar ettiği daha net olarak ortaya konacaktı. Ancak bu konuda da onun tabiri ile her şeyde olduğu gibi bu toplumsal intihar salgını konusunda da psikolojik yöntemler dikkate alınmamış ve buna göre çözümler üretilmemişti. Yapılması gereken şey ise intiharları psikolojik olarak incelemek ve bunları önlemek için psikolojik çareler üretmekti.[280] Yakup Kadri'nin bu isteği daha sonra İhsan Şükrü (Aksel) tarafından da dile getirilmişti İhsan Şükrü'ye göre, Emraz-ı Akliye ve Asabiye Cemiyeti (Akıl ve Ruh Sağlığı Cemiyeti), Matbuat Cemiyeti, Muallimler Birliği, Milli Türk Talebe Birliği, Türk Ocağı ve Felsefe Cemiyeti'nin ortak çalışması ile bir Akıl Koruma Cemiyeti kurularak intiharlarla ve özellikle gençlerin intiharlarıyla mücadele edilebilirdi.[281]

Yukarıda dile getirdiklerimizin çoğu yazarların, gazetecilerin ve doktorların çözüm önerilerdir. Ancak intiharı önlemek noktasında dönemin hükümeti tarafından da birtakım adımlar atılmıştı. Bunlardan ilki İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Kadınlar Birliği ile ortak bir çalışma yürüterek Emniyet teşkilatı içinde Kadın İntiharlarını Önleme

[279] "Niçin İntihar Ederler", *Sevimli Ay Mecmuası* , Sene 3, Numara 1, Mart 1926. s.4.
[280] Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), "Bir Salgın Ruh Hastalığı", *Milliyet*, 27.03.1929. s.4.
[281] İhsan Şükrü (Aksel), "Bir Akıl Koruma Cemiyeti Kurmalıyız", *Vakit*, 24.02.1930. s.3.

Bürosu kurmasıdır.[282] Bu bilgi sadece The New York Times tarafından aktarılmıştır. Türk basınında ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nde bu bilgiliye yalanlayan veya doğrulayan bir bilgi bulunmamaktadır. Hükümetin aldığı bir diğer tedbir ise Matbuat Kanunu ile intihar haberlerinin gazetelerde yayınlanmasını yasaklamasıdır. Hükümetin kanunla intihar vakalarının gazeteler tarafından haber yapmalarını engellemesinin nedeni intiharların taklit yoluyla yaygınlaştığı ve yöntem bakımından intihara meyilli olanlara örnek teşkil ettiği düşüncesiydi. 1881 Numaralı Matbuat Kanununun 38. Maddesi'ne göre İntihar vakalarını yayınlamak isteyen gazeteler bulundukları muhitin en büyük zabıta memurundan izin almak zorundaydı. Yayınlanma izni alınan intihar vakalarında müntehirlerin resimlerinin basılması kesinlikle yasaktı. Bu hükümlere karşı gelenler ise bir haftadan bir yıla kadar hapis cezası ve 25 liradan 200 liraya kadar para cezasına mahkum edileceklerdi.[283]

4.3. İstanbul'daki İntihar Vakalarına Dair İstatistik Veriler

İstanbul'daki intihar ve intiharlara dair istatistiksel veri ve bilgiler oldukça dağınıktır. Var olan veri ve bilgiler de birbiri ile uyuşmamaktadır. İntiharlara dair veri ilk olarak İstanbul Şehremaneti Mecmuası'nın 27. Sayısındaki ölüm cetvelidir. Bunun haricinde Max Bonnafous'un İstanbul'daki intiharlara dair oluşturduğu sayısal veri ve Nezehat Arkun'un "İntiharın Psikodinamikleri" adlı eserinde 1927-1946 yılları arasında İstanbul'da gerçekleşen intihar vakalarına dair sayısal veri bulunmaktadır. Polis Mecmuası'nın da işlenen suçlar cetvelinde intiharlara dair bilgi bulunuyorsa da bu veriler oldukça dağınıktır. Bunun nedeni derginin başlangıçta ayda bir 1928'tarihinden itibaren iki ayda ve üç ayda bir yayınlanması ve her nüshada işlenen suçlara dair veri cetvellerinin bulunmamasıdır.

Birinci tabloda 1915-1924 yılları arasında intihar nedeniyle gerçekleşen ölüm rakamları verilmiştir. Veriyi edindiğimiz kaynakta ölümlerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı hakkına bilgi bulunmamaktadır. İkinci tabloda 1916-1926 yılları arasında İstanbul'da gerçekleşen 1.162 intihar vakasının yıllara göre dağılımı verilmiştir. Üçüncü tabloda 1162 intihar vakasının cinsiyetlere göre dağılımı verilmiştir. Tabloya belirtildiği üzere 1.162 vakadan 512'si kadın intiharı, 650'si ise erkek intiharı vakasıdır. Dördüncü

[282] "Woman's Suicide Bureau; Constantinople Police Chief Plans Aid for Victims of Despair", *The New York Time*s, 21.10.1928. p.2. (Bu bilgi sadece The New York Times tarafından aktarılmıştır. Türk basınında ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait Polis Mecmuası'nda bu bilgiyi yalanlayan veya doğrulayan bir doküman bulunmamaktadır.)
[283] *Matbuat Kanunu* (1931), No:1881, Madde: 38, *T. C Resmi Gazete* , S.1867, 08.08.1931.

tabloda, 1.162 intihar vakasının semtlere göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre en çok intihar vakası Kadıköy, Üsküdar, Beyoğlu, Limandairesi, Şehremini, Aksaray, Galata ve Pangaltı semt ve mahallelerinde yaşanmıştır. Eyüp, Fatih, Hasköy, Eminönü ve Beykoz'da ise diğerlerine nazaran daha az intihar vakası yaşanmıştır. Beşinci tabloda intiharların ırklara göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre intihar vakası en çok Türkler arasında yaşanmıştır. Vaka sayısı bakımından Türklerden sonra ise sırasıyla Rumlar, Ermeniler gelmektedir. En az intihar vakası ise Museviler arasında gerçekleşmiştir.

Altıncı tabloda intihar vakalarının yaşlara göre dağılımı gösterilmiştir. Tabloya göre intihar vakası en çok 10-20, 20-30, 30-40, ve 80-90 yaş aralığındaki kişilerde görülmüştür. En az intihar vakası ise 60-70 ve 70-80 yaş aralığında yaşanmıştır. Yedinci tabloda Türkler arasındaki intihar vakalarının cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre kadınlarda intihar vakaları en çok 10-20, 20-30, 30-40 yaş aralığında görülmüştür. Erkeklerde ise en çok 20-30 ve 30-40 yaş aralığında intihar vakası yaşanmıştır. Sekizinci tabloda 1927-1932 yılları arasında İstanbul'da yaşanan kadın intihar girişimleri ve ölümle sonuçlanan intihar vakaları verilmiştir. Tabloya göre kadınlar arasında en az intihar vakası sırasıyla 1930, 1929 ve 1931 yıllarında görülmüştür. Ölümle sonuçlanan intihar vakaları ise en az 1927 yılında ve en çok 1928 yılında görülmüştür. Dokuzuncu tabloda 1927-1932 yılları arasında İstanbul'da yaşanan erkek intihar girişimleri ve ölümle sonuçlanan intihar vakaları verilmiştir. Tabloya göre erkekler arasında en az intihar vakası 1932 ve 1930 yılları arasında görülmüştür. Ölümle sonuçlanan intihar vakaları ise en az 1927 yılında ve en çok 1931 yılında görülmüştür

Tablo :1

İstanbul'da ölümle sonuçlanan intihar vakalarının yıllara göre dağılımı

Yıl	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Vaka	88	19	17	36	39	30	23	26	44	16

İstanbul Şehremaneti On Senelik Vefayat İstatistiği[284]

Tablo: 2

İstanbul'daki intihar vakalarının yıllara göre dağılımı

Yıl	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Vaka	27	34	45	90	93	122	119	148	181	136	167

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[285]

Tablo: 3
İstanbul'daki intihar vakalarının kadın-erkek dağılımı

Yıl	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Kadın	10	16	24	29	39	59	54	67	84	59	71
Erkek	17	18	21	61	54	63	65	81	97	77	96

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[286]

[284] "On Senelik Vefayat İstatistiği", *İstanbul Şehremaneti Mecmuası*, Sene 3, Sayı 27, Teşrinisani 1926. S.179-181.
[285] Max Bonnafous, "İstanbul'da İntihar", *Türk Antropoloji Mecmuası*, Sene 3, Sayı 5, 30 Eylül 1927. s.21.
[286] Bonnafous, *a.g.m.*, s.22-23.

Tablo: 4

İstanbul'daki intihar vakalarının semt ve mahallere göre dağılımı

Mahalle/Semt	Yıl										
	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Üsküdar	-	2	1	1	1	5	4	6	23	8	21
Kadıköy	1	-	-	11	7	5	9	22	18	14	13
Erenköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
Kızıltoprak	-	-	-	1	3	6	2	3	1	1	4
Çengelköy	-	-	-	1	4	-	-	1	4	2	6
Beykoz	-	-	2	1	2	3	1	2	3	2	3
Büyükada	-	2	-	5	4	2	2	3	3	-	-
Eyüp	-	-	1	5	4	2	1	1	1	2	2
Fener	-	1	1	-	2	1	2	-	1	1	3
Unkapanı	-	-	4	3	3	5	6	5	8	-	4
Eminönü	1	-	-	6	1	3	-	3	9	4	6
Ayasofya	2	3	3	10	-	10	5	10	12	-	3
Beyazıt	-	-	-	-	2	5	9	7	7	-	2
Fatih	-	-	-	1	-	-	1	3	2	2	-
Aksaray	2	1	2	2	2	5	8	9	5	9	5
Şehremini	1	3	3	2	3	12	3	5	2	3	8
Kumkapı	-	-	-	2	2	2	8	4	8	5	2
Samatya	-	-	1	2	1	2	3	3	4	6	1
Bakırköy	-	-	1	1	-	2	2	-	4	3	3
Çinili	-	3	4	1	4	7	3	3	4	2	2
Dolapdere	2	1	1	2	-	2	2	1	-	-	1
Hasköy	-	-	1	2	4	-	-	-	1	1	-
Kasımpaşa	-	-	-	-	5	4	5	6	-	-	12
Galata	3	-	3	6	5	8	5	7	13	4	7
Pangaltı	-	3	2	7	9	3	4	4	10	3	12
Beşiktaş	-	3	5	7	11	9	8	9	8	5	7
Arnavutköy	1	2	-	-	3	3	8	7	4	2	4
Büyükdere	-	-	2	-	1	-	1	1	4	3	2
Taksim	5	3	5	8	5	6	10	11	9	10	13
Beyoğlu	9	6	1	5	7	8	6	10	12	10	16
Limandairesi	-	1	2	3	2	2	2	6	16	17	7
Toplam	27	34	45	90	94	122	119	148	181	125	177

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[287]

[287] Bonnafous, *a.g.m.*, s.21.

Tablo: 5

İstanbul'daki intihar vakalarının etnik kökenlere göre kadın-erkek dağılımı

Yıl	Türk		Rum		Ermeni		Musevi	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1916	5	7	3	5	-	4	-	-
1917	6	11	6	5	-	1	2	1
1918	9	15	8	3	2	1	3	1
1919	19	39	5	7	3	5	-	1
1920	19	33	10	10	3	1	2	2
1921	31	31	7	5	3	7	2	3
1922	23	32	10	10	10	11	2	1
1923	42	50	11	7	7	8	3	1
1924	60	53	8	9	9	11	6	4
1925	50	43	3	9	2	5	1	4
1926	64	63	7	9	2	5	1	4

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[288]

Tablo: 6

İstanbul'daki intihar vakalarının yaş dağılımı

Yıl	Yaş Dağılımı							
	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90
1916	5	5	4	1	2	1	-	1
1917	5	8	3	4	4	1	-	9
1918	5	11	5	8	1	2	1	12
1919	15	27	21	2	2	-	1	22
1920	10	30	12	9	6	2	-	24
1921	20	37	19	4	6	1	3	32
1922	16	34	14	9	3	10	3	30
1923	31	48	23	17	3	10	-	16
1924	26	66	26	17	6	6	1	33
1925	31	43	10	9	5	3	1	22
1926	41	27	31	9	5	10	3	11

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[289]

[288] Bonnafous, a.g.m., s.24-35.
[289] Bonnafous, a.g.m., s.36.

Tablo: 7
İstanbul'daki intihar vakalarının Türkler arasındaki yaş dağılımı

Yıl	Yaş Dağılımı															
	10-20		20-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		Bilinmeyen	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
1916	2	-	2	1	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	10	2
1917	1	-	3	3	1	2	-	2	-	1	-	1	-	-	1	2
1918	3	1	2	5	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	2	7
1919	7	6	6	14	4	8	-	1	-	1	-	-	-	-	2	11
1920	4	3	7	12	2	6	2	3	-	3	-	-	-	-	4	6
1921	12	4	15	5	6	6	-	1	-	3	-	1	-	-	8	14
1922	8	3	5	14	3	2	-	4	1	1	2	1	-	-	4	7
1923	15	7	19	13	7	7	-	7	-	3	-	4	-	-	1	10
1924	10	9	24	18	11	5	4	4	1	2	1	1	1	-	8	14
1925	14	11	22	15	1	3	3	1	-	1	-	3	-	-	7	12
1926	27	8	31	27	10	12	-	5	-	1	-	3	-	1	3	3

Max Bonnafous, İstanbul'da İntihar[290]

Tablo: 8

İstanbul'daki kadın intiharlarının dağılımı

Yıl	Girişim	Ölüm	Toplam
1927	82	3	85
1928	74	16	90
1929	59	8	67
1930	41	8	49
1931	66	8	74
1932	81	12	93

Nezahat Arkun, İntiharın Psikodinamikleri[291]

[290] Bonnafous, a.g.m., s.37.
[291] Arkun, a.g.e., s.124-125.

Tablo: 9

İstanbul'daki erkek intiharlarının dağılımı

Yıl	Girişim	Ölüm	Toplam
1927	85	17	102
1928	87	24	111
1929	61	32	93
1930	38	36	74
1931	54	38	92
1932	51	16	67

Nezahat Arkun, İntiharın Psikodinamikleri[292]

4.4. Türkiye Genelindeki İntihar Vakalarına Dair İstatistik Veri

Aşağıdaki tablolarda gösterilen veriler tarafımızca 1929-1931 yılları arasında faaliyet gösteren Hizmet, Yeni Adana, Vakit, Cumhuriyet ve Yarın isimli gazetelerden elde edilen verilerden oluşturulmuştur. Hizmet gazetesinin 1929 yılı Ekim ayı nüshaları, 1930 yılı Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz ve Kasım ayı nüshaları, 1931 yılı Kasım ayı nüshalarından yararlanılmıştır. Yeni Adana gazetesinin 1930 yılı Mart, Mayıs, Ağustos ve Kasım ayı nüshaları, 1931 yılı Şubat, Mart ve Haziran ayı nüshalarından yararlanılmıştır. Vakit gazetesinin 1930 yılı Şubat ayı nüshalarından yararlanılmıştır. Yarın gazetesinin 1930 yılı Mart ve Mayıs ayı nüshalarından yararlanılmıştır Son olarak Cumhuriyet gazetesinin 1929 yılına ait tüm nüshaları, 1930 yılı Ocak, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık ayı nüshaları, 1931 yılı Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz ayı nüshalarından yararlanılmıştır. 1931 yılının Ağustos ayında yürürlüğe giren Matbuat Kanunu'nca intihar haberlerine getirilen yasak nedeniyle bu tarih itibariyle gazetelerde intihar haberine rastlanılmamıştır. Elde ettiğimiz sayısal veri 1929 yılını, 1930 yılını ve 1931 yılının ilk yedi ayını kapsamaktadır.

[292] Arkun, *a.g.e.,* s.124-125.

Birinci tabloda yukarıda değinmiş olduğumuz yayınlardan elde ettiğimiz verilerle ortaya çıkan 556 intihar vakasın yıllara ve cinsiyetlere göre dağılımı verilmiştir. Tabloya göre en çok intihar vakası sırasıyla 1930, 1929 ve 1931 yıllarında görülmüştür. Kadınlarda en çok intihar vakası sırasıyla 1930, 1929 ve 1931 yılında , erkeklerde ise en çok intihar vakası sırasıyla 1929, 1930 ve 1931 yılında görülmüştür. Kadınlarda ölümle sonuçlanan intihar vakası en çok 1930-1931 ve en az 1929 yılında, erkeklerde ise ölümle sonuçlanan intihar vakası en çok 1929, 1930 ve en az 1931 yılında görülmüştür. İkinci tabloda 556 intihar vakasının yıl bazında illere göre dağılımı gösterilmiştir. Tabloya göre intihar vakası en çok İstanbul, İzmir, Zonguldak ve Adana'da , en az İzmit, Muğla, Mersin, Ordu, Samsun, Çankırı ve Balıkesir'de görülmüştür. Diğer illere dair veri bulunmamaktadır.

Üçüncü tabloda 1929-1931 yılları arasında yaşanmış olan intihar vakalarındaki yöntemler gösterilmiştir. Tabloya göre intihar etmek için en çok denize atlama, ateşli silah, kesici alet, kuyuya atlama, tentürdiyot, asılma, yüksekten atlama, zehir ve kezzap içmek gibi yöntemler tercih edilmiştir. İntihar etmek için en az tercih edilen yöntemler arasında ise kinin, el bombası, amonyak, benzin içme, lokman ruhu, zaç yağı, kendini yakmak, sıçanotu ve siyanür bulunmaktadır. Dördüncü tabloda intihar nedenleri gösterilmiştir. Tabloya göre 556 vaka içinde en çok aile içi geçimsizlik, aşk, sefalet-zaruret-işsizlik-parasızlık, sinir krizi ve ümitsizlik gibi durumlar intihara neden olmuştur. Yine tabloya göre 556 vaka içinde en az açlık, tecavüze uğrama, hastalık ve ekonomik durumlar intihara neden olmuştur. Diğer olarak belirtilen sütundaki intiharlar ise kendini çirkin görmek, komşu ile kavga etmek, iftiraya uğramak, kumarda para kaybetmek, kabus görmek, yakın akraba ile cinsel ilişki sırasında basılmak ve dayak yemek gibi nedenlerden dolayı gerçekleşmiştir. Beşinci tabloda ise intihar edenlerin isim, yaş, yöntem, neden, yer, ırk ve intihar girişimin sonucunu gösteren örnek bir liste verilmiştir.

Tablo: 1

Türkiye'deki intihar vakalarının yıllara, cinsiyetlere, ölüm ve girişimlere göre dağılımı

Yıl	Toplam Vaka Sayısı	Kadın			Erkek		
		Vaka	Girişim	Ölüm	Vaka	Girişim	Ölüm
1929	204	72	58	14	132	74	58
1930	213	81	66	15	132	90	42
1931	139	57	42	15	82	42	40

Tablo:2

Türkiye'deki intihar vakalarının illere göre dağılımı

İl	Yıl		
	1929	**1930**	**1931**
Adana	2	10	5
Afyon	2	-	-
Ankara	2	2	2
Aydın	4	1	-
Balıkesir	-	1	-
Bursa	1	1	3
Çankırı	1	-	-
Denizli	-	2	-
Isparta	-	-	1
İstanbul	183	164	93
İzmir	5	28	20
İzmit	1	1	-
Kilis	-	2	-
Mersin	-	-	1
Muğla	1	-	-
Ordu	-	-	1
Samsun	-	1	-
Yozgat	2	-	-
Zonguldak	-	-	13
Toplam	204	213	139
Genel Toplam	556		

Tablo:3

1929-1931 Yılları arasında Türkiye'de yaşanan 556 intihar vakasının yöntem dağılımı

Yöntem	Vaka	Yöntem	Vaka
Ateşli Silah	95	**Kesici Alet**	46
Denize Atlama	100	**Kuyuya Atlama**	17
Sürur	4	**Siyanür**	1
Göztaşı	2	**İlaç**	2
Sıçanotu	1	**Tentürdiyot**	58
Eroin	2	**Kokain**	3
Benzin İçme	1	**Kibrit Ucu İçmek**	3
Süblime İçmek	7	**Zehir**	15
İple Asılma	43	**Yüksekten Atlama**	28
Kezzap İçme	9	**Lizol**	3
Yanarak	1	**Amonyak İçme**	1
Zaç Yağı İçme	1	**Tren/Tramvay Raylarına Yatma**	3
Permanganat	3	**Lokman Ruhu**	1
Kinin	1	**El Bombası**	1
Bilinmeyen	104		
Toplam Vaka	556		

Tablo: 4

1929-1931 Yılları arasında Türkiye'de yaşanan intihar vakalarının neden dağılımı

Nedenler	Yıl		
	1929	**1930**	**1931**
Aşk	15	20	10
Ekonomik/Ticari	4	6	3
Sefalet/Zaruret/İşsizlik/Parasızlık	15	20	11
Eğitim	8	3	1
Sinir Krizi	25	19	10
Hastalık	1	1	4
Tecavüze Uğrama	-	2	2
Cinayet İşlemek	1	4	3
Aile Geçimsizliği	31	17	21
Üzüntü/Ümitsizlik	19	8	5
Açlık	-	2	1
Diğer	19	53	19
Bilinmeyen	69	60	45
Toplam Vaka	556		

Tablo:5

Tarih, isim, yöntem, neden, yer ve intihar girişiminin sonucunu belirten tablo

Tarih	İsim	Yöntem	Neden	Yer	Sonuç
11.01.1929	Zehra	Süblime içmek	Kocasının boşanmak istemesi	İstanbul	Girişim
26.02.1929	Sait	Tabanca	Sınıfta kalması	İstanbul	Ölü
07.04.1929	Ali	Denize atlamak	Sefalet	İstanbul	Ölü
23.06.1929	Memduhe	Denize atlamak	Kocasının dövmesi	İstanbul	Girişim
13.07.1929	Mürüvvet	Tabanca	Kızının ölümüne dayanamaması	İstanbul	Girişim
27.08.1929	Ferhunde	Asarak	Oğlunun ölmesi	İstanbul	Girişim
20.09.1929	Fahriye	Tabanca	Beğenilmemesi	İstanbul	Girişim
26.10.1929	Elif	Tabanca	Aşk	Yozgat	Girişim
24.11.1929	Ali	Bıçak	Eski sevgilisini hatırlaması	İstanbul	Girişim
21.12.1929	Kamuran	Tabanca	Sevgilisinin hayırsız olması	İstanbul	Girişim
29.07.1930	Emine	Kibrit çöpü	Sefalet	İstanbul	Girişim
30.07.1930	Ali Rıza	Denize atlamak	Karısının terk etmesi	İstanbul	Girişim
12.09.1930	Makbule	Tramvay rayına atlamak	Tecavüze uğraması	İstanbul	-
16.09.1930	Vicdan	Zehir içmek	Sevgilisi ile arasının açılması	İstanbul	Girişim
29.09.1930	Baha	Tentürdiyot içmek	Sınıfta kalması	İstanbul	Girişim
22.10.1930	Mahmut	Denize atlamak	İflas etmesi	İstanbul	Ölü
26.10.1930	Fehmi	Bıçak	Sinir krizi	İstanbul	Girişim
25.10.1930	Eleni	Permanganat içmek	Dayak yemesi	İstanbul	Girişim
06.11.1930	Hüseyin	Tabanca	Evlenememesi	İstanbul	Girişim
29.11.1930	Salih	Kezzap içmek	Sinir krizi	İstanbul	Girişim
21.12.1930	Zehra	Tramvay rayına atlamak	Ninesinin hasta olması	İstanbul	Girişim
22.12.1930	Melehat	Zehir içmek	Sevgilisi tarafından terk edilmesi	İstanbul	Girişim
22.12.1930	Ayşe	Süblime içmek	Kocası ile kavga etmesi	İstanbul	Girişim
28.12.1930	Huriye	Denize atlamak	Zaruret	İstanbul	Girişim
10.01.1931	Suat	Asarak	Parasızlık	İstanbul	Ölü
25.01.1931	Mihriban	Tentürdiyot içmek	Sevgilisinin onu görememesi	İstanbul	Girişim
16.03.1931	Rıza	Denize atlamak	Fakirlik	İstanbul	Girişim
09.04.1931	Şaban	Jilet	İşten çıkarılması	İstanbul	Girişim
22.05.1931	Faik	Tabanca	Metresini başkasıyla görmesi	İstanbul	Girişim
29.05.1931	Şevket	Tabanca	Karısını öldürmesi	İstanbul	Girişim
10.06.1931	Melehat	Denize atlamak	Aldatılması	İstanbul	Girişim
18.06.1931	Ahmet	Asarak	Karısıyla geçinememesi	Adana	Ölü
13.07.1931	Mustafa	Tabanca	İki kişiyi öldürmesi	Ordu	Ölü
23.07.1931	İbrahim	Asarak	Borcunu ödeyememesi	Bursa	Ölü
31.07.1931	Ülfet	Bıçak	Hastalık	İzmir	Girişim

SONUÇ

1920'li yılların ortalarından itibaren gazeteler hemen her gün bir veya birden fazla intihar haberi vermeye başlamıştı. İntihar vakalarındaki sürekli artış, yine gazeteler tarafından intihar salgını olarak isimlendirilmişti. İntihar vakaları bir rahatsızlık yaratmıştı ancak intiharların nedeni üzerinde pek durulmamıştı. Belma isimli bir kızın intiharının yarattığı infial nihayet intihar nedenlerinin tartışılmasına ve intiharı önleme noktasında çözüm önerilerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştu. Bu konuda ilk olarak Fransız Sosyolog Max Bonnafous İstanbul'daki intiharlara dair birkaç makale yayınlayarak intiharların nedeninin Türkiye'de gerçekleşen devrimler olduğunu ileri sürmüştü. Fahrettin Kerim (Gökay), Bonnafous'un bu iddiasına karşı reddiye niteliğinde makaleler yayımlayarak intiharların nedenlerine dair kendi düşüncelerini belirtmişti. Bonnafous, inkılap, sosyal ve siyasal değişim üzerinde durup intiharların toplumsal nedenlerden kaynaklandığını iddia ederken, Fahrettin Kerim intiharların nedenlerini kişilerin ruhsal bozukluklarında aramış ve intihar edenlerin bir takım ruhsal sorunları olduğunu iddia etmişti.

O halde insanların sahip olduğu ruhsal sorunların nedeni neydi? Bu sorunun cevabı Türklerin 1912-1922 yılları arasında maruz kaldığı savaşta ve savaşın getirdiklerinde saklıydı. Bu on yıllık süreç Türk toplumunu maddi ve manevi olarak derinden sarsmıştı. 1923'e gelindiğinde Türkler için yeni bir dönem başlamıştı. Ancak bu durum hepsi için geçerli değildi. Bazılarının aklı dünde, bazılarınınki ise yarındaydı. Bu durum peş peşe gerçekleşen siyasi, sosyal ve hukuksal devrimlerle daha da gün yüzüne çıkmıştı. Sosyal ve hukuksal devrimler hali hazırda manevi olarak çökmüş insanlarda kafa karışıklığı yaratmıştı. Özellikle eşitlik ve özgürlük bağlamında kadınlara tanınan haklar sadece onları değil aileyi de etkilemişti. Bu durumda Türkler için iki seçenek oluşmuştu: eski ve yeni. Eskinin içinde geleneksel aile, geleneksel giyim kuşam, geleneksel dünce yapısı ve yaşam tarzı vardı. Yeni olan ise modernliği, modern kadını, modern aileyi, modern giyinmeyi, modern düşünmeyi ve modern yaşamayı temsil ediyordu. Eski ile yeni arasında sıkışanlar ve arafta kalanlar ise intihar ediyordu. Arafta kalmışlık hali özellikle kadınlarda daha çok görülüyordu. Çünkü modern kadının ve modernleşmek isteyen kadının karşısında, mensubu bulunduğu muhafazakar çevre ve aile vardı. Geleneklere bağlı olan ailelerin kız çocukları üzerindeki kısıtlayıcılığı, onların kendilerini suçlamasına ve intihar etmelerine neden olmuştu. Bu suçluluk hissi büyük

oranda aşk nedenli intiharlarda kendini göstermişti. Çünkü eski düşünce yapısına göre bir gönül alakası evlilik ile bitmiyorsa anlamsızdı ve bitirilmesi gerekiyordu. Bazı genç kızların aşka bakış açısı tam olarak buna benziyordu. Yaşadıkları aşkın onları bir gün nikah masasına oturtacağına inanan genç kızlar terk edildiklerinde intihara teşebbüs ediyorlardı. Aşk nedenli intihar genel olarak dört durumda gerçekleşiyordu: Aileden gizli yaşanan aşkın ortaya çıkmasının yarattığı suçluluk hissi, terk edilme, karşılıksız aşk ve aile engeli.

Sevda kaynaklı intiharları basit bir aşk faciası olarak görmemek gerekiyor. Çünkü belirttiğimiz gibi bu yüzden intihar edenlerin çoğu ilk aşklarını yaşıyorlardı. Abartılı bir iddia olduğunu kabul etmekle beraber aşk onlar için bir yaşama amacıydı. Yaşama amaçlarını kaybettiklerinde hayatı yaşamaya değer görmüyorlardı. Ancak intiharların tek nedeni bu değildi. Aile içi geçimsizlik de başlıca intihar nedeniydi. Toplumsal değişimden aile de büyük oranda etkilenmişti. Evde değişen denge, aile bireylerinin ev içindeki konumu, modern kadın, geleneksel erkek, muhafazakar ebeveyn, modern evlat karmaşası bazıları için intihar nedeni olmuştu. Dışardaki modern yaşamla evdeki geleneksel yaşam arasında gidip gelen, dışardaki hayata erişimi engellenen genç kız ve kadınlar maruz kaldıkları bu durum karşısında intiharı bir çıkış yolu görüyorlardı.

Gençlerin intihar nedenleri arasında üzerinde ittifakla durulan nokta mefkure eksikliği olmuştu. Ruhun gıdası olarak görülen mefkureyi eskiden büyük oranda dini inanç karşılıyordu. Ancak inanç da ciddi olarak sarsılmış ve birçok dini bağlar kopulmuştu. Bu durumda hayata henüz atılmış olanlar yaşamak için bir neden, bir amaç arıyor ve bulamadıklarında çareyi amaçsız hayatı sonlandırmakta görüyorlardı. Bu şu demekti: Toplumsal motivasyon sağlayan bazı değerler ve toplumsal bağlar kaldırılmış veya zayıflamıştı. Sorun ise yeni değerler ve yeni toplumsal bağların henüz olmayışıydı. Bu noktada yeni toplumsal bağların oluşturulması bir zorunluluk olmuştu. Eski bağların yerine yeni bağların nasıl ve nerede oluşturulması konusunda bir fikir birliği bulunmasa da bazıları için mektep yeni bağların yaratılması ve gençlerin intiharının önlemesi için tek ortamdı.

İntiharların nedenleri arasında bireylerin iktisadi durumu da önemli bir etkendi. Ancak çoğu kişi için bu durum intiharları açıklamada yetersiz kalıyordu. Çünkü Türk toplumu zaten çok zengin bir hayat yaşamamış ve yaşamıyordu. Bu görüşte olanlar tamamen haklı değillerdi. Zira vakalar arasında işsizlik-parasızlık nedenli intiharlara rastlanıyordu. Bu durum özellikle 1929'dan sonra daha da görünür hale gelmişti. Çünkü

Dünya Ekonomik Krizi hali hazırda emekleyen Türk ekonomisini de etkilemişti. İflas eden tüccarlar ve borçlarını ödeyemeyen müteşebbisler intiharı girdikleri bu girdaptan çıkış yolu olarak görmüşlerdi. Aynı yıllarda görülen kuraklık da işsizlik nedeniyle gerçekleşen intiharlarda dolaylı olarak rol oynamıştı. Kuraklığın etkili olduğu köylerden büyükşehirlere yaşanan göç şehirlerdeki işsiz insan sayısının artmasına neden olmuştu.

Sonuç itibariyle intihar Türkiye'nin acı bir gerçeği olmuştu. Bu durumda bu acı gerçeğe nasıl son verileceği tartışılmış ve hakim olan görüşün siyasi mekanizma tarafından muhatap alınmasıyla hükümet, intiharın sirayetle nedeniyle çoğaldığı inancından hareketle intihar haberlerine yayın yasağı getirerek intihar salgınına son vereceğini düşünmüştü.

EKLER

Ek-1: Belma'nın İntiharı Genç Bir Kız Kendini Tabanca İle Vurdu

Cumhuriyet, 22.02.1927. s.1

«بلما» نك انتحاری

کنج بر قیز کندی کندینی طبانجه ایله ووردی

کنج قیز قیریق نومرو آلمامشدر، بو سبب وارد اولاماز، فقط دولابلرنده ده مکتوب دکل قورو، بر چیچك بیله بولونامامشدر

اون سکز یاشنده بر کنج قیز بیننه بر قورشون صیقارق انتحار ایتدی. بو کنج قیز سراجخانه یاشنده خوش قدم محله‌سنده مقیم رومیه شهبندری سعاد بکك کریمه‌سی وفیض آتی لیسه‌سی اوچنجی صنفنك اك چالیشقان طلبه‌لرندن بلما خانمدر.

بر محرر مز دون بو مسئله اطرافنده بایدیغی تحقیقاتی شو صورتله حکایه ایدییور:

بلما خانم کرك مکتبده کرك عائله‌سی نزدنده چالیشقان، ذکی، تربیه‌لی، خلوق بر قیز اولارق طانلمشدر. آرقداشلری آراسنده کندیسندن اینجینمش برتك کیشی بیله یوقدر.

ایشته بلما اولکی کون معتاد وقتده اوه کلمش همشیره‌سیله بر مدت کوروشمش و:

« — بن بر آز درسه چالیشمق ایچون یوقاری کیدییورم: » دییه اوطه‌سنه چیقمشدر.

بلما خانم اوراده بر قاچ دقیقه قالمش و باباسنك طبانجه‌سنی آلارق بیننه آتش ایتمشدر. چیقان قورشون قیز جغزك دماغنی پارچالامش و درحال موتنی موجب اولمشدر. سلاح سسنی دوبان آتنه‌سی و قیز قاردشلری [illegible]

انتحاری اسبابی اسرارانکیز بر ماهیت آلان «بلما» خانم

خانمله کوروشمشدر. مدیره خانم بلما خانمك انتحاری حقنده دیمشدرکه:

« — بلما خانم مکتبك اك چالیشقان، اك آغیرباشلی [illegible]

Ek-2: Bir türbe ki ruhum gelen ağlar geçen ağlar. Esbak Şehremini Selim Paşa'nın kızı dün akşam adada çamlar altında kendisini öldürüyordu.

Akşam, 05.24.1927. s.1.

«برتربه‌له روحم، کلن آغلار، لچن آغلار»

اسبق شهرامینی سالم پاشانك قیزی دون آقشام آطه‌ده چاملقلر آلتنده کندیسنی ئولدوریوردی

انتحاره سبب : ایکی ازدواجنده‌ده بختنك کنج قادینه یار اولمایشیدر

دون، آقشامه دوغرو، بویوك آطه‌ده، چاملقلر آلتنده کنج وکوزه‌ل برقیز، حیاتنه خاتمه چکمکه تشبث ایله‌مشدر.

اسبق شهرامینی ویوز اللیلکاردن سالم پاشانك کریمه‌سی سلیحه خانم دون اوکله‌واپوری ایله استانبولدن بویوك آطه‌یه کلمش، برآرابه‌یه بینه‌رك هکبه‌لی آطه‌یه ناظر چاملغه کیتمشدر. سلیحه خانم، ملول ومحزون، چاملغك درین وقویتو بربرینه چکیله‌رك نك باشنه اوطورمش ودرین بر دوشونجه‌یه دالمشدر. کنج قادینك، بوملول وضعیتی بازار اولمق حسبیله چاملقلرده تنزهه کیدنلرك نظر دقتنی جلب ایتمکدن خالی قالمامش فقط حیاتنه قییمغه عزم ایتمش اولدیغی کیمسه‌نك خاطرندن بیله کچمه‌مشدر. چاملقلرك معطر هواسی آلتنده اوچ درت ساعت اوطوران سلیحه خانم، اوزون زماندنبری ناسارلادیغی انتحارقرارینی موقع تطبیقه قویمش و استانبولدن تدارك ایتمش اولدیغی بویوجك برتنتوردییود شیشه‌سنی برحمله‌ده ایچمشدر. آرادن درت بش دقیقه کچنجه زهر تأثیرینی کوسترمش، سلیحه خانم شدتلی اوجاع واضطرابلر ایچنده قیورانمغه باشلامش و اك نهایت بیهوش برحالده یره ییقلمشدر. کنج بر قادینك، چاملقلر آلتنده شدتلی وجعلر ایچنده قیوراندیغنی کورن پولیس دوریه‌سی درحال منتحره‌نك امدادینه قوشمش و یاننده بوش بر تنتوردییود شیشه‌سنی

سلیحه خانم

کنج قادینك اعصابنی بوزمش وکندیسنی درین بر بدبینلکه دوشورمش و مضایقهٔ مالیه‌ده بوکا انضمام ایدنجه، حیاتندن بیقمغه باشلامشدر. سلیحه خانمك انتحاره تشبثنده آلمانیاده تحصیلده

Ek-3: İntihar Vesikaları

Akbaba, 24.01.1340. s.2

اتخار وثیقه‌لری

پولیس دردنجی شعبه مدیریتندن :

صوك كونلرده اتخارلرك بك فضله‌لاشماسی جالب‌نظردقت برشكل آلماقده‌وكندی آرزوسیله اوبر دنیایه عزیمت ایتمك دخی سیاحت دیمك اولدیغندن بوندن بویله اتخار ایده‌جكلرك اشبو فعلی اجرایه قابلیتی اولوب اولمادیغنه دائر برعدد طبیب راپوریله معاً شعبه‌مزه مراجعت ایدوب سیاحت وثیقه‌سی آلمالری عكسی تقدیرده اتخاره تشبث‌ایدوب ده‌اسباب‌مانعه‌حیلولتی ایله‌قورتولانلره فرازی‌نظریله باقیلوب حقلرنده اوكا كوره‌اجرای معامله ایدیله‌جكی اعلان اولنور .

Ek-4: İntihar Aşısı

Akbaba, 23.02.1340. s.1

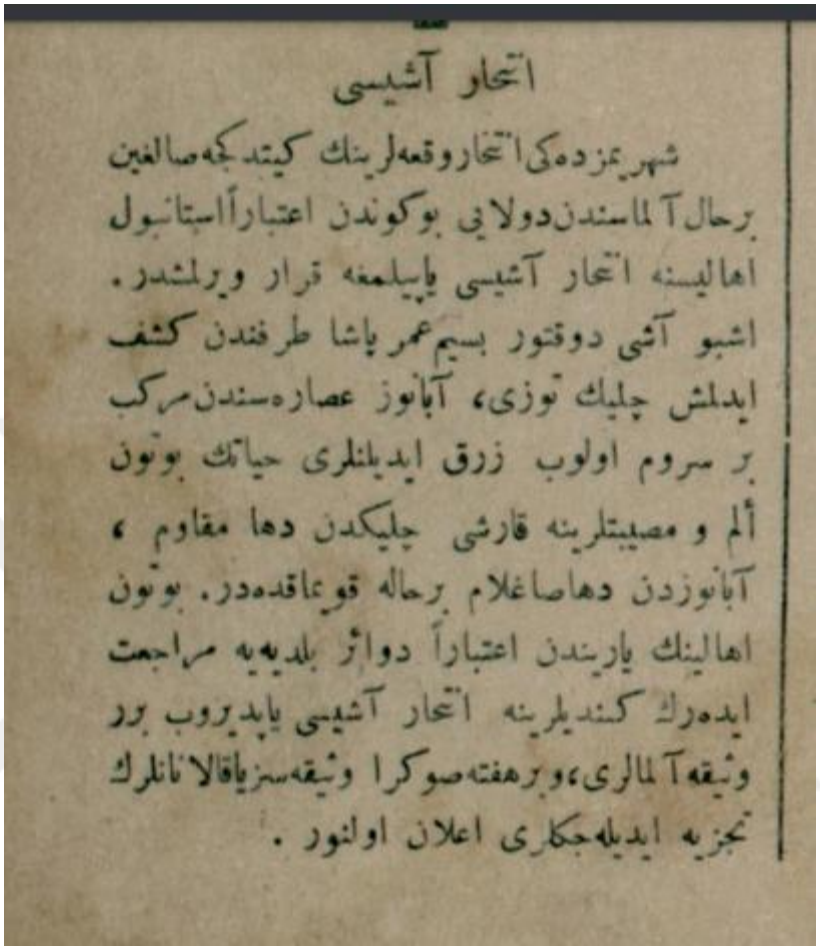

انتحار آشیسی

شهر یمزده‌کی انتحار وقعه‌لرینك کیتدکجه صالغین برحال آلماسندن دولایی بوکوندن اعتباراً استانبول اهالیسنه انتحار آشیسی یاپیلمغه قرار ویرلمشدر. اشبو آشی دوقتور بسیم عمر پاشا طرفندن کشف ایدلمش چلیك توزی، آبانوز عصاره‌سندن مرکب بر سروم اولوب زرق ایدیلنلری حیاتك بوتون ألم و مصیبتلرینه قارشی چلیکدن دها مقاوم، آبانوزدن دها صاغلام برحاله قویماقده‌در. بوتون اهالینك یارینکدن اعتباراً دوائر بلدیه‌یه مراجعت ایده‌رك کندیلرینه انتحار آشیسی یاپدیروب برر وثیقه آلمالری، وبرهفته صوکرا وثیقه‌سزیاقالانانلرك تجزیه ایدیله‌جکلری اعلان اولنور.

Ek- 5: Anadolu'ya Seyahat Memnu

Akbaba, 21.02.1340. s.3

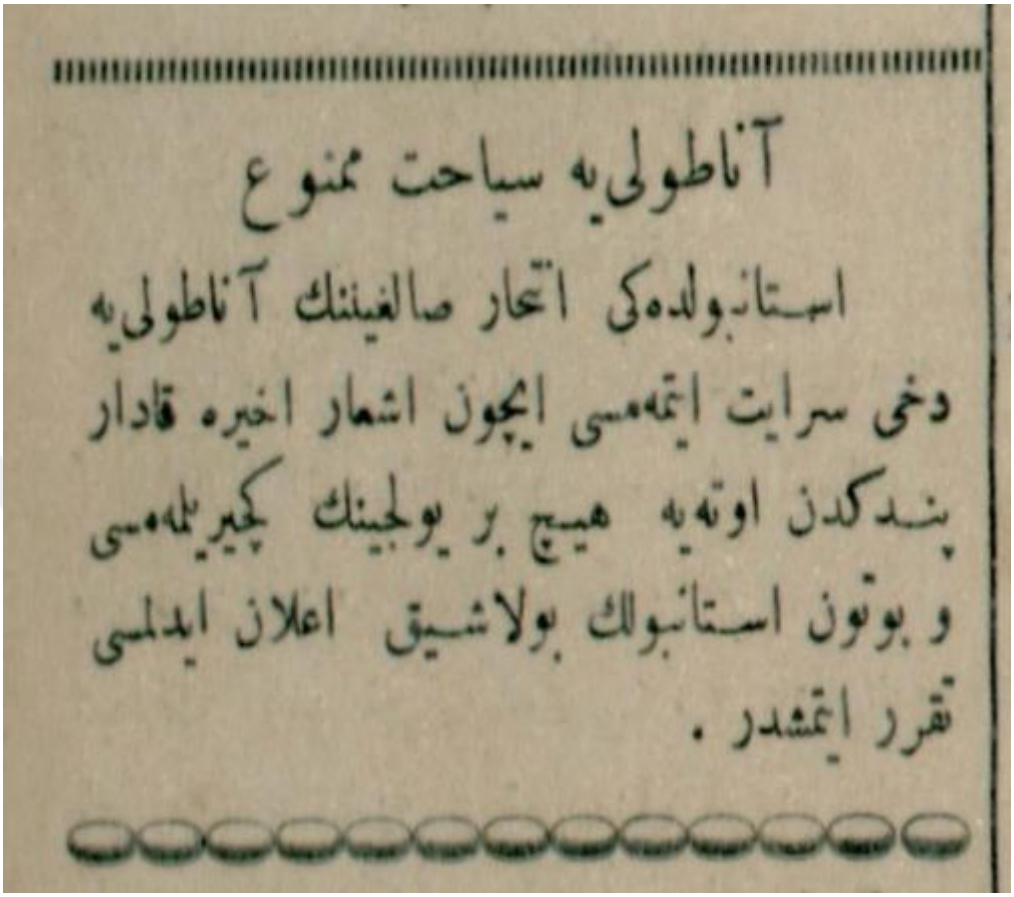

آناطولی یه سیاحت ممنوع

استانبولده کی اتحار صالغینك آناطولی یه
دخی سرایت ایتمه مسی ایچون اشمار اخیره قادار
بندکدن اوته یه هیچ بر یولجینك چیقیرلمه مسی
و بوتون استانبولك بولاشیق اعلان ایدلمسی
تقرر ایتمشدر .

Ek-6: Pazar Ola Hasan Bey ve Bir Kız

Son Posta, 29.09.1931. s.2.

Ek-7: Pazar Ola Hasan B. Ve İntiharlar

Son Posta, 15.05.1931. s.2

Ek-8: Denize atılarak intihar moda oldu

Cumhuriyet, 26.07.1931. s.1.

rında âmil oldu.»
Ali Beyin bu kadar müphem söylediği

raftan İngiliz'lerin hoşuna gitmiyor
(Mabadi 2 inci sahifede)

"Denize atılarak intihar" moda oldu

— Zehra modayı çok takip ediyor.
— O halde bu sene niye intihar etmedi?..

Ek-9: Yine Bir İntihar Vakası Daha

Akbaba, 28.02.1340. s.4

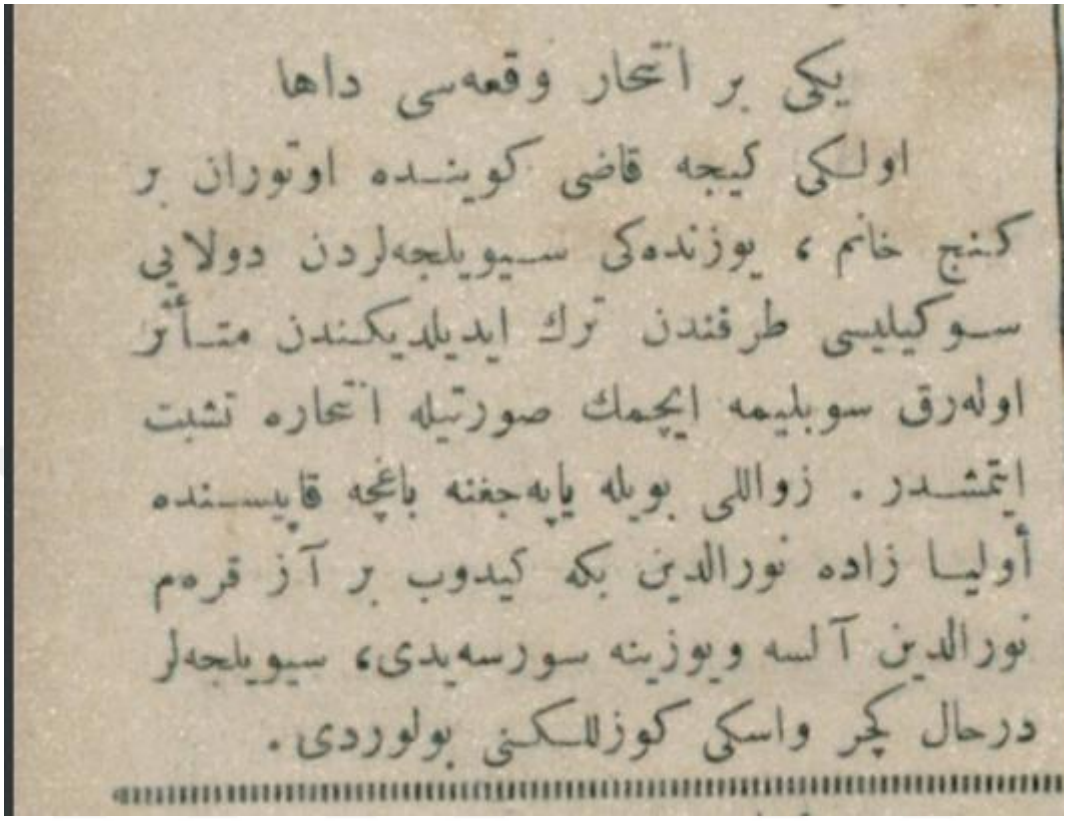

یکی بر انتحار وقعه‌سی داها

اولکی کیجه قاضی کوینده اوتوران بر کنج خانم، یوزنده‌کی سیویلجه‌لردن دولایی سوکیلیسی طرفندن ترك ایدیلدیکندن متأثر اوله‌رق سوبلیمه ایچمك صورتیله انتحاره تشبث ایتمشدر. زواللی بویله یاپه‌جغنه باغچه قاپیسنده أولیا زاده نورالدین بکه کیدوب بر آز قره‌م نورالدین آلسه ویوزینه سورسه‌یدی، سیویلجه‌لر درحال کچر واسکی کوزللکنی بولوردی.

Ek-10: Müntehirlerin Şarkısı

Akbaba, 07.02.1340.s.2.

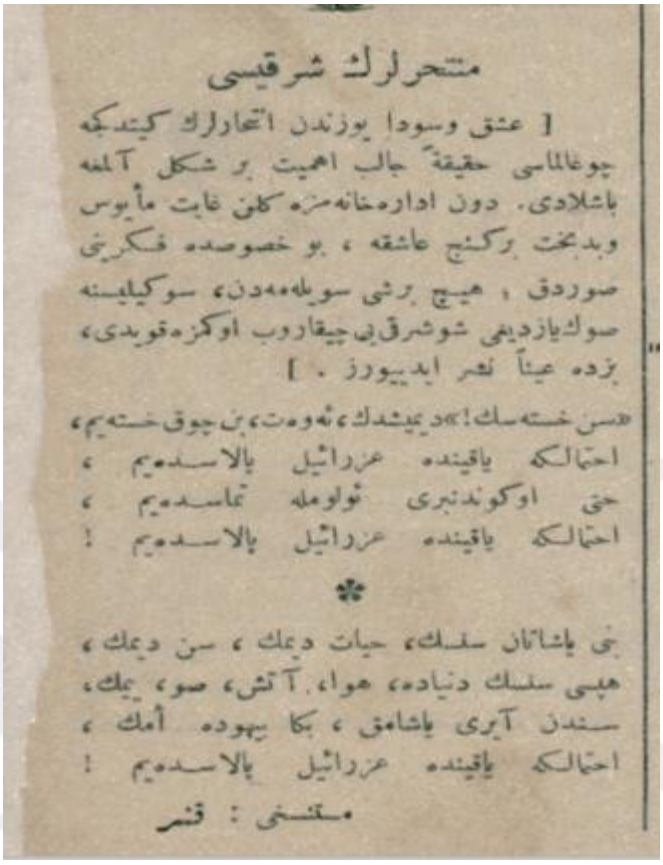

منتحرلرك شرقيسى

[عشق وسودا يوزندن انتحارلرك كيتدكجه
چوغالماسى حقيقةً جالب اهميت بر شكل آلمغه
باشلادى. دون اداره‌خانه‌مزه كلن غايت مأيوس
وبدبخت بركنج عاشقه ، بو خصوصده فكرينى
صوردق ، هيچ برشى سويله‌مه‌دن، سوكيليسنه
صوك يازديغى شوشرقى‌يى چيقاروب اوكمزه قويدى،
بزده عيناً نشر ايدييورز .]

«سن خسته‌سك!» ديميشدك، ئه‌وه‌ت، بن چوق خسته‌يم،
احتمالكه ياقينده عزرائيل پالاسده‌يم ،
حتى اوكوندنبرى ئولومله تماسده‌يم ،
احتمالكه ياقينده عزرائيل پالاسده‌يم !

✽

بنى ياشاتان سنسك، حيات ديمك ، سن ديمك ،
هپسى سنسك دنياده، هوا، آتش، صو، يمك،
سندن آيرى ياشامق ، بكا بيهوده أمك ،
احتمالكه ياقينده عزرائيل پالاسده‌يم !

مستنسخى : قنر

Ek-11: Boğulmasına ramak kalmış iken kurtarılan şair Necdet Rüşdi Bey

Resimli Gazete, 03.04.1926. s.2.

يونصولماسنه رمق قالمش ايكن قورتاريلان شاعر نجدت رشدى بك

دوشونمه‌ليمش : هرحالده قورتولمق چاره‌سى، | كچوب ، بحران زائل اولدقدن صوكرا باشكى
قورتاريلمق احتمالى اولمامالى ! آرادن كونلر | آلارينك آراسنه آلوب دوشونيورسك :

Ek-12: Perşembe günü bir kız uğruna intihara teşebbüs eden M. Asaf Bey

Büyük Gazete, 05.05.1927.s.2.

Ek-13: Kızıltoprak Cinayeti

Vakit, 08.02.1930. s.1-3.

Kızıltoprak cinayeti

Bu eve kimse girmiyecek !

Ve .. benden başkasını sevmiyeceksin ..

Bunu söyliyen 18 yaşında bir talebe evli bir kadını öldürdü sonra kendisi de intihar etti ..

Evvelki gece Kızıltoprakta yapılan feci cinayetin tafsilâtını 3 üncü sahifemizde bulacaksınız.

Cinayetin bedbaht faili Reşat Ef.

Ek-14: İntiharın Önü Nasıl Alınır?

Akbaba, 21.02.1340. s.2.

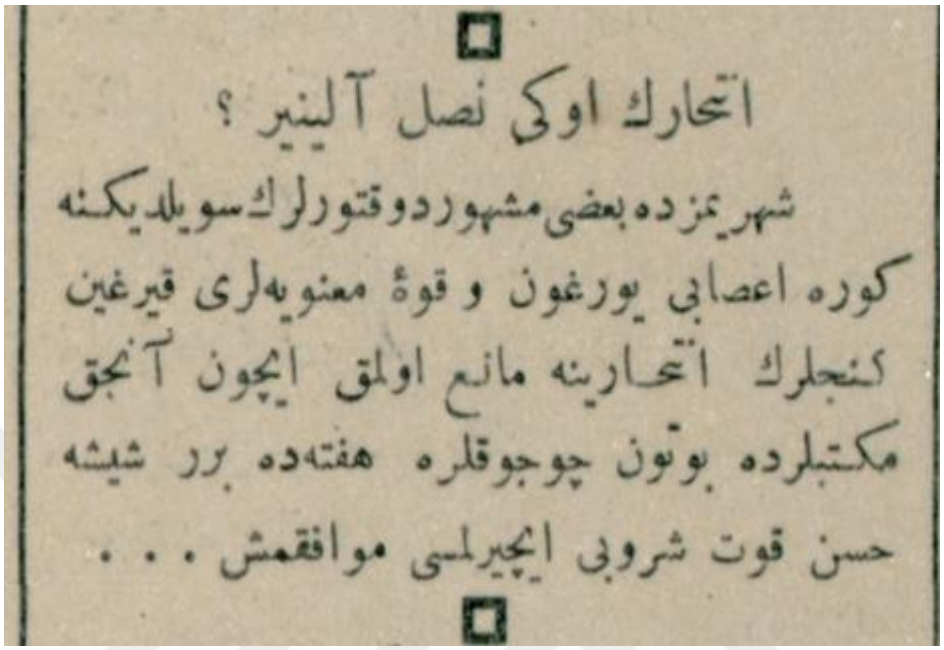

انتحارك اوكى نصل آلينير ؟

شهر يمزده بعضى مشهور دوقتورلرك سويلديكنه
كوره اعصابى يورغون و قوۀ معنويه‌لرى قيرغين
كنجلرك انتحارينه مانع اولمق ايچون آنجق
مكتبلرده بوتون چوجوقلره هفته‌ده برر شيشه
حسن قوت شروبى ايچيرلمسى موافقمش . . .

Ek-15:Talebe İntiharları

Son Posta, 03.09.1931. s.1.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BCA, 30-10-0-0 /26-147-8. 20.06.1931.

BCA, 30-10-0-0/64-430-17. 15.03.1927.

BCA, 30-10-0-0/8-47-13. 20.04.1927.

BOA, HR.UHM., 123-25. 26.03.1912.

Matbuat Kanunu (1931), No:1881, Madde: 38, T. C Resmi Gazete , S.1867, 08.08.1931.

Süreli Yayınlar: Gazete/Dergi

Akbaba

Akşam

Altun Işık

Büyük Gazete

Cumhuriyet

Güzel Ordu

Hizmet

Isparta

İkdam

Milliyet

Niğde

Resimli Gazete

Serbest Cumhuriyet

Son Posta

Son Saat

T.C. Resmi Gazete

Tanin

The New York Times

Vakit

Yarın

Yeni Adana

El- Medaris Mecmuası

Hayat Mecmuası

İstanbul Şehremaneti Mecmuası

Küçük Mecmua

Mahfil Mecmuası

Muallimler Birliği Mecmuası

Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası

Resimli Ay Mecmuası

Resimli Uyanış Mecmuası

Sebilü'r- Reşad Mecmuası

Servet-i Fünun Mecmuası

Sevimli Ay Mecmuası

Süs Mecmuası

Türk Antropoloji Mecmuası

Türk Kadın Yolu Mecmuası

Kutsal Kitap

Kitab-ı Mukaddes

Kur'an-ı Kerim

Kitaplar

ARAZ, Nezihe, *Mustafa Kemal'in Devlet Paşası*, Dünya, İstanbul 2017.

ARKUN, Nezehat, *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1963.

ARKUN, Nezahat, *İntiharın Psikodinamikleri*, 2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978.

CAMUS, Albert, *Sisifos Söyleni*, (çev. YÜCEL, Tahsin), Can Yayınları, İstanbul 2010.

DURKHEİM, Emile, Durkheim, *İntihar*, (çev. OZANKAYA, Özer), Cem Yayınevi, İstanbul 2021.

DURMUŞ, Ayten, *Geleneksel ve Modern Hurafeler Kıskacında Kadın*, Ortak Akıl Yayınları, İstanbul 2020.

FİRESTONE, Reuven, *Yahudiliği Anlamak*, (çev. ERENDAĞ, Çağlayan, KARTAL, Levent), Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş, İstanbul 2004.

KARAKIŞLA, Yavuz Selim, *Birinci Kadın İşçi Taburu 1917-1919,* Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2015.

KÖSE, Mehmet Ruhi, *İntihar Sosyo Psikolojik Kültürel ve Ekonomik Bir Çözümleme*, Anı Yayıncılık, Ankara 2016.
MARSH, Ian, *İntihar Foucault Tarih ve Hakikat*, (çev. AŞÇI DALAR, Yonca), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.
MİNOİS, Georges, *İntiharın Tarihi: İstemli Ölüm karşısında Batı Toplumu*, (çev. ACAR, Nermin), Dost Kitapevi, Ankara 2008.
Nedim Divanı, (haz. GÖLPINARLI, Abdülbaki), İnkılap Kitapevi, İstanbul 1951.
(ÖNAL), Cemal Zeki, *Genç Kız ve Kadınlarda İntihar*, Kader Matbaası, İstanbul 1927.
Platon, *Yasalar IX. Kitap*, (çev. ŞENTUNA, Candan - BABÜR, Saffet), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.
TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma*, Doğan Kitap, İstanbul 2019.

Tezler

SÜMER, Necati, *Dinlerin İntihar Olgusuna Bakışı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2015.
VURAL, Arzu Çağla , *İntiharın Tarihselliği Bağlamında Beşir Fuad ve Topluma Mâl Olmuş Kişilerin İntiharlarından Derlemeler*, Aydın Adanan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2021.
ALTINTAŞ, Aygen, *1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2003.

Makaleler

(ABALIOĞLU), Yunus Nadi, "Mektep Faciası", *Cumhuriyet*, 11.10.1930. s.1.
(AKSEL), İhsan Şükrü, "Bir Akıl Koruma Cemiyeti Kurmalıyız", *Vakit*, 24.02.1930. s.3. 1928 , s.17-19.
(ATAY),Falih Rıfkı, "intiharlar", *Milliyet*, 31.07.1931. s.1.
BESALEL, Yusuf, "İntihar" *Yahudilik Ansiklopedisi*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş, İstanbul 2001, s.235.
BONNAFOUS, Max , "İntihar ve Cinnet", *Hayat Mecmuası,* Cilt 1, Sayı 20, 14 Nisan 1927. s.6.
BONNAFOUS, Max, "İntihar ve içtimaiyat (2) ", *Hayat Mecmuası*, Cilt 2, sayı 27, 2 Haziran 1927. s.4-7.

BONNAFOUS, Max, “İntihar ve İçtimaiyat (3)”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 2, Sayı 29, 16 Haziran 1927. s.46-47.

BONNAFOUS, Max, “İstanbul’da İntihar (1)”, *Türk Antropoloji Mecmuası*, Sene 3, Sayı 5, 30 Eylül 1927. s.19-37.

BONNAFOUS, Max, “İstanbul’da İntihar (2)”, *Türk Antropoloji Mecmuası*, Sene 4, Sayı 6, 29 Şubat 1928. s.20-28

Doktor Milaslı İsmail Hakkı, “İntihar: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında (1)”, *Sebilü’r- Reşad Mecmuası*, Cilt 23, Sayı 585. 24 Kanunusani 1340. s.199-201.

Doktor Milaslı İsmail Hakkı, “İntihar: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında (2)”, *Sebilü’r-Reşad*, Cilt 23, Sayı 586. 31 Kanunusani 1340. s.210-212.

Enver Behnan, “Aile Kadını Süs Kadını”, *Türk Kadın Yolu Mecmuası*, Sene 1, Numara 19, 15 Eylül 1926. s.5-7.

Ferhunde Hale, “Zevcin Hıyanetine Karşı Ne Yapılmalıdır Diye Soran Hanımefendi’ye”, *Süs Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 44, 12 Nisan 1924. s.5.

GECİKLİ, Recep Murat , “Toplumsal Alanda Yapılan Bazı İnkılâpların Taşradaki Yansıması: Kastamonu ve Niğde Örneği”, *Atatürk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, (2015), s.1-12.

(GÖKAY), Fahrettin Kerim, “Memleketimizdeki İntihar Salgınına Karşı Ne Yapılmalıdır?”, *Sevimli Ay Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, Şubat 1926. s.6-7.

(GÖKAY), Fahrettin Kerim, “İntihar Karşısında Ruhiyatçı (1)” *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 24, 12 Mayıs 1927. s.6-7.

(GÖKAY), Fahrettin Kerim, “İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (2)”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı, 25, 19 Mayıs 1927. s.6-7

(GÖKAY), Fahrettin Kerim, “İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (3)”, Hayat Mecmuası, Cilt 2, Sayı 27, 2 Haziran 1927.s.7-8.

(GÖKAY), Fahrettin Kerim, “İntiharlar Karşısında Ruhiyatçı (4)”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 26, 26 Mayıs 1927. s.15-16.

H.S., “İntihar Edenler Hayal-i Ham Arkasında”, *El Medaris Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 6, 6 Haziran 1329. s.78.

HÖKELEKLİ, Hayati, “İntihar” *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2000. s.351-353.

İbrahim Alâeddin, “İntiharlar Neden Çoğalıyor?”, *Resimli Gazete*, Sene 4, Sayı 183, 5 Mart 1927. s.2.

İsmail Hakkı, “İntiharlara Karşı Gelen Mektep”, *Son Saat*, 07.04.1927. s.2.

KARAKAYA, Mehmet Murat, "Antik Yunan ve Roma Felsefeleri Ekseninde Plotinos Felsefesinde İntihar", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, Cilt 8, Sayı, 1 (2018) s.339-355.

(KARAOSMANOĞLU) Yakup Kadri, "Bir Salgın Ruh Hastalığı", *Milliyet*, 27.03.1929. s.4.

Kemal Ferdi, "İntiharlar Ve Esbabı" *Karahisar'da Nur*, Cilt 2, Sayı 21, 31 Mayıs 1925. s.13-14.

KOÇAK, Doğan, "17 Şubat 1926'da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu'na Göre Türk Kadınının Hak Ve Özgürlükleri", *Atatürk Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, (2019), s.79-98.

KONAN, Belkıs, "Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde Kadının Hukuki Durumu İle İlgili Düzenlemeler", *II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri,* C. 1., (Ed. Fethi Gedikli), İstanbul: 2016. s.323-353.

M. Asaf, "Ne İçin ve Nasıl İntihar Ettim", *Büyük Gazete*, Sene 1, Sayı 28, 5 Mayıs 1927. s.2.

M. Kemal, "Talebe İntiharları", *Muallimler Birliği Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 1, 30 Haziran 1925. s.48.

Mahmut İzzet, "İctimai Hayatta Kadın", *Hayat Mecmuası*, Cilt 4, Sayı 92, 30 Ağustos 1928. s.4-5.

Mehmet Seyit, "Şantaj İçin İntihar Edenler Ekseriyeti Teşkil Ederler", *Resimli Ay Mecmuası* , Cilt 4, Sayı 48, Şubat 1928. s.14-19.

Mehmet Veysi, "İntiharlar", *Osmanlı Genç Dernekleri Mecmuası*, Sene 2, Sayı 17, 1 Teşrinievvel 1335. s.29-30.

Necdet Rüşdi, "Nasıl İntihar Ettim" *Resimli Gazete*, Cilt 3, Sayı 135, 3 Nisan 1926. s.2-3.

(ORAN), Ahmet Cevdet, "İctimai Hadiseler", *İkdam*, 17.01.1924. s.1.

(ÖNAL), Cemal Zeki, "Genç Kız ve Kadınlarda İntihar", T*ürk Kadın Yolu Mecmuası,* Sene 2, Numara 30, 1 Ağustos 1927. s.4-5.

ÖZ, Eyüp, "1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Türkiye'ye Sosyo- Ekonomik ve Siyasal Yansımaları", *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Eylül 2019. s.259-281.

ÖZEL, Nezahat, "İntiharlar Hakkında İstatistik Araştırma" *Psikoloji Çalışmaları Dergisi,* Cilt 2, Sayı 0,(1952) s.103-138.

Raif Necdet, "Sabire'nin İntiharı", *Servet-i Fünun*, Cilt 57, Sayı 1479, 18 Kanunuevvel 1340, s.78-79

SADAK, Necmeddin, “İntiharlar Neden Çoğalıyor”, *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı 14, 3 Mart 1927. s.1-2.

SAFA, Peyami, “İntihar Mikrobu”, *Resimli Gazete*, Cilt 1, Sayı 28, 15 Mart 1340. s.2-3.

ŞEN, Neslihan, “Batı Dünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası”, *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 11, (2008) s.191-203.

Tahir El Mevlevi, “İntihar”, *Mahfil Mecmuası*, Cilt 6, Sayı 64, 30 Kasım 1926. s.59-60.

TÜRKDOĞAN, Orhan, “Carle C. Zimmerman Sosyolojisinin Esasları” *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Cilt 0, Sayı 4, (1963) . s.103-151.

(YALÇIN), Hüseyin Cahit, “Son İntiharlar”, *Tanin,* 18.01.1924. s.1.

YILDIZ, Naciye, “Sibirya Türklerinin Mitoloji ve İnançlarında Kötü Ruhlar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, (2008) s.84-93.

Ziya Gökalp, “Refah mı Saadet mi?”, *Küçük Mecmua*, Yıl 1, Sayı 1, 5 Haziran 1338. s.5-6.

Sözlükler

REDHOUSE, William James, *Müntahabât-ı Lügât-i Osmâniyye,* Türk Dil Kurumu, Ankara: 2016.

KARAKURT, Deniz,, Türk Söylence Sözlüğü, e-kitap, 2011.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul: 2012.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 2011.